

Niemand aan de zijlijn

Naar een brede aanpak van kansenongelijkheid in bewegen en sport

NEDERLANDSE SPORTRAAD

Raad Volksgezondheid & Samenleving

Dit advies Niemand aan de zijlijn is tot stand gekomen in samenwerking tussen
Nederlandse Sportraad
Raad voor Volksgezondheid & Samenleving
ISBN/EAN: 9789057323485
Den Haag, juni 2026

Publicatie
Grafisch ontwerp: Things To Make And Do
Het advies sjabloon is ontwikkeld door Studio Duel in opdracht van de RVS.
Fotografie: ANP Foto

De inhoud van deze publicatie mag (gedeeltelijk) worden gebruikt en overgenomen voor niet commerciële doeleinden. De inhoud mag daarbij niet veranderen. Citaten moeten altijd aangegeven zijn, bij voorkeur als: Nederlandse Sportraad en Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (2026), Niemand aan de zijlijn, NLSR/RVS-publicatienummer 2026-02, Den Haag: NLsportraad en RVS.

Niemand aan de zijlijn

Naar een brede aanpak van kansenongelijkheid in bewegen en sport

Voorwoord

Werken aan de gezondste generatie ooit. Het is niet alleen een ambitie uit het regeerakkoord, maar pure noodzaak. We streven immers naar een weerbare samenleving waarin mensen gezond en veerkrachtig zijn en met elkaar in verbinding staan. Hiervoor is preventie – onder andere door meer bewegen en sporten voor iedereen – belangrijk. Daarom is het relevant om kansenongelijkheid in bewegen en sport aan te pakken. Want wie niet kan meedoen, loopt kansen mis: niet alleen op gezondheid, maar ook op sociale verbinding en persoonlijke ontwikkeling. Die staat 'aan de zijlijn'. De ambitie, de gezondste generatie ooit, vraagt om een gezamenlijke inspanning om barrières weg te nemen en meer mensen in beweging te krijgen. Het begint bij mee kunnen doen en je ergens welkom voelen zodat uiteindelijk niemand aan de zijlijn hoeft te staan.

'Samen' is een sleutelwoord dat ook de raden ter harte hebben genomen. Dit advies is tot stand gekomen door samenwerking tussen de Nederlandse Sportraad (NLsportraad) en de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS). Daardoor kunnen we een breder perspectief bieden. Bewegen en sport zijn namelijk niet alleen een doel op zich, maar ook een middel voor ontmoeten, gezondheid en sociale gelijkheid.

We willen benadrukken dat er de afgelopen decennia al vele goedbedoelde aanbodgerichte interventies zijn opgezet. Er is ook al veel gepubliceerd over het verminderen van kansen-ongelijkheid (in bewegen en sport). Maar dit alles heeft niet tot significante verbetering geleid. Daarom is er dringende noodzaak voor een andere aanpak. De rol van de rijksoverheid hierin? Zoals de RVS al eerder beschreef: doen én laten. De overheid moet bewust een aantal dingen doen, zoals een overkoepelende visie schetsen en randvoorwaarden leveren. Maar ze moet tegelijk ruimte laten aan creativiteit en initiatief uit de samenleving. Daar is namelijk ongelofelijk veel energie en enthousiasme, maar zonder duidelijke richting en steun bloedt veel initiatief dood. Dit advies wil daarom niet alleen een analyse bieden, maar ook een oproep doen: laten we samen de ruimte creëren waarin iedereen kan bewegen en sporten, ongeacht achtergrond of leefomgeving.

We hopen dat dit advies leidt tot meer samenwerking, minder regeldruk en een aanpassing in de beweeg- en sportinfrastructuur. We hopen dat het daardoor voor steeds meer mensen mogelijk is om zelf een autonome keuze te kunnen maken of en hoe zij willen bewegen en sporten.

Onze dank gaat ten slotte uit naar de vele ervaringsdeskundigen, organisaties en experts die de raden met hun input hebben geholpen dit advies op te stellen. Zij hebben allen een waardevolle bijdrage geleverd.

Tom van 't Hek
Voorzitter Nederlandse Sportraad

Jet Bussemaker
Voorzitter Raad voor Volksgezondheid & Samenleving

Inhoudsopgave

Voorwoord **5**

Samenvatting **9**

1. Aanleiding, urgentie en betekenis kansenongelijkheid **15**

2. Analyse: Kansenongelijkheid in bewegen en sport vermindert onvoldoende **22**
2.1 Blik is nog onvoldoende gericht op maatschappijbrede en collectieve belemmeringen 24
2.2 Hoe naar inclusie wordt gekeken, leidt niet tot inclusie van iedereen 28
2.3 Te veel mismatches tussen het leven van mensen en het beleid op verschillende niveaus 31
2.4 Ter afronding 42

3. Kernadvies: bredere aanpak noodzakelijk **44**
3.1 Geef ruimte aan de uitvoeringspraktijk, luister naar en betrek inwoners 44
3.2 Werk met publieke en private partijen binnen én buiten de sportsector aan een gezamenlijke infrastructuur 45
3.3 Denk en werk vanuit één visie op kansenongelijkheid die domeinen verbindt 46

4. Concrete opties: naar minder kansenongelijkheid in bewegen en sport **49**
4.1 Geef ruimte aan de uitvoeringspraktijk, luister naar en betrek inwoners 50
4.2 Werk met publieke en private partijen binnen én buiten de beweeg- en sportsector aan een gezamenlijke infrastructuur 57
4.3 Denk en werk vanuit één visie op kansenongelijkheid 62

Bijlage 1 Cijfers over bewegen en sporten **67**
Bijlage 2 Geraadpleegde personen **72**
Bijlage 3 Geraadpleegde literatuur **78**
Bijlage 4 Voorbereiding **84**

SPALDING
Nijha
NIJHA
MADE BY NIJHA

Samenvatting

Urgentie

Gelijke kansen zijn belangrijk. Dat geldt voor zowel individuele inwoners als voor de maatschappij als geheel. Inwoners met minder kansen hebben vaker een lager inkomen, een slechtere gezondheid en meer gevoelens van eenzaamheid, en andersom. Wanneer deze kansenongelijkheid geen aandacht krijgt, leidt dit tot ongewenste situaties. Talent en potentieel blijft onbenut, de sociale cohesie wordt ondermijnd en innovatie geremd.
Ook kan het leiden tot maatschappelijke problemen, zoals meer criminaliteit en een nog grotere gezondheidskloof. Gelijkere kansen voor inwoners om naar vermogen mee te doen, leiden tot een samenleving die eerlijker, veerkrachtiger en welvarender is. Bewegen en sport kunnen bijdragen aan die veerkrachtige en welvarende samenleving. Ondanks vele goedbedoelde interventies in bewegen en sport is kansenongelijkheid nauwelijks verminderd. De voormalige staatssecretaris van VWS heeft de Nederlandse Sportraad en Raad voor Volksgezondheid & Samenleving daarom gevraagd hierover advies te geven.

Betekenis kansenongelijkheid

Om de adviesvraag te beantwoorden, bespreken we in dit advies hoe je kansenongelijkheid vermindert. We geven daaraan de volgende definitie: *Het verminderen van kansenongelijkheid in bewegen en sport is het realiseren van een reële mogelijkheid voor iedereen om een autonome keuze te kunnen maken of en hoe zij willen deelnemen aan bewegen en/of sporten.*

Een ‘autonome keuze maken’ betekent dat iemand bewust en weloverwogen een keuze kan maken die past bij de eigen waarden, wensen en doelen. Daarvoor is het belangrijk dat iemand weet dat er een keuze is om mee te doen aan bewegen en sporten, en welke dit is. En dat iemand de ruimte heeft om te kunnen, mogen en willen meedoen aan bewegen en sporten.

Waarom kansenongelijkheid in bewegen en sport onvoldoende vermindert

Er zijn grote structurele verschillen tussen groepen in de mate waarin mensen bewegen en sporten. Natuurlijk kan niet sporten en bewegen simpelweg gebaseerd zijn op het feit dat iemand niet wil. Maar doordat de verschillen zo structureel zijn tussen verschillende groepen, gaan we er vanuit dat er sprake is van ongelijke kansen in de keuze om te bewegen en sporten. De factoren die maken dat individuen binnen de groepen minder bewegen en sporten verschillen en worden door mensen ook verschillend ervaren. Mensen binnen dezelfde groep kunnen dus niet over één kam worden geschoren. Daarom gaan we ervan uit dat iedereen een andere combinatie van persoonlijke kenmerken heeft die zijn mogelijkheden en positie in de maatschappij beïnvloeden en daarmee ook de autonome keuze voor bewegen en sport.

Dat de kansenongelijkheid – ondanks de aandacht in de beweeg- en sportsector voor gelijkere kansen om mee te doen – onvoldoende vermindert, heeft volgens de raden verschillende redenen:

Blik is nog onvoldoende gericht op maatschappijbrede en collectieve belemmeringen
Veel factoren die de autonome keuze van mensen om te bewegen en sporten kunnen belemmeren, hebben hun oorsprong niet in bewegen en sport zelf. Ze hebben een bredere maatschappelijke achtergrond en werken overal door in het dagelijks leven van mensen. Veel belemmeringen overstijgen daarnaast de individuele mogelijkheden van inwoners om ze te beïnvloeden. Bovendien hebben inwoners die belemmeringen ervaren, vaak te maken met een complexe kluwen van ongelijkheid. Daarin spelen allerlei soorten belemmeringen een rol.

Deze bredere maatschappelijke en collectieve belemmeringen betekenen dat de sport- en beweegsector niet in zijn eentje kan zorgen dat mensen een autonome keuze hebben om te bewegen en sporten. Een samenhangende aanpak buiten én binnen bewegen en sport is nodig. Toch zijn er veel interventies en programma's die alleen maar (aanbodgericht) focussen op de beweeg- en sportwereld en op gedragsverandering van individuen. Die hebben daarom weinig effect.

Hoe naar inclusie wordt gekeken, leidt niet tot inclusie van iedereen
Landelijke beleidsmakers in bewegen en sport streven inclusie na om kansenongelijkheid te verminderen. Ze willen een toegankelijke en laagdrempelige sector creëren, waarin iedereen die aan bewegen en sport wil meedoen, dat ook kan. Een sector waarin sprake is van kansengelijkheid in en door beweeg- en sportdeelname. Maar een gezamenlijke en afgestemde visie ontbreekt, en daarmee richting.

De raden zien dat inclusie daardoor wisselend wordt uitgelegd. De term wordt geregeld zo geïnterpreteerd dat iedereen overal moet kunnen bewegen en sporten en overal op elk moment welkom moet zijn. De raden stellen vast dat deze uitleg vooral gericht is op integratie en niet op inclusie. Deze interpretatie gaat ervan uit dat mensen met enige aanpassing van het reguliere aanbod daaraan toch kunnen deelnemen. Integratie is zeer belangrijk om na te streven, maar niet voor iedereen de oplossing. Integratie kan er ook toe leiden dat mensen worden uitgesloten die zich niet thuis voelen op plekken waar iedereen komt. Daarnaast is er nu lang niet overal een duidelijke eindverantwoordelijke die zorgt dat er voor iedereen – binnen de grenzen van redelijkheid – passend aanbod is.

Te veel mismatches tussen het leven van mensen en beleid op verschillende niveaus
Er zit te vaak een mismatch tussen de theorie van beleid voor kansenongelijkheid aan de ene kant en het dagelijks leven van mensen aan de andere kant. Als je redeneert vanuit de inwoner en mensen die daaromheen staan, zien de raden drie uitdagingen:

- Het leven van mensen die belemmeringen ervaren is te weinig een uitgangspunt. Overheden werken vaak vanuit domeinen en geven op die manier opdrachten en subsidies. Maar het dagelijks leven is niet te verdelen in domeinen. Daarnaast ligt de focus te veel op sport, en niet op vertrouwen, ontmoeten en bewegen. Juist vertrouwen en ontmoeten zijn de sleutel om mensen te bereiken die niets hebben met bewegen en sport. En als mensen wel zelf de stap zetten richting beweeg- en sportaanbod, kunnen ze tegen diverse uitdagingen in de toegankelijkheid aanlopen. Negatieve ervaringen met bewegen en sport kunnen hen dan (definitief) afschrikken. Ook luisteren beleidsmedewerkers en uitvoeringspraktijk nog te weinig naar inwoners en sleutelfiguren en is de samenleving nog niet voldoende weerspiegeld in professionals en vrijwilligers. Ten slotte levert de inrichting van de fysieke en sociale omgeving nog belemmeringen op.
- Systemen en beleid zijn vooral geënt op de gevestigde orde van sportverenigingen. Maar de huidige gevestigde orde kan niet iedereen bedienen. Opgavegerichte initiatieven die buiten de domeinen om werken, lopen geregeld vast.
- Landelijk en lokaal beleid en daarbij behorende bekostiging sluiten onvoldoende aan bij de lokale uitvoering. Beleid werkt namelijk vaak met tijdelijke programma's en financiering, maar die bieden geen solide basis om kansenongelijkheid structureel aan te pakken. Daarnaast is ontschotting nog te veel afhankelijk van 'best persons' met lef en doorzettingsmacht. Ten slotte is de manier van verantwoording en kennisontwikkeling te beperkend.

Aanbevelingen

Als het kabinet bovengenoemde belemmeringen wil wegnemen en kansenongelijkheid in bewegen en sport daadwerkelijk wil verminderen, is het noodzakelijk dit vraagstuk structureel anders te bekijken, aan te pakken en aan te sturen. Een aanpak uitsluitend gericht op de sport- en beweegsector, is als een druppel op een gloeiende plaat. Het zal sommige inwoners helpen, maar geen structurele verandering brengen. Een bredere, systemische aanpak is noodzakelijk. Daarin kan de beweeg- en sportsector een verbindende rol spelen.

De raden schetsen de contouren van een bredere systemische aanpak in de vorm van drie kernaanbevelingen:

Geef ruimte aan de uitvoeringspraktijk, luister naar en betrek inwoners
Geef meer vertrouwen en ruimte aan inwoners en de uitvoeringspraktijk in de keten rijksoverheid – gemeentelijke overheden – initiatieven vanuit de samenleving.
Stap af van kortdurende plannen en subsidies, waarborg continuïteit . Geef vertrouwen om aan de slag te gaan, te experimenteren, te ontdekken en gaandeweg aan te passen, over domeinen heen. Zet daarbij meer in op kwalitatieve verantwoording.

De rijksoverheid moet hierbij kaders stellen en randvoorwaarden geven aan gemeenten. Die moeten gepaard gaan met voldoende financiering om stevige fundamenten te bouwen voor het verkleinen van kansenongelijkheid. Gemeenten moeten dit op hun beurt doen voor de uitvoeringspraktijk en inwoners. Beide overheidsniveaus moeten daarvoor keuzes maken binnen de beschikbare middelen en fysieke ruimte. Ook moet de rijksoverheid bewaken dat beleid van verschillende beleidsterreinen elkaar niet tegenwerkt. Zij moet ook kennisdeling stimuleren tussen beleid, kennisinstituten, uitvoering en inwoners.

Bij dit alles is het van belang dat beleidsmakers zich bewust zijn van de praktijk. Idealiter zijn ambtenaren, politici, professionals en vrijwilligers een afspiegeling van de samenleving. Verbetering in opleidingen, werving en selectie is noodzakelijk. Ook de kennis van mensen die belemmeringen ervaren om te gaan bewegen of sporten kan beter worden betrokken bij beleid.

Werk met publieke en private partijen binnen én buiten de sportsector aan een gezamenlijke infrastructuur
Werk met publieke en private partijen binnen én buiten de sportsector samen aan een gezamenlijke, zo inclusief mogelijke infrastructuur waarin partijen elkaar versterken. Inwoners kunnen alleen een passende plek vinden als de overheid breder kijkt dan de sport-verenigingen. Zij kan ook streven naar een beweegvriendelijke omgeving en de waarde benutten van sociaal-maatschappelijke, publieke en commerciële initiatieven binnen en buiten de sportsector zoals zorg en onderwijs. De klassieke denkwijze (mensen in beweging brengen met sportaanbod) moet worden doorbroken. Een deel van de inwoners heeft het nodig om te beginnen bij ontmoeten en meedoen. Bewegen kan in tweede instantie komen. Ook de beweeg- en sportsector zelf zal ernaar moeten streven de klassieke denkwijze te doorbreken. De sector kan zelf het voortouw nemen om anderen te benaderen en de samenwerking aan te gaan.

Voor een gezamenlijke infrastructuur zijn keuzes onvermijdelijk. Je kunt niet iedereen helpen met het budget wat er is. Het betekent ongelijk durven te investeren voor gelijkere kansen. De Raden adviseren daarbij in ieder geval te kiezen voor het prioriteren van jeugd boven andere groepen; daar wordt de basis gelegd voor (on)gelijke kansen gedurende het hele leven.

Denk en werk vanuit één domeinverbindende visie op kansenongelijkheid
Denk en werk als één overheid, vanuit één domeinverbindende visie op kansenongelijkheid. Het aanpakken van kansenongelijkheid – met bewegen en sport als een van de aandachtspunten – is namelijk een verantwoordelijkheid van de hele (rijks)overheid, inclusief de Tweede Kamer. Daarbij is een brede aanpak nodig voor maatschappelijke, systemische oorzaken die een collectieve verantwoordelijkheid zijn. Zo kan de overheid de individuele verantwoordelijkheid van inwoners ondersteunen. Dit vraagt om structuren en werkwijzen die de departementale verkokering doorbreken en multidisciplinaire samenwerking aan kansenongelijkheid als maatschappelijke opgave faciliteren.

Voorwaarde is dat bewegen en sport in het samenspel met andere domeinen een gelijkwaardige positie heeft. Verankeren van bewegen en sport als publieke voorziening in een sportwet is daarbij noodzakelijk.

1. Aanleiding, urgentie en betekenis kansen-ongelijkheid

Aanleiding

Kansengelijkheid vergroten is een van de ambities van het beweeg- en sportbeleid van het ministerie van VWS.[1] Daarom heeft de staatssecretaris voor Jeugd, Preventie en Sport de Nederlandse Sportraad (NLsportraad) en de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) gevraagd advies uit te brengen over kansengelijkheid in bewegen en sport.[2]
De toenmalige staatssecretaris wilde graag het volgende weten:

- Wat betekent kansengelijkheid in bewegen en sport, uitgaande van de idee dat de autonomie van de individuele burger op beweeg- en sportparticipatie wordt vergroot?
- Hoe en in welke mate moet de huidige beweeg- en sportinfrastructuur veranderen om kansenongelijkheid te verkleinen en dus kansengelijkheid te vergroten?
- Welke rol kan of moet de rijksoverheid spelen en specifiek het ministerie van VWS en directie sport en bewegen in dit toekomstige scenario en de weg hiernaartoe?

De raden hebben deze vragen gebruikt bij de opzet en verkenning van het adviestraject, maar hebben besloten de reikwijdte te verbreden. De oorzaken en oplossingen van kansen-ongelijkheid in bewegen en sport blijken namelijk niet (alleen) bij bewegen en sport te liggen.

Onder bewegen en sport verstaan we voor dit advies:

- spelen, bewegen en sporten bij verenigingen en ondernemende sportaanbieders;
- recreatief en sportief bewegen in de openbare ruimte (zoals in speeltuinen, op wandel- en fietspaden en in recreatieve groene ruimte) en thuis;
- bewegen tijdens lesuren op school;
- functioneel bewegen, zoals wandelen en fietsen om van a naar b te komen, bewegen tijdens het werk, in het huishouden of in de zorg.

De basis hieronder is de beweeg- en sportinfrastructuur: een combinatie van de accommodatie, de organisatie die daar actief is en de activiteiten die daar worden aangeboden. Die zullen wij breed bezien, dus bijvoorbeeld inclusief de openbare ruimte en school.

1 VWS et al., 2023.
2 VWS, 2024.

De aanbevelingen in dit advies zullen zich vooral richten op meedoen met bewegen, spel en sport in de vrije tijd en op school.

Het belang van gelijke kansen in de maatschappij

De raden bekijken de vragen van de staatssecretaris vanuit het streven naar meer gelijke kansen in onze maatschappij.[3] Gelijke kansen zijn namelijk belangrijk voor zowel individuele personen als voor de maatschappij als geheel. Inwoners met minder kansen hebben vaker een lager inkomen, een slechtere gezondheid en meer gevoelens van eenzaamheid.[4] Deze kansenongelijkheid verdient aandacht. Anders blijft talent en potentieel onbenut, wordt de sociale cohesie ondermijnd en innovatie geremd. Ook kan het leiden tot maatschappelijke problemen, zoals meer criminaliteit en een nog grotere gezondheidskloof.[5] Als inwoners gelijke kansen krijgen om naar vermogen mee te doen, wordt onze samenleving eerlijker, veerkrachtiger en welvarender. Om deze redenen streeft de nieuwe coalitie naar de gezondste generatie ooit.[6] En daarom besteden ook sectoren als het onderwijs en de zorg er veel aandacht aan om kansenongelijkheid in te perken.[7]

Het belang van gelijke kansen in bewegen en sport

Bewegen en sport kunnen bijdragen aan de gewenste veerkrachtige en welvarende samenleving.[8] Investeren in het verminderen van kansenongelijkheid in bewegen en sport is daarom extra belangrijk. In de beweeg- en sportsector bestaat aandacht voor gelijkere kansen om mee te doen. We zien dat in investeringen in sportstimulering, aanleg en onderhoud van sportvoorzieningen en speelpleintjes en toegankelijke en veilige openbare beweegruimte.[9] Toch blijven er grote structurele verschillen tussen groepen als het erom gaat hoeveel zij bewegen en sporten (zie tekstkader).[10] Doordat de verschillen zo structureel zijn, veronderstellen we dat er sprake is van ongelijke kansen bij groepen in de keuze om te bewegen en sporten. Dat betekent dat kansenongelijkheid verminderen niet alleen een opdracht is voor de beweeg- en sportsector. Ook voor de maatschappij als geheel is dat van groot belang.

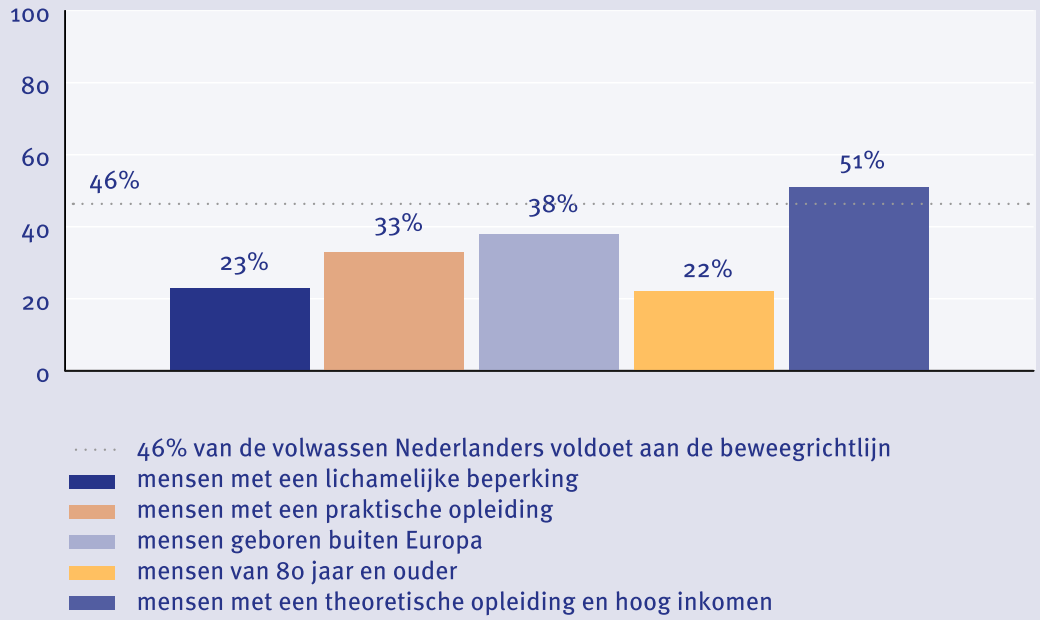
3 We hebben het hier over gelijke kansen, maar realiseren ons dat het een utopie is om volledig gelijke kansen te creëren.
4 NJI z.d.; Vrooman et al., 2023; CBS, 2025.
5 RVS, 2026.
6 D66 et al., 2026.
7 SER, 2021; CBS, 2025; NJI, z.d.
8 Zie bijvoorbeeld Kamerstuk 36410-XVI, nr. 139; De Boer, 2022; De Boer et al., 2025.
9 Om bij de meest recente beleidsdocumenten te blijven; in Sportakkoord I en II is inclusiviteit en diversiteit een thema, evenals sociale veiligheid. Er is al jaren veel aandacht voor de randvoorwaarden om mensen met een handicap deel te kunnen laten nemen aan sport, zoals een vervoersregeling en financiering van sporthulpmiddelen. Ook zijn er financiële regelingen voor mensen met een laag inkomen, waardoor ze ondersteuning kunnen krijgen voor contributie of de aanschaf van sportkleding.
10 NLsportraad, 2024a.

Structurele verschillen in deelname aan bewegen en sport

Volwassenen (18 jaar en ouder) met een praktische opleiding en/of laag inkomen, mensen met een migratieachtergrond, ouderen en mensen met een chronische aandoening, lichamelijke of verstandelijke beperking bewegen en sporten structureel minder (zie bijlage 1).

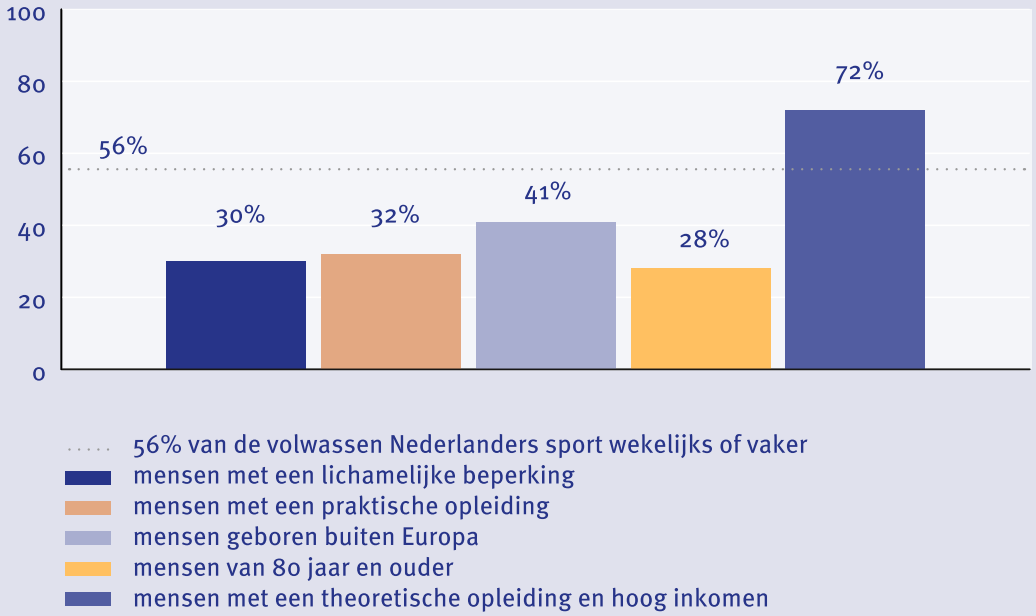
Zo is de sportdeelname van volwassenen met een theoretische opleiding twee keer zo groot als die van volwassenen met een praktische opleiding. En dat verschil wordt over de tijd alleen maar groter.[11] Als kenmerken zich stapelen, vermindert dat de kansen op bewegen en sporten. Van de volwassenen van 65 jaar of ouder met een beperking en een lage sociaal-economische positie (SEP) voldoet bijvoorbeeld slechts 10% aan de beweegrichtlijnen. Van deze groep neemt slechts 14% deel aan sportactiviteiten.[12] Dezelfde kenmerken verklaren een deel van de verschillen in bewegen en sport bij groepen kinderen en jongeren tot 18 jaar. Daarnaast hebben ouders grote invloed op de keuzes en het gedrag van hun kinderen – de zogenoemde beweegsocialisatie. Wanneer ouders een praktische opleiding of laag gezinsinkomen hebben, sporten hun kinderen minder. Maar als het om bewegen gaat, zie je een ander verschil bij kinderen van 4-11 jaar: kinderen met theoretisch opgeleide ouders voldoen juist minder vaak aan de beweegrichtlijnen. Verklaring hiervoor ligt in het beweegpatroon: kinderen van ouders met een lage SEP sporten dan wel minder vaak, maar spelen juist weer vaker buiten en lopen en fietsen vaker.[13]

Figuur 1: 46% van de volwassen Nederlanders voldoet aan de beweegrichtlijn

11 Van de Heijden en Van den Dool, 2025.
12 Van den Dool, 2023; Van den Dool, 2025.
13 Van Stam et al., 2021.

Figuur 2: 56% van de volwassen Nederlanders sport wekelijks of vaker

Betekenis kansenongelijkheid verminderen (in bewegen en sport)

Om de vragen van VWS te beantwoorden richten we ons in dit advies op de vraag hoe je kansenongelijkheid vermindert.[14] We geven daaraan de volgende definitie: *Het verminderen van kansenongelijkheid in bewegen en sport is het realiseren van een reële mogelijkheid voor iedereen om een autonome keuze te kunnen maken of en hoe zij willen deelnemen aan bewegen en/of sporten.*

Een 'autonome keuze maken' betekent dat iemand bewust en weloverwogen een keuze kan maken die past bij de eigen waarden, wensen en doelen.[15] Daarvoor is het belangrijk dat iemand weet dat er een keuze is om mee te doen aan bewegen en sporten, en welke dit is. En dat iemand de ruimte heeft om te kunnen, mogen en willen meedoen aan bewegen en sporten:[16]

- 'Weten' houdt in dat iemand kennis en begrip van het belang van bewegen heeft, informatie heeft over het aanbod van bewegen en sporten en weet wat bij hem of haar past.
- 'Kunnen meedoen' betekent dat er geen belemmeringen zijn. Ook zijn de benodigde middelen, (sociale) capaciteiten en gelegenheid aanwezig.
- 'Mogen meedoen' betekent onder meer dat er geen sprake is van bewuste en onbewuste uitsluiting door discriminatie, oneigenlijke toegangsregels, ballotage en culturele barrières. Mensen moeten zich thuis voelen.

14 We kiezen voor het verminderen van kansenongelijkheid en niet voor het streven naar kansengelijkheid, omdat we niet de illusie willen scheppen dat volledige kansengelijkheid haalbaar is. Daarnaast beseffen we dat het woord 'kansenongelijkheid' ook niet ideaal is, omdat je hierin een vergelijkend element houdt, wat mensen tegenover elkaar kan zetten.
15 Van Campen en Olsthoorn, 2022; WRR, 2023.
16 Zie ook Singh et al., 2025.

- ‘Willen meedoen’ betekent dat mensen zelfvertrouwen hebben over hun eigen bewegen en sport, dat zij motivatie ontwikkelen om te bewegen en sporten en kunnen omgaan met uitdagingen.

Veel factoren gerelateerd aan de autonome keuze om te bewegen en sporten

Sommige mensen bewegen structureel minder dan de gemiddelde Nederlander, zoals we hierboven zien. Natuurlijk kan de keuze om niet te sporten en bewegen simpelweg betekenen dat iemand niet wil. Maar we zien in de cijfers dat allerlei factoren de autonome keuze beïnvloeden om mee te doen aan bewegen en sporten. Het gaat dan bijvoorbeeld om (verschillen in) onderwijs, inkomen, herkomst, leeftijd of gezondheid. Wat ook een rol kan spelen, is een vroege achterstand in motorische vaardigheid bij kinderen. Zo’n achterstand heeft effect op het beweeggedrag. Op school of in sport kunnen kinderen daardoor minder zelfvertrouwen hebben. Ze kunnen te maken krijgen met negatieve ervaringen. Die kunnen weer leiden tot een negatieve spiraal die een leven lang kan doorwerken in het zelfbeeld en de houding tegenover bewegen.[17] Ook (ongelijkheid in) omgevingsfactoren spelen een rol, zoals de nabijheid van groen, de aanwezigheid van passende en kwalitatief goede sport-voorzieningen of de veiligheid van de buurt.[18] Al deze factoren bij elkaar creëren een systeem dat invloed heeft op de kans voor iedere Nederlander op bewegen en sporten.[19]

De factoren kunnen per individu heel verschillend zijn en mensen kunnen ze ook verschillend ervaren.[20] De factoren kunnen relatief weinig invloed hebben, maar kunnen ook zorgen dat mensen zich niet welkom voelen, geen positieve ervaringen hebben met bewegen of sport of niet weten welk aanbod bij ze past. Mensen binnen dezelfde groep kunnen dus niet over één kam worden geschoren. Daarom gaan we ervan uit dat iedereen een andere combinatie van persoonlijke kenmerken heeft die zijn mogelijkheden en positie in de maatschappij beïnvloeden en daarmee ook de autonome keuze voor bewegen en sport.

Invloed van levensfasen en -gebeurtenissen op beweeg- en sportgedrag

Beweeg- en sportgedrag is niet gedurende iemands hele leven hetzelfde. Mensen starten en stoppen in hun leven met bewegen en sporten, pakken een beweeg- of sportactiviteit later weer op of kiezen juist voor een andere. Ze veranderen bijvoorbeeld van niveau, frequentie of setting. Belangrijke levensgebeurtenissen, zoals een nieuwe relatie, kinderen krijgen of het verlies van een partner, beginnen met werken of met pensioen gaan kunnen een rol spelen bij beweeg- en sportdeelname. Deze life-events hebben vaak invloed op sociale, fysieke, mentale of economische prioritering om te gaan bewegen of sporten. Vaak zijn het momenten van uitval maar ze kunnen juist ook kansen bieden voor (her)instroom in bewegen en sporten.[21]

17 RIVM, 2020.
18 Lakenvelt-Verbree et al.,2025; Heuvelman et al, 2026.
19 RIVM, 2020.
20 Hoogendoorn en Hollander, 2016; Van den Dool, 2025; Movisie, 2026; Van den Dool, 2023.
21 NLsportraad, 2024a; NLsportraad, 2024b; Van Houten, 2022.

Aanpak adviestraject

Voor het schrijven van dit advies over kansenongelijkheid vormden de NLsportraad en de RVS een commissie bestaande uit raadsleden en stafmedewerkers van beide raden. Eerst heeft de commissie een analyse gemaakt van de stand van zaken, op basis van literatuur en onderzoek. Daarbij hebben commissieleden vele interviews gehouden en werkbezoeken afgelegd. Tijdens het schrijven van de analyse hebben de raden voor verdere informatieverzameling twee open sessies georganiseerd. Iedereen die geïnteresseerd was en een bijdrage wilde leveren was welkom; er waren ruim 75 aanwezigen. Tijdens het schrijven van de aanbevelingen zijn vier sessies met ruim 50 deelnemers uit praktijk, beleid en kennisinstituten en ervarings-deskundigen georganiseerd. Zij hebben de conclusies en aanbevelingen getoetst en aangevuld (zie bijlage 2 voor de personen met wie is gesproken).

Opbouw van dit stuk

We hebben drie belangrijke redenen geanalyseerd waarom veel mensen nog onvoldoende een autonome keuze kunnen maken om te bewegen en sporten (hoofdstuk 2). Daarvoor hebben we gebruikgemaakt van de definitie van kansenongelijkheid in bewegen en sport (hoofdstuk 1). Daarna geven we een aantal kernaanbevelingen die helpen toe te werken naar een toekomst waarin kansenongelijkheid in bewegen en sport is verminderd (hoofdstuk 3). We sluiten af met een uiteenzetting van concrete opties om, geredeneerd vanuit de praktijk, uitwerking te geven aan de kernaanbevelingen (hoofdstuk 4).

2. Analyse: Kansenongelijkheid in bewegen en sport vermindert onvoldoende

De afgelopen jaren hebben maatschappelijke organisaties, sociale ondernemers, verenigingen en andere aanbieders op vele plekken geprobeerd te zorgen dat iedereen kan meedoen aan bewegen en sporten. Ook met beleid is geprobeerd kansenongelijkheid in bewegen en sporten te verminderen, bijvoorbeeld door specifieke interventies in het beweeg- en sportdomein of in samenhang met andere maatschappelijke domeinen. Daarnaast zijn diverse akkoorden gesloten en programma's opgezet. (Zie kader).

Huidige (beleids)inspanningen voor verminderen kansenongelijkheid in bewegen en sporten

Het Nationaal Sportakkoord II en het actieplan Nederland Beweegt! zijn beleidsplannen. Daarin besteden het ministerie van VWS, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) en de sport- en beweegsector aandacht aan inclusie en diversiteit bij bewegen en sporten.[22] Zo is het vergroten van kansengelijkheid in sport en bewegen een van de ambities in het Sportakkoord II. Het streven is alle inwoners te bereiken door financiële, sociale en praktische randvoorwaarden te verbeteren. Dit gebeurt bijvoorbeeld door subsidies om lokaal beleid uit te voeren (zoals via de Brede Regeling Combinatiefunctionarissen (BRC). Een ander voorbeeld is de uitkering van Brede SPUK-gelden (specifieke uitkering) en ondersteuning van kennisontwikkeling en -deling.[23]

Daarnaast zijn er landelijke beleids- en ondersteuningsprogramma's met aandacht voor kansenongelijkheid voor specifieke groepen:

- de uitvoering van het VN-verdrag Handicap. Dat verdrag verplicht landelijke en lokale overheden voor mensen met een beperking obstakels weg te nemen om mee te doen in de samenleving. Ze moeten ervoor zorgen dat mensen met een beperking dezelfde rechten hebben als ieder ander. Bij bewegen en sport gaat het dan bijvoorbeeld om fysieke toegankelijkheid van accommodaties en

22 VWS at al., 2023, Van den Berg van Van Mourik-Boulma, 2025.
23 Zoals het programma Mooi in Beweging van ZonMw, het financieren van Kenniscentrum Sport & Bewegen.

voorzieningen en bescherming tegen discriminatie. Ook moeten overheden mensen met een beperking betrekken bij de ontwikkeling van sport- en beweegbeleid[24];
- verstrekking en uitleen van sporthulpmiddelen via een centraal loket[25];
- vuistregels voor een beweegvriendelijke leefomgeving[26];
- gelijke kansen voor kinderen in achterstandssituaties via onderwijs, waarvan bewegen en sport onderdeel is[27];
- programma's zoals Nationaal Masterplan Lopen, Fitness Loont, District Spots, de JOGG aanpak, de samenwerking tussen de Beweegalliantie en het Nationaal Plan Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) en de financiering van Jeugdfonds Sport en Cultuur en Volwassenenfonds Sport en Cultuur.

Gemeenten hebben lokale beweeg- en sportakkoorden opgesteld. Met behulp daarvan wordt gewerkt aan gerichte interventies voor kwetsbare groepen. Ook werken sportaanbieders steeds vaker samen met aanbieders van welzijn, zorg en onderwijs. Gemeenten proberen financiële toegankelijkheid te versterken met regelingen zoals sportpassen en laagdrempelig (vaak gratis) aanbod in de wijk. Ook proberen ze praktische randvoorwaarden te verbeteren met beweegvriendelijke buitenruimten en openstelling van accommodaties. Tegelijkertijd investeren zij in het inclusiever maken van sportverenigingen en in lokale kennisontwikkeling, bijvoorbeeld met wijkprofielen of ervaringsdeskundigheid.

Ten slotte pakken verschillende lokale (private) aanbieders de handschoen op waar zij zien dat de overheid dit nog niet doet. Sportverenigingen richten bijvoorbeeld een uur in waarop ouderen kunnen sporten of bootcampdocenten halen jongeren van de straat om met ze te gaan sporten.[28]

Ondanks de inzet van de overheden en de vele lokale initiatieven, blijven de verschillen in deelname tussen groepen gelijk. De RVS en de NLsportraad constateren daarom dat kansenongelijkheid in bewegen en sport onvoldoende afneemt.[29] Op basis van onze analyse stellen we vast dat daarvoor drie hoofdredenen zijn. In de eerste plaats bestaan er maatschappijbrede belemmeringen waardoor mensen niet de autonome keuze kunnen maken om al dan niet te bewegen en sporten (§ 2.1). Onder andere de sport- en beweegwereld heeft nog onvoldoende oog voor die belemmeringen. In de tweede plaats leidt de manier waarop vaak naar inclusie in bewegen en sport wordt gekeken tot spanningen in het daadwerkelijk verminderen van kansenongelijkheid (§ 2.2). Ten slotte concluderen we dat er te veel mismatches zijn tussen het leven van mensen en het beleid op verschillende niveaus (§ 2.3).

24 Rijksoverheid, 2026; VWS, 2024a.
25 Uniek Sporten, z.d.
26 Lakenvelt-Verbree et al., 2025.
27 OCW, z.d.
28 Denk aan Old stars voetbal en Sabra's Bootcamp.
29 Zie bijvoorbeeld Van den Dool (2022) waarin periode 2001-2005 en periode 2016-2020 worden vergeleken.

2.1 Blik is nog onvoldoende gericht op maatschappijbrede en collectieve belemmeringen

Lilith is ervaringsdeskundige als het gaat om leven in armoede. Zij legt uit dat mensen die leven in armoede zoveel stress ervaren dat zij vaak geen mentale ruimte hebben voor bewegen en sporten. Sterker nog, het kan juist extra stress opleveren als dat ook nog 'moet' en als mensen je pushen om mee te doen aan beweeg- of sportinterventies. Ze maakte dit duidelijk aan de hand van een voorbeeld met pottenbakken: stel je voor dat blijkt dat pottenbakken enorm goed is voor de gezondheid en dat iedereen twee keer per week moet gaan pottenbakken om in goede gezondheid te blijven. Een deel van de mensen doet dit al of heeft interesse en zal dit enthousiast gaan doen. Maar een ander deel van de mensen zal dit nog nooit hebben gedaan. Zij kennen niemand die het kan en het lijkt ze niet leuk of moeilijk. Het zal ze veel moeite kosten om zich ertoe te zetten twee keer in de week te gaan pottenbakken. Als ze dan ook nog geen geld hebben voor materialen of voor vervoer naar de locatie neemt de stress en weerstand alleen maar verder toe.

Zoals beschreven in hoofdstuk 1, kan een groot aantal factoren de autonome keuze van mensen om te bewegen en sporten in de weg staan. Veel belemmeringen hebben hun oorsprong niet in sport en bewegen zelf. Dat laat het voorbeeld van armoede en stress zien. Ze zijn van bredere maatschappelijke aard en werken overal door in het dagelijks leven van mensen. Veel obstakels overstijgen daarnaast de individuele mogelijkheden van inwoners om ze te beïnvloeden. Om daarin meer inzicht te geven, verdelen we ze in vier categorieën: sociaal-economische, culturele, institutionele en fysiek-ruimtelijke belemmeringen. Deze vier bestrijken samen de belangrijkste gebieden die invloed hebben op iemands kansen en mogelijkheden.

Vier categorieën van belemmeringen en voorbeelden die laten zien dat een oplossing alleen gefocust op het individu en op bewegen en sport onvoldoende helpt

Sociaal-economische belemmeringen
Sociaal-economische belemmeringen ontstaan door een combinatie van factoren, zoals een laag inkomen, praktische opleiding[30] of het type beroep. Die factoren bepalen dat mensen of groepen minder toegang hebben tot economisch, sociaal en cultureel kapitaal. Dit hangt sterk samen met bestaanszekerheid. Als mensen geen stabiele woon- en inkomenssituatie hebben, zijn interventies op domeinen als bewegen en sporten minder effectief.

Zorgen over geld, schulden of huisvesting vragen dan als eerste aandacht en leveren veel stress op. Ook bereiken veel ondersteuningsmogelijkheden niet iedereen. Dat komt onder meer door onbekendheid van mensen met regelingen, door het plaatselijke en/of

30 Van den Dool et al., 2023.

tijdelijke karakter van maatregelen, door ingewikkelde aanvraagprocedures, doordat mensen overheden wantrouwen en doordat mensen zich schamen om er gebruik van te maken.[31]

Hoe werkt dit door in bewegen en sport?
In de sport zijn er veel initiatieven die mensen met weinig geld helpen. Denk aan de sportspullenbank voor mensen die geen geld hebben voor sportkleding, en sportpassen waarmee mensen met een laag inkomen goedkoper of gratis kunnen sporten. Als mensen desondanks niet deelnemen, kan al snel de conclusie worden getrokken dat ze geen interesse hebben. Bij mensen met een laag inkomen kunnen verschillende factoren stress veroorzaken. Zo perkt armoede vooral de keuze in voor sporten samen met anderen, bijvoorbeeld bij een vereniging. Ook als lidmaatschapsgeld en kleding worden betaald, kan sporten in zo'n sociale context extra onzekerheid en stress opleveren. Mensen zijn bang dat anderen merken dat ze in armoede leven (schaamte). Ook kunnen ze druk ervaren om te doen als de anderen, bijvoorbeeld met trakteren, drankjes kopen en rijdiensten. Dat leidt geregeld tot de keuze helemaal niet deel te nemen. Er is dus meer nodig om iemand te laten sporten dan het alleen gratis maken.[32]

Sociaal-culturele belemmeringen
Sociaal-culturele belemmeringen ontstaan als mensen zich buitengesloten voelen. De oorzaak daarvan kan zijn de dominante cultuur van normen, waarden en omgangsvormen in de samenleving als geheel of in een specifiek domein als bewegen en sport.[33] Sociaal-culturele belemmeringen kunnen communicatie, begrip en samenwerking bemoeilijken. Mensen kunnen ervaren dat zij zich moeten aanpassen om erbij te horen en dat hindert hun maatschappelijke deelname.

Hoe werkt dit door in bewegen en sport?
Mensen vertelden in interviews dat de sportwereld sterk normatief kan zijn. In die wereld ligt de nadruk op competitie en de geschiedenis van de vereniging. Er is druk om beter te worden, om iedere training of wedstrijd aanwezig te zijn. De fixatie op het primaire doel van sporten en bewegen en de manier waarop bewegen en sport gepresenteerd wordt kan mensen afschrikken. Een sportaanbieder in trainingspak die meteen over 'sport' praat, kan mensen wegduwen die mogelijk wel willen bewegen, maar niks met sport hebben. Voor sommige mensen is het aanbod aan sporten te beperkt (wel voetbal in je dorp maar geen basketbal, boogschieten of boksen).
Als mensen zich daar niet prettig bij voelen of niet kunnen meekomen, voelen ze zich buitengesloten. Bij verenigingen bestaan bovendien informele verwachtingen, zoals

31 NLsportraad, 2024a; NLsportraad, 2024b.
32 Stuij et al., 2025; Blauw Research, 2025; KCSB, 2023; Mani et al., 2013; Vandermeerschen, 2018.
33 Goorts en Kolste, 2023.

vrijwilligerswerk doen en kinderen naar wedstrijden rijden. Voor mensen die dit niet gewend zijn kan dit een grote drempel zijn om mee te doen.[34]
Daarbij blijkt er vaak een hoge drempel te zijn om buiten de eigen bubbel te sporten of bewegen. Dat geldt nog sterker als er ook sprake is van discriminatie of racisme.[35]
Het gebrek aan aanbieders waarin inwoners zich kunnen herkennen, waardoor ze zich gekend en vertrouwd voelen, speelt daarbij een rol. Daarnaast is een rolmodel zoals een ouder of vriend of een trainer waarin je je herkent vaak belangrijk om iets te ondernemen, zoals bewegen of sporten.[36] Als dat ontbreekt, is het lastig om je bewegen eigen te maken. Het is dan ook moeilijker om geïntroduceerd te worden en je thuis te voelen in de sportwereld.

Ook op een hele andere manier kunnen sociaal-culturele belemmeringen in de weg staan. Zo zijn mensen met een beperking (inclusief chronische aandoeningen) geregeld bang om te bewegen. Dat geldt zowel voor volwassenen als voor kinderen en hun ouders.[37]

Institutionele belemmeringen
Institutionele belemmeringen zijn structuren, regels en routines in de samenleving als geheel en bij organisaties of in beleid waardoor (groepen) mensen minder toegang tot organisaties of invloed hebben. Daardoor hebben zij minder mogelijkheden om hun leven te leiden zoals zij dat willen.[38] Dit gebeurt bijvoorbeeld als een overheid uitgaat van één bepaalde cultuur of standaardburger bij het maken van beleid. Niet alle mensen passen binnen die norm. Sommigen hebben bijvoorbeeld beperkte taalvaardigheid of weinig digitale kennis. Of hun levensloop wijkt af van de standaard. Zij lopen het risico buiten het systeem te vallen en zich uitgesloten te voelen. Uit onze analyse komt naar voren dat het systeem vaak leidend is, niet de mensen. Dit leidt tot wantrouwen jegens subsidieaanvragers en tot veel regels en controles. Steun van overheidsorganisaties hangt bovendien vaak af van enkele betrokken en gedreven medewerkers.[39]

Hoe werkt dit door in bewegen en sport?
Zowel beweeg- en sportaanbieders die inwoners met minder kansen willen bereiken als inwoners zelf lopen tegen institutionele belemmeringen aan. We kwamen bijvoorbeeld diverse voorbeelden tegen van aanbieders die mensen met een laag inkomen bij zich willen laten sporten. Hiervoor moeten de aanbieders vaak veel formulieren invullen. Als zij dat niet correct doen, kunnen ze pas een jaar later opnieuw een aanvraag indienen. Ook inwoners zelf lopen geregeld tegen institutionele belemmeringen aan.[40]

34 Stoop, 2021.
35 Verian, 2025.
36 Hoogendoorn & Hollander, 2016.
37 Sportgeneeskunde, 2018; Duijf en Van den Berg, 2020.
38 Felten en Daru, 2026; RVS, 2024; RVS, 2021.
39 Van der Pennen, 2012.
40 Dool, R. van den, 2025; Pharos, 2024.

Het gaat bijvoorbeeld om mensen die laaggeletterd zijn en moeite hebben een formulier in te vullen. Of om mensen met een beperking voor wie de gemeentelijke vergoedingen voor sporthulpmiddelen niet duidelijk zijn. Een heel ander voorbeeld zijn kinderen met een zodanige handicap dat ze naar de dagopvang gaan omdat ze niet naar het speciaal onderwijs kunnen. Zij vallen onder Langdurige Zorg (LZ) en hebben geen leerplicht. Daarom krijgen ze ook geen bewegingsonderwijs. Binnen LZ bestaat geen budget voor bewegen en de kinderen krijgen alleen fysiotherapie. Dit geldt overigens ook voor ouderen in de LZ.[41]

Fysiek-ruimtelijke belemmeringen
Ten slotte hebben inwoners te maken met fysiek-ruimtelijke belemmeringen.
Dat betekent niet alleen dat fysieke toegankelijkheid en bereikbaarheid beperkt zijn. Het ontbreekt aan een omgeving waarin iedereen zelfstandig, veilig en comfortabel kan meedoen.[42] Dus ook bewegen en sporten. De belemmeringen variëren van onduidelijke bewegwijzering en ontbreken van veilige oversteekplaatsen tot beperkt of geen openbaar vervoer naar voorzieningen toe.

Hoe werkt dit door in bewegen en sport?
Uit onderzoek blijkt dat kinderen met een beperking die geen toegankelijke speeltuin in de buurt hebben, na school moeilijk aansluiting vinden bij andere kinderen in hun buurt.[43] En de woonomgeving bepaalt deels of ouders buitenspelen gevaarlijk vinden en al dan niet toestaan.[44] In een wijk met druk en gevaarlijk verkeer spelen en wandelen bewoners minder.[45] Ook zijn niet alle beweeg- en sportvoorzieningen even goed bereikbaar met het openbaar vervoer en zijn veel gebouwen niet toegankelijk voor mensen die slecht ter been zijn. In brede zin blijkt dat Nederland slecht scoort op inclusiviteit voor mensen met een beperking (VN-verdrag Handicap).

Veel inwoners die geen autonome keuze kunnen maken om te bewegen en sporten hebben te maken met meerdere van deze belemmeringen. Denk bijvoorbeeld aan een inwoner van een aandachtswijk die een lage SEP heeft en wiens familie in diezelfde wijk woont. Deze persoon heeft te maken met een complexe kluwen van ongelijkheid,[46] [47] waarin alle vier soorten belemmeringen een rol spelen. Deze brede maatschappelijke belemmeringen maken duidelijk dat de sport- en beweegsector niet in zijn eentje kan zorgen dat mensen een autonome keuze hebben om te bewegen en sporten. Een samenhangende aanpak is nodig, zowel buiten als binnen de beweeg- en sportwereld.

41 NLsportraad, 2024b;
42 Inter, z.d.
43 Stichting het Gehandicapte Kind, z.d.
44 In een weinig stedelijke wijk heeft 36% van de ouders dat gevoel nooit, terwijl in wijken met weinig groen 18% van de ouders het vaak gevaarlijk vindt. Dit komt door onveilig verkeer en sociale onveiligheid. Verian, 2024.
45 Visser et al., 2022.
46 RVS, 2020; RVS, 2024.
47 Stuij en Pulles, 2023.

Toch focussen veel interventies en programma's alleen maar op de beweeg- en sportwereld en op gedragsverandering bij individuen. Lokale overheden en sport- en beweegaanbieders redeneren nog vaak aanbodgericht. Ze geven informatie over beweeg- en sportmogelijkheden. Of ze nemen financiële belemmeringen weg door een sportpas in te stellen. Ze gaan ervan uit dat mensen daardoor hun gedrag veranderen en gaan bewegen en sporten. Maar daarmee gaan ze voorbij aan de maatschappijbrede belemmeringen die mensen er alsnog van weerhouden een autonome keuze te maken.[48] Maatregelen, interventies en programma's van de sport- en beweegsector zijn daarom vaak een druppel op de gloeiende plaat. Ze kunnen alleen effectief worden als tegelijkertijd (beleids)maatregelen ingrijpen op de complexe kluwen van ongelijkheid in het dagelijks leven.[49]

2.2 Hoe naar inclusie wordt gekeken, leidt niet tot inclusie van iedereen

Inwoners hebben tegenstrijdige behoeften. Dat maakt het moeilijk om op één plek voor alle mensen de drempels weg te nemen. Zo biedt het Nationaal Masterplan Lopen oplossingen om Nederland wandelvriendelijker te maken. Maar de makers van het plan komen ook tot de conclusie dat 'wandelvriendelijker' niet voor iedereen hetzelfde betekent. Zo is voor iemand met een visuele beperking hoogteverschil tussen stoep en weg prettig omdat hij of zij dan beter weet waar hij is. Voor iemand in een rolstoel zijn hoogteverschillen juist hinderlijk. En je kunt voor hoogsensitieve mensen (bijvoorbeeld met autisme) een gymzaal prikkelarm maken met zacht kleurgebruik en geluidsreducerende materialen. Maar voor mensen met een visuele beperking maakt dat het juist moeilijk er te sporten, doordat er te weinig geluid weerkaatst en te weinig contrast is.

De landelijke beleidsmakers in bewegen en sport streven inclusie na om kansenongelijkheid te verminderen. Dit is bijvoorbeeld te zien in de pijler 'inclusief sporten' uit Sportakkoord II.[50] De landelijke partijen willen een toegankelijke en laagdrempelige sector creëren. Iedereen die wil meedoen aan bewegen en sport moet daadwerkelijk kunnen meedoen. Kansengelijkheid moet ontstaan in en door beweeg- en sportdeelname.

Verschillende uitleg van inclusiebegrip zorgt voor gebrek aan richting

De term inclusie krijgt uitwerking op lokaal niveau. Onderzoek van het Mulier Instituut laat echter zien dat inclusiebeleid in gemeenten sterk afhangt van de affiniteit van het college van Burgemeester en Wethouders met dit thema. De term wordt in verschillende gemeenten verschillend uitgelegd.[51] Zo heeft men het in de ene gemeente over 'iedereen moet samen kunnen sporten' en in de andere gemeente over 'sporten zonder drempels'. Door het verschil in uitleg en doordat de uitleg niet altijd concreet is, is het ook niet altijd duidelijk binnen welke kaders en randvoorwaarden wordt beslist over bijvoorbeeld subsidies. Ook wordt het begrip

48 De Ridder et al., 2026.
49 Vandermeerschen, 2018; RVS, 2020; RVS, 2024.
50 VWS et al., 2023.
51 Stuij et al., 2025.

inclusie regelmatig politiek gemaakt.[52] Het ontbreekt dus aan een gezamenlijke en afgestemde visie, en daarmee aan richting.

Integratie eerste doel, maar voor volledige inclusie ook apart aanbod gewenst

We zien dat inclusie geregeld zo wordt uitgelegd dat iedereen overal moet kunnen bewegen en sporten en overal op elk moment welkom moet zijn. Onder de noemer van algemene toegankelijkheid van publieke voorzieningen kunnen gemeenten dit ideaalbeeld doorvoeren en als voorwaarde stellen. De raden stellen vast dat dit vooral gericht is op integratie en niet op inclusie. In de praktijk betekent het dat mensen met enige aanpassing van het reguliere aanbod toch moeten kunnen deelnemen aan dit aanbod. Deze integratie is zeer belangrijk om na te streven. Voor veel mensen kan integratie het laatste zetje zijn om te zorgen dat zij meedoen in het reguliere aanbod.

G-sport als onderdeel van de sportvereniging

Veel sportverenigingen hebben G-teams opgezet. Daar kunnen sporters met een verstandelijke en/of gedragsmatige beperking in een eigen groep sporten. Bovendien zijn zij als lid geïntegreerd onderdeel van de vereniging. In Utrecht bezochten de raden Kampong, waar G-hockeyers samen trainen en sommigen ook meedoen aan wedstrijden tegen andere verenigingen. De voetbalvereniging DVSU vormt voor alle G-voetballers in Utrecht de plek om te voetballen. Teams van zeer diverse niveaus hebben hun wekelijkse trainingsuur, waarbij vooral de zaterdagse recreanten bijna een-op-een worden begeleid. Beide verenigingen onderkennen de uitdaging van integratie. Ook deze sporters zijn, net als hun broers of zussen, graag onderdeel van de vereniging. Tegelijk hebben ze hun eigen (afgeschermde) ruimte nodig, bijvoorbeeld om de aandacht bij de training te kunnen houden.

Maar deze oplossing is niet voor iedereen goed. Integratie kan ook juist zorgen dat mensen worden uitgesloten, omdat ze zich niet thuis voelen op plekken waar iedereen komt. Denk aan vrouwen die liever onder elkaar sporten bij een sportschool alleen voor vrouwen, of in een zwemuur voor vrouwen.[53] Of aan mensen die niet kunnen bewegen en sporten op plekken waar iedereen komt, bijvoorbeeld omdat ze hoogsensitief zijn. Het gevolg kan zijn dat mensen afhaken en niet meer bewegen of sporten.[54]

Over de wenselijkheid van afzonderlijk aanbod kun je van mening verschillen. Tegelijk is het bestaan ervan in de samenleving en in de sport zelf niet vreemd. Mensen zoeken naar eigenheid en herkenning,[55] ze voelen zich vaak sneller thuis bij gelijkgestemden.[56] Veel sportclubs zijn ontstaan doordat mensen met vergelijkbare achtergrond of behoeftes

52 Denk aan het verbieden van vrouwenzwemuren in publieke zwembaden.
53 Erdogan et al., 2024.
54 Van Tarel, 2026.
55 Van Slobbe et al., 2013.
56 De Jonge et al., 2022.

elkaar vonden in de beoefening van een gezamenlijke hobby.[57] Ook kan sport mensen met opzet uitsluiten, om goede beoefening mogelijk te maken. Denk hierbij aan gewichtsklassen in bepaalde sporten om een eerlijke en veilige competitie te krijgen. Of aan selecties voor talent- en topsportprogramma's. Het streven naar uitsluitend beweeg- en sportaanbieders waar iedereen op elk moment terecht moet kunnen, is dus niet voor iedereen een oplossing. Het kan een voor een ieder passende beweeginfrastructuur juist in de weg staan.

Andersom kan de eenzijdige focus op een aanbod zonder oog voor individuele behoeftes of maatwerk ertoe leiden dat inwoners die belemmeringen ervaren en juist graag willen meedoen met regulier aanbod, zich extra uitgesloten voelen. Denk bijvoorbeeld aan een klimmer die met een prothese graag wil meedoen met klimmers zonder beperking. Of een aan een rolstoel gebonden kind dat met een running frame graag wil meedoen aan atletiektrainingen met lopende kinderen.

De raden constateren dat inwoners, aanbieders en beleidsmakers zich moeten realiseren dat inclusie altijd gepaard kan gaan met een zekere uitsluiting. Dat vraagt om heldere keuzes. Inclusie betekent niet dat iedereen overal en op elk moment moet kunnen sporten.
Het betekent wel dat iedereen – binnen de grenzen van redelijkheid – een plek in de buurt moet hebben waar hij zich welkom voelt. Een plek waar hij aanbod kan vinden dat aansluit op de eigen waarden, leefwereld en behoeften, zoals begeleiding en veiligheid. Daarvoor moeten aanbieders zich – ook binnen de grenzen van de redelijkheid – inspannen. Dat zou zowel 'sporten met gelijkgestemden' als 'meedoen met gemengd gezelschap' mogelijk moeten maken en dus de mogelijkheid van een autonome keuze vergroten.

John Blankenstein Foundation
Soms zijn kleine ingrepen voldoende om mensen zich welkom te (blijven) laten voelen. Zo ontwikkelt de John Blankenstein Foundation lesmateriaal voor clubs, coaches en trainers. Het lesmateriaal helpt hen bij de jeugd die zij trainen te herkennen wanneer iemand de eigen genderidentiteit en relationele voorkeuren begint te ontdekken.
Dit erkennen en herkennen kan net het verschil maken voor iemand uit de LHBTIQ+-gemeenschap om in gemengd gezelschap te blijven bewegen en sporten.

Een inclusieve beweeg- en sportinfrastructuur op lokaal niveau bewerkstelligen, vraagt wel om gerichte aandacht voor (groepen) mensen waarvoor nu geen of weinig aanbod is. Lang niet overal is er namelijk een eindverantwoordelijke die zorgt dat er voor iedereen – binnen de grenzen van redelijkheid – passend aanbod is. De raden constateren dat de beweeg- en sportbranche en de betrokken overheden met dit vraagstuk worstelen. Het vraagt ook om afstemming met aanpalende domeinen als sociaal domein of zorg. Het maatschappelijk middenveld en private aanbieders kunnen in deze sturing en coördinatie van het aanbod maar

57 Denk aan de verenigingen die zijn ontstaan vanuit een bepaalde religie of politieke achtergrond.

beperkt iets betekenen. Daar zit vaak wel wilskracht en initiatief, maar zij kunnen het geheel niet coördineren.

Uniek Sporten Rotterdam
In Rotterdam is één loket ingericht voor sport en bewegen voor mensen met een beperking. (Potentiële) sporters, verenigingen en andere organisaties kunnen hier al hun vragen stellen. Daardoor is er overzicht in het aanbod en ontstaat inzicht in belemmeringen en behoeftes van zowel sporters als aanbieders.

2.3 Te veel mismatches tussen het leven van mensen en het beleid op verschillende niveaus

Sabra's bootcamp is een sportcentrum waar de eigenares zo veel mogelijk vrouwen en meiden, jong en oud, laagdrempelig wil laten sporten om zo hun fysieke en mentale gezondheid te verbeteren. Ze wil vrouwen sterker, veerkrachtiger en weerbaarder maken. Bij haar zijn bewegen en sport een belangrijk middel om kwetsbare inwoners van een aandachtswijk te bereiken. Voor de mensen die bij haar op de sportvloer komen, is haar persoonlijke aandacht voor hun leven en welzijn van groot belang. Maar zij heeft als nieuwe aanbieder moeite gehad om van onder andere de gemeente ondersteuning te krijgen. Zo was het voor haar erg moeilijk om mensen bij haar te kunnen laten sporten met een Ooievaarspas[58], bijvoorbeeld doordat ze geen sportzaal had die voldeed aan de gemeentelijke regels.

Vergelijkbare ervaringen horen de raden bij veel andere beweeg- en sportinitiatieven, waaronder initiatieven die werken op het snijvlak met andere domeinen. De raden zien dat de rijksoverheid en landelijke koepelorganisaties richting willen geven aan de regionale en lokale overheden en uitvoerders in het veld – binnen en buiten bewegen en sport. Ze willen ze faciliteren om gelijke kansen in bewegen en sport te bevorderen. Hetzelfde doen beleidsmedewerkers in regio's en gemeenten: richting geven en faciliteren. Toch zit er nog te vaak een mismatch tussen de theorie van beleid aan de ene kant en het dagelijks leven van mensen aan de andere kant. Als je redeneert vanuit de inwoner en mensen die daar omheen staan, zien de raden drie uitdagingen:

- Het leven van mensen die belemmeringen ervaren is te weinig een uitgangspunt.
- Systemen en beleid zijn vooral geënt op de gevestigde orde.
- Landelijk en lokaal beleid en daarbij behorende bekostiging sluiten onvoldoende aan bij de lokale uitvoering.

2.3.1 Het leven van mensen die belemmeringen ervaren is nog te weinig een uitgangspunt

Het dagelijks leven van mensen die minder kansen hebben om autonoom te kiezen voor

58 De Ooievaarspas is een gratis pas voor mensen met een laag inkomen voor inwoners van Den Haag, Leidschendam-Voorburg en Rijswijk. Hiermee kunnen ze leuke dingen doen. Bijvoorbeeld sporten, naar een concert of een cursus volgen. De meeste activiteiten worden door de gemeente betaald of met korting aangeboden.

sport of bewegen, is nog niet altijd goed in beeld bij beleidsmakers en -uitvoerders. Daardoor worden belemmeringen die deze mensen ervaren nog onvoldoende weggenomen. Dat het dagelijks leven niet goed in beeld is zien we op verschillende manieren terug.

Het dagelijks leven is niet te verdelen in domeinen
Inwoners ervaren ongelijke kansen vaak in het dagelijks leven als geheel, en daardoor ook in bewegen en sport (zie ook H2.1). Veel overheidsmedewerkers zijn echter gericht op één beleidsonderdeel. Beleidsinterventies zijn ook vaak gericht op één belemmering binnen één domein, zoals een financieringsregeling voor zwemles. Dat betekent dat de ene afdeling van een gemeente bijvoorbeeld weet welke inwoners van een wijk een chronische ziekte of psychische aandoening hebben. Deze inwoners doen daar namelijk aanvragen voor hulpmiddelen of ondersteuning vanuit de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Een andere afdeling weet weer wie het financieel moeilijk heeft door contacten met wijkteams of met schuldhulpverlening. Daarnaast zijn er ook allerlei partijen zoals praktijkondersteuners van de huisarts of wijkverpleging, pedagogisch medewerkers van de kinderopvang of leerkrachten die informatie hebben over mensen die drempels ervaren, zonder dat die informatie bij elkaar komt. De samenwerking tussen deze partijen is cruciaal om kansenongelijkheid echt te verminderen, maar door privacyregels, verkokering van taken en tekort aan tijd en geld is verbinding tussen de domeinen vaker uitzondering dan regel.[59] Bij mensen die belemmeringen ervaren leidt dit tot veel verwarring en ruis. Zij krijgen namelijk voor alle losse onderdelen iemand anders voor hun neus. Deze personen vragen allemaal iets anders en ze moeten aan elk persoon opnieuw hun verhaal doen en verantwoording afleggen.

Doorbreken van verkokering met de Rijke Schooldag in Arnhem-Oost
Binnen de Rijke Schooldag krijgen leerlingen extra aandacht voor basisvaardigheden zoals taal, rekenen en digitale geletterdheid. Daarnaast kunnen zij deelnemen aan activiteiten op het gebied van sport, cultuur, natuur, techniek en persoonlijke ontwikkeling. De Rijke Schooldag is onderdeel van de Pedagogische Wijk in Arnhem-Oost. Daarin nemen school, ouders en buurtbewoners samen verantwoordelijkheid voor het opgroeien van kinderen en jongeren. Ongeveer 40 procent van de ontwikkeling van kinderen vindt plaats op school en 60 procent daarbuiten. Door scholen, sport-, cultuur- en welzijnsorganisaties intensiever te laten samenwerken, ontstaat een sterker netwerk rondom kinderen. Juist in Arnhem-Oost, waar verschillende maatschappelijke uitdagingen samenkomen, is zo'n samenhangende aanpak belangrijk om kansen voor kinderen te vergroten.[60]

De focus ligt te veel op sport en niet op vertrouwen, ontmoeten en bewegen
Bij veel beweeg- en sportinterventies ligt de focus op deelname aan sport en bewegen, zonder oog voor andere aspecten. Daardoor is het effect van zo'n interventie beperkt,

59 RVS, 2023; RVS, 2022; RVS, 2024.
60 Nationaal Programma Arnhem Oost, 2026.

zeker bij mensen die in hun dagelijks leven veel bronnen van stress hebben (denk aan armoede, gezondheidsproblemen, problemen met de woning, onregelmatig werk en problemen bij de kinderen). De raden constateren dat bij diverse succesvolle initiatieven plezier en vertrouwen de basis vormen voor inwoners om mee te doen. Aandacht voor persoonlijk welzijn en ontwikkeling zijn daar leidend. Mensen hebben behoefte te horen bij een groep waar ze zich welkom, veilig en erkend voelen. Een kopje koffie voor volwassenen of samen spelen met andere kinderen kan een ingang vormen voor meer bewegen. Bewegen kan ook een manier zijn om persoonlijk welzijn te verbeteren zonder doel op zich te zijn. De beweeg- en sportsector hoeft daarvoor niet het ontmoetingspunt te vormen. Zo kan ontmoeten ook bij een bibliotheek, speeltuin, wijkcentrum of zorginstelling.

Negatieve ervaringen met sport en bewegen kunnen (definitief) afschrikken

Ook als mensen wel zelf de stap zetten richting beweeg- en sportaanbod kunnen ze tegen diverse uitdagingen aanlopen. Zo is de toegankelijkheid van lokaal of regionaal beweeg- en sportaanbod vaak nog niet goed geregeld. Dan is niet duidelijk wat er wordt georganiseerd en hoe mensen aan informatie kunnen komen over het aanbod. Dat geldt zowel voor inwoners als voor professionals in verschillende domeinen, zoals zorg, welzijn en onderwijs. Onderzoek laat zien dat vooral mensen in kwetsbare situaties minder goed toegang hebben tot bewegen en sport.[61] Ze weten niet goed wat er mogelijk is, of het aanbod past niet goed bij wat ze nodig hebben. Toegankelijkheid van beweeg- en sportaanbod hangt samen met de mate waarin:

- de communicatie begrijpelijk is,
- het aanbod beschikbaar en bereikbaar is,
- het betaalbaar is (eventueel met een financieringsregeling),
- het passend is en aansluit bij de behoeften en mogelijkheden van mensen.[62]

Cruciaal bij deze aspecten van toegang is hoeveel vertrouwen mensen hebben in het aanbod. Voelen zij zich gehoord, gezien en begrepen? Zijn ze wel voldoende bekend met de gebruiken? Gebrek aan vertrouwen ontstaat vaak door eerdere negatieve ervaringen. Voorbeelden daarvan zijn onvoorspelbaarheid, slechte bereikbaarheid, onverwachte kosten of een gebrek aan continuïteit. Dit heeft invloed op hoe mensen in het vervolg deelnemen aan maatschappelijke activiteiten, zoals beweeg- en sportactiviteiten.[63] Van belang is daarbij vooral (sociale) aandacht voor kinderen die vroeg lijken uit te vallen, bijvoorbeeld omdat zij mindere motorische vaardigheden hebben. Zij moeten een kans krijgen een leven lang gezond te bewegen.

Beleidsmedewerkers en uitvoeringspraktijk luisteren nog te weinig naar inwoners en sleutelfiguren

De raden hoorden tijdens werkbezoeken regelmatig: “Beleidsmakers en professionals praten niet met ons, maar over ons.” Tegelijkertijd geven beleidsmedewerkers aan dat ze inwoners die belemmeringen ervaren, niet kennen of niet kunnen vinden. Als beleidsmakers,

61 Dool, R. van den, 2025.
62 Pharos, 2024.
63 Plaisier et al., 2023.

andere professionals en vrijwilligers echt willen begrijpen hoe belemmeringen de autonome keuze om te bewegen en sporten in de weg staan, moeten ze de verhalen van inwoners horen en hun dagelijks leven zien. Inwoners uit een wijk of dorp kunnen zelf het beste aangeven welke knelpunten zij ervaren. Zij kunnen uitleggen welke behoeften zij hebben om te bewegen, spelen en sporten. Voor kinderen is daarbij de rol van ouders cruciaal. Het is belangrijk om de ouders erbij te betrekken en te begrijpen waarom zij hun kinderen al dan niet stimuleren om te bewegen en sporten. Vaak hebben wijken ook sleutelfiguren of rolmodellen die weten wat er in de buurt speelt en die namens inwoners kunnen spreken. Dat kunnen inwoners zijn of professionals, zoals sociaal werkers of jongerenwerkers.

Triple ThreaT rolmodellen die aansluiting vinden bij leven van jongeren
Triple ThreaT (TTT) is een bottom-uporganisatie in de wijk Schalkwijk in Haarlem. Het helpt jongeren uit de wijk om onder andere door te basketballen, structuur en perspectief te krijgen die ze kunnen vertalen naar het dagelijks leven. TTT is een initiatief van jongeren en komt voort uit hun behoeften. Sinds de oprichting wordt TTT gedragen door de doelgroep. Sinds de oprichting zijn er vele rolmodellen betrokken bij TTT. Zij zijn uitgegroeid tot steunpilaren van de organisatie (als coach, trainer of medewerker). Het zijn mensen die dezelfde taal spreken als de jongeren en in wie jongeren zich herkennen.

Ondervertegenwoordiging niet alleen in beleid, maar ook in onderzoek dat input vormt voor beleid
Mensen die in verschillende domeinen van het leven belemmeringen ondervinden, zijn in onderzoek vaak ondervertegenwoordigd. Dit komt bijvoorbeeld doordat ze zijn ondervertegenwoordigd in netwerken, doordat vragenlijsten te lang voor hen zijn of doordat ze de taal niet begrijpen.[64] Als hun antwoorden op een vragenlijst systematisch verschillen van die van mensen die nu wel reageren, kan dit de interpretatie van de uitkomsten beïnvloeden. Bij bewegen en sport kan dit bijvoorbeeld leiden tot andere uitkomsten over deelname of lidmaatschap van een vereniging.

Samenleving nog niet weerspiegeld in professionals en vrijwilligers

Bij werkbezoeken en interviews hoorden de raden ook dat mensen zich vaak niet herkennen in professionals en vrijwilligers in bewegen en sport. Herkenbare rolmodellen vergroten vertrouwen bij mensen die belemmeringen ervaren. Zij zorgen ervoor dat het beweeg- en sportaanbod beter kan aansluiten bij de lokale context en behoeften van deelnemers. Teams met meer diversiteit beschikken bovendien over bredere netwerken, kennen meer culturele, sociale en praktische barrières, en ontwikkelen vaker innovatieve oplossingen die deelname stimuleren.[65] De diversiteit onder medewerkers, vrijwilligers en degenen die

64 Van den Muijsenbergh et al., 2019.
65 Stuij en Pulles, 2023; Gebhardt en Feijten, 2022.

kaderfuncties vervullen in de beweeg- en sportsector is beperkt. Daardoor blijven barrières voor deelname die een ander deel van de bevolking ervaart voor hen onzichtbaar. Driekwart van de bestuurders en trainers zijn mannen, twee derde van de bestuurders is 50 jaar of ouder. Daarnaast heeft slechts 12% van de verenigingen minimaal één trainer met een migratieachtergrond.[66] Ondanks beleidsintenties is verandering moeizaam. Dit helpt niet mee om het aanbod op andere groepen te richten dan die al het meest vertegenwoordigd zijn.

De beperkte diversiteit is ook terug te zien in de beroepsopleidingen in bewegen en sport. Deze trekken vooral intrinsiek gemotiveerde studenten aan, die weinig divers van achtergrond zijn: mannen zijn oververtegenwoordigd en studenten met een niet-westerse migratieachtergrond zijn schaars.[67]

In opleidingen voor sport en bewegen is er bovendien beperkt aandacht voor vaardigheden om specifieke groepen (zoals mensen met een beperking, ouderen of mensen met een laag inkomen) effectief te bereiken, zich in hen te verplaatsen of de belemmeringen te herkennen waar ze tegenaan lopen. Als dit al aan bod komt, is het vaak in keuzevakken.[68] Deze beperkte diversiteit bij studenten en hun opleidingen werkt door in de beleidsontwikkeling en in de uitvoeringspraktijk waarin zij terechtkomen. Wel ziet de sportsector steeds meer het belang van intersectorale samenwerking. Ook is er meer aandacht voor deskundigheidseisen voor beweeg- en sportprofessionals, met name in functies die sectoren overbruggen, zoals buurtsportcoaches.[69]

Belemmeringen door de inrichting van de fysieke en sociale omgeving

Of iemand de keuze ervaart om te bewegen of sporten hangt mede af van de fysieke omgeving. Factoren die daarbij een rol spelen, zijn bijvoorbeeld brede stoepen, veilige speelplekken, een groene omgeving of bereikbare sportvelden.[70] Ook de sociale omgeving speelt een rol, zodat inwoners ervaren dat de omgeving veilig, toegankelijk en bereikbaar is.[71] Bij stedenbouwkundigen, gemeenten en projectontwikkelaars dringt dit besef steeds meer door. Toch constateren de raden dat bij de daadwerkelijke uitwerking economische keuzes en de urgentie van meer woonruimte vaak prioriteit krijgen.[72]

66 Verschil tussen medewerkers naar sociaal-economische positie of handicap is geen onderwerp in deze cijfers. RIVM, z.d.
67 Heijnen en Elling, 2020.
68 Heijnen en Elling, 2020; Bronkhorst et al., 2024.
69 Bronkhorst et al., 2024
70 Lakenvelt-Verbree et al., 2025.
71 Hoekman et al., 2024.
72 Wezenberg-Hoenderkamp en Schadenberg, 2025.

Uitvoering VN-verdrag Handicap laat nog te wensen over

Nederland heeft in 2016 het VN-verdrag Handicap geratificeerd. Toch is de toegankelijkheid van de openbare ruimte, vervoer en andere activiteiten, diensten en producten nog niet goed geregeld: [73]

- Er is nog veel onduidelijkheid over verantwoordelijkheid en regelgeving. In 2025 is een toegankelijkheidsrichtlijn opgesteld voor gebouwen en de openbare ruimte direct daaromheen. Maar deze zijn nog niet vastgelegd in wetgeving (zoals het Bouwbesluit), waardoor het niet verplicht is de richtlijn toe te passen. De helft van de gemeenten heeft ook nog niet de verplichte Lokale Inclusie Agenda (LIA) opgesteld.
- Onderzoek onder gemeenten naar beleidsdoelstellingen voor toegankelijkheid van de openbare ruimte voor mensen met een beperking laat zien dat de beleidsaanpak zeer sterk wisselt. Beleidsdoelstellingen kunnen terecht komen in de Omgevingsvisie, in een Beleidsvisie Buitenspelen, in een LIA of een combinatie daarvan.
- Of de beleidsdoelen ook uitgevoerd worden is de vraag. Dat heeft verschillende oorzaken:
  - Doelen zijn niet concreet genoeg: in veel plannen of visies staat wel iets over ‘inclusie’ of ‘toegankelijkheid’. Wat dat in de praktijk betekent, wordt vaak niet duidelijk.
  - Driekwart van de gemeenten geeft aan capaciteitsproblemen te hebben bij de uitvoering.
  - Verkokering van budgetten in verschillende domeinen belemmert samenwerking.
  - De steun en prioriteit vanuit de gemeentelijke politiek is niet stabiel.

Een stap in de goede richting is de ontwikkeling van vuistregels voor de afstand in wijken en dorpen tot beweegruimte, groene voorzieningen of een sportveld. [74] Maar niet alleen afstand is een factor. Het gaat ook om of de voorzieningen veilig bereikbaar zijn. Zo kunnen sportvelden die hemelsbreed maar 500 meter verderop liggen, voor kinderen en inwoners van een ernaast liggende wijk al te ver zijn doordat er bosjes en een drukke weg tussen liggen. Ook bekendheid met de plek of met anderen die daar komen is van belang. Door verbinding tussen mensen ontstaan nieuwe contacten, die informatie, perspectief en praktische steun opleveren. Uit onderzoek blijkt dat daardoor de vertrouwdheid met de buurt zelf groeit, evenals een fijnmaziger sociaal netwerk.[75]

73 Rauws et al., 2025; Rauws et al., 2024.
74 Lakenvelt-Verbree et al., 2025.
75 Van Marle en Sporrel, 2026; RVS en CrA, 2022.

2.3.2 Systemen en beleid vooral geënt op de gevestigde orde

De raden constateren dat bewegen en sporten in ons land geen publieke voorziening is. Een groot deel van de uitvoering wordt aan het maatschappelijk middenveld (sportverenigingen/goede doelen) en de markt (bedrijven, sociale ondernemingen) overgelaten. Gemeenten stimuleren dat veelal. Tegelijkertijd heeft de (rijks)overheid wel belang bij de maatschappelijke waarde van sport en bewegen en gelijkere kansen daarin voor inwoners. Daarom zet zij beleid en subsidies in. Die hebben echter nog onvoldoende effect.

Het huidige beweeg- en sportlandschap is veelal ontstaan vanuit initiatieven van mensen die bewegen en sporten leuk en belangrijk vinden of die hun weg daarin weten te vinden. Ook de mensen die in de sport werkzaam zijn in de uitvoering en het beleid hebben vaak een intrinsieke motivatie voor bewegen en sport. Zij spreken elkaars taal en vinden elkaar gemakkelijk. Daardoor is het moeilijker voor andere initiatieven en andere professionals om aan te sluiten. En de beweeg- en sportwereld, inclusief overheid, sluit te weinig aan bij andere initiatieven en professionals die mensen die belemmeringen ervaren beter weten te vinden, maar niet uit de beweeg- en sportwereld komen. In plaats van dat partijen naast elkaar staan en elkaar versterken beconcurreert het elkaar nu te veel door het bestaande systeem.

Gevestigde orde kan niet iedereen bedienen; systemen en beleid zijn daar wel op ingericht

Het huidige sport- en beweegbeleid en de fysieke sportinfrastructuur lijken vooral te zijn gericht op traditionele sportverenigingen. Zij hebben makkelijker toegang tot subsidies. Gemeenten rekenen aan hen vaak geen marktconforme huur voor het gebruik van buitensportvoorzieningen, sporthal of zwembad.[76] Ook hebben ze een sterk vertegenwoordigde en goed georganiseerde achterban en daardoor invloed in de lokale politiek en het beleid. Maar deze 'gevestigde orde' vertegenwoordigt vooral mensen die al sportief bewegen. Ze kan beperkt tegemoetkomen aan de behoeften van alle mensen met een afstand tot bewegen en sport. Slechts een kwart van de sportverenigingen in Nederland is vitaal genoeg om bij te dragen aan maatschappelijke opgaven.[77] De rest kost het al moeite om hun kerntaak, sportaanbod voor hun leden, uit te voeren.[78] Vrijwilligers bij verenigingen dragen een groot deel van de organisatie- en sporttaken, maar hun capaciteit en expertise zijn beperkt.

Professionalisering kan zeker helpen om meer mensen te bereiken. Maar dan is het nog steeds niet realistisch dat zij veel kwetsbare inwoners maatwerk kunnen bieden in de begeleiding. Of dat zij structureel verbinding kunnen leggen met andere domeinen, zoals zorgorganisaties of naschools of tussenschools aanbod.[79]

76 Van Eldert et al., 2025.

77 De vitaliteitsindex is een optelsom van de organisatiekracht van een vereniging en in hoeverre deze zich voor maatschappelijke opgaven inzet (wijksport, jeugdsportstimulering etc.). Voor meer informatie zie https://www.mulierinstituut.nl/programmas-aanbod/vitaliteitsindex/

78 Het aandeel kwetsbare verenigingen is tussen 2018 en 2023 toegenomen van 21 procent naar 30 procent (Van Kalmthout en Hoeijmakers, 2023). En wat vrijwilligers decennia deden voor hun sport is anno nu niet meer voldoende voor groepen met een andere beweeg-/sportvraag. Daar heb je (meer) professionals voor nodig. Hier zal de NLsportraad op ingaan in het geplande advies over professionalisering.

79 Zie ook NLsportraad, 2020.

Daarbij blijft het onhaalbaar om iedereen zich altijd thuis en welkom te laten voelen bij elke beweeg- en sportaanbieder. Het is daarom onvermijdelijk dat andere partijen in en buiten de huidige beweeg- en sportinfrastructuur gestimuleerd en eventueel gefaciliteerd worden om inwoners met een belemmering te bereiken.

Initiatieven die domeinen overstijgen lopen vast

Veel initiatieven van inwoners of lokale ondernemers met een sociale insteek sluiten wél goed aan bij de belevingswereld van mensen die belemmeringen ervaren om te bewegen of sporten.[80] Deze initiatieven bevinden zich vaak op het snijvlak van verschillende domeinen zoals zorg, onderwijs en sociaal werk. Ze weten juist mensen te bereiken die het gevestigde aanbod moeilijk of niet bereikt. Tegelijkertijd passen deze initiatieven vaak niet binnen de huidige systemen en regels. Die zijn, zoals hierboven opgemerkt, vooral gericht op bestaande professionele organisaties, verenigingen en clubs binnen de sport- en beweegsector of op specifieke andere sectoren. Initiatieven op het snijvlak van sectoren vallen tussen de wal en het schip. Dat komt doordat ze niet uit de onderwijs- of de sportbegroting betaald kunnen worden, aan sectorale financieringsregels moeten voldoen of gebonden worden aan sectorspecifieke inhoudelijke regels of opleidingsvoorwaarden. Deze initiatieven ervaren daardoor regelmatig dat ze geen steun krijgen, moeten concurreren met bestaand aanbod of tegenwerking krijgen. Dat leidt tot frustratie en sommige stoppen daarom zelfs.

Gemeenten in spagaat bij commerciële aanbieders

Gemeenten worstelen er regelmatig mee hoe ze met niet-traditioneel aanbod moeten omgaan. Ze zijn bang zich schuldig te maken aan ongeoorloofde staatssteun als ze financiële voordelen of steun geven aan sociale of commerciële initiatieven. Of deze angst gegrond is, is niet in zijn algemeenheid te zeggen.[81] Als we kijken naar beleid voor sportaccommodaties en de inrichting van de fysieke ruimte, lijken verenigingen daarvan meer te profiteren dan private organisaties. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat verenigingen vaak een lager huurtarief betalen voor locaties. Andere initiatieven die een rol spelen in het bereiken van inwoners ondervinden daardoor mogelijk nadeel. De beweeg- en sportvormen die zij organiseren komen daardoor mogelijk onder druk te staan. Dit is overigens niet overal zo, in een kwart van de gemeenten betaalt iedere aanbieder hetzelfde tarief, commercieel of niet.[82]

2.3.3 Landelijk en lokaal beleid sluiten onvoldoende aan op elkaar en op de lokale uitvoering

De raden constateren dat de rijksoverheid en haar landelijke partners veel ballen afvuren op gemeenten en het maatschappelijk middenveld. Zij proberen kansengelijkheid in sport en bewegen te bewerkstelligen met akkoorden, programma's en projectsubsidies.

80 Van den Berg, 2024.
81 Zie ook NLsportraad, 2020.
82 Van Eldert et al., 2025.

Maar een onderliggende visie, met daarbij passende normen, verwachtingen en voorwaarden, ontbreekt. Gemeenten worden gezien als knooppunt in de uitvoering. Maar bij hen mist de capaciteit om als 'spin in het web' te functioneren. Daarbovenop bemoeilijkt de verkokering tussen departementen en beleidsterreinen effectieve samenwerking.[83]
De samenhangende aanpak die nodig is om deze maatschappelijke opgave als geheel aan te pakken, blijft daardoor achterwege.[84]

Tijdelijke programma's en financiering geven geen solide basis om kansenongelijkheid structureel aan te pakken

Kansenongelijkheid in bewegen en sport duurzaam terugdringen, vraagt om een lange adem, consistente inzet en stabiele randvoorwaarden. Maar in de praktijk ontbreekt deze structurele basis. De financiering van bewegen en sporten – en het verminderen van kansenongelijkheid daarbinnen – is geen wettelijke taak. Aandacht en budget zijn daarom afhankelijk van de zittend bestuurder.[85] Veel gemeentelijke middelen voor sport zitten vast in sport-accommodaties. Daardoor worden voornamelijk mensen die al aan sport doen financieel gesteund.[86] Voor tijdelijke beweeg- en sportstimuleringsprogramma's, specifieke uitkeringen en -regelingen gelden vaak verschillende doelen en randvoorwaarden, waaronder co-financiering. Dit heeft invloed op organisaties als stichtingen, die deelname van inwoners (mede) financieren en sociaal aanbod initiëren en organiseren. Ook bij hen is de financiering mede hierdoor niet structureel en geborgd.[87] Eenzelfde vraagstuk geldt voor de ondernemende sportaanbieders: een deel daarvan voorziet in beweeg- en sportaanbod vanuit sociaal perspectief. Tegelijk moeten ze wel kunnen rondkomen. Dat kan onder deze omstandigheden een uitdaging zijn.

Daarnaast speelt dat medewerkers (zoals buurtsportcoaches) geen langlopend contract en daarmee zekerheid krijgen. De tijdelijkheid van programma's, financiering en aanbestedingen, leidt tot situaties waarin organisaties met elkaar concurreren in plaats van samen te werken. Ook ontstaat daardoor een markt voor tijdelijk inzetbare verenigingsadviseurs (veelal zzp'ers). Dit staat haaks op de behoefte aan continuïteit en duurzame samenwerking, die juist essentieel zijn om participatie van inwoners te bevorderen en kansenongelijkheid te verminderen. Resultaat is dat succesvolle initiatieven in deze onoverzichtelijke mix van eisen en voorwaarden een stille dood sterven.

Nationaal Plan Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) als kansrijk programma?
Het Nationaal Plan Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) kent als een van de weinige rijksprogramma's een langetermijnambitie. De looptijd is ingestoken op twintig jaar.[88] Langetermijnfinanciering is bij dit programma wel nog steeds een aandachtspunt.

83 Zie voor vergelijkbare conclusies over andere samenwerkingen tussen rijk en medeoverheden ROB, 2021.
84 Enniking, 2025; Boogers et al., 2025.
85 NLsportraad, 2020.
86 Olsthoorn et al., 2017; Mulier Instituut, 2025.
87 Verschillende foundations hebben zich georganiseerd in de Maatschappelijke Organisaties in de Sport (MOS).
88 https://www.leefbaarenveilig.nl/over-het-programma

Bij de start waren bewegen en sport geen onderwerp om de leefsituatie in kansarme wijken te verbeteren. Inmiddels besteden tien van de twintig gebieden aandacht aan bewegen en sport.[89]

Buurtsportcoaches in de knel

In elke gemeente zijn er buurtsportcoaches die zich richten op oudere sporters, sporters met een beperking of inwoners van bepaalde wijken.[90] Sommige, vooral grotere gemeenten, kennen coördinerend buurtsportcoaches. Zij proberen als zogenoemd beweegmakelaar individuele inwoners te koppelen aan bestaand aanbod.
Maar de hoeveelheid taken en onderwerpen waarmee buurtsportcoaches zich moeten bezighouden, is enorm.[91] Tijdelijke extra middelen worden bovendien vaak niet verlengd, waardoor de uitvoering in de knel raakt. Buurtsportcoaches krijgen dan vaak een andere opdracht. Zij moeten bijvoorbeeld een andere groep inwoners met andere behoeftes begeleiden. Kennis die zij in eerdere trajecten hebben opgedaan, gaat daarmee verloren.

Ontschotting nog te veel afhankelijk van 'best persons'

De verkokering van beleid en financiering, en daardoor ook van de uitvoering, belemmert het verminderen van kansenongelijkheid. Dat is niet uniek voor bewegen en sport; alle publieke diensten lopen hier tegenaan.[92] De toekomstspecial van de Staat van Uitvoering 2025 schetst oplossingen voor maatschappelijke opgaven in brede zin: om over domeinen heen aan opgaven te werken is anders kijken, aanpakken en inrichten noodzakelijk. Die redenatie gaat ook op voor kansenongelijkheid.[93] Steeds meer departementen en gemeenten erkennen dat de verbinding tussen bewegen en sport en andere domeinen inhoudelijk van belang is.
Toch blijft het daadwerkelijk ontwikkelen en uitvoeren van beleid dat domeinen verbindt complex. Financiële en institutionele schotten zijn hardnekkig. Daarbij is de beleidsreflex vaak dat bewegen aansluit bij sportbeleid (gericht op de vrijetijdsbesteding). Maar dat maakt het beleidsvraagstuk te beperkt; het is veel omvangrijker.

Waar samenwerking wel lukt, is die vaak afhankelijk van lokale 'best persons'. Succes staat of valt met de aanwezigheid van sleutelfiguren met doorzettingsmacht, lef en inspirerend leiderschap. Als zij wegvallen, verdwijnen samenhang en borging van de samenwerking vaak. Uiteindelijk komen hiermee ook de eerdere resultaten van de samenwerking voor inwoners onder druk te staan.[94] Minder kwetsbaar is dit in gemeenten die al meer vanuit een visie op de brede sociale basis werken, met bewegen en sporten als een belangrijk onderdeel daarvan. Daar bestaan vaker personen, teams of netwerken met de expliciete opdracht om schotten te doorbreken en verbindingen te leggen.

89 https://www.beweegalliantie.nl/lokaal/nplv-wijken
90 https://www.sportenbewegenincijfers.nl/beleid/sportakkoord/inclusie-en-diversiteit/inzet-buurtsportcoaches-voor-specifieke-doelgroepen
91 Heijnen en Kools, 2024.
92 Staat van de Uitvoering, 2024.
93 Staat van de Uitvoering, 2025.
94 Van den Brink et al., 2012.

Angelslo Academy brede aanpak vanuit inwoners met gemeentelijke steun

Angelslo Academy is een veilige plek waar jongeren uit Angelslo (Emmen) samenkomen en hun talenten ontwikkelen, leren en groeien. Met een mix van sport, cultuur, educatie en persoonlijke ontwikkeling helpen begeleiders hen het beste uit zichzelf te halen. Sport is een belangrijk onderdeel van Angelslo Academy. Niet alleen omdat het gezond is om te bewegen, maar vooral omdat ze er leren samenwerken, omgaan met winnen en verliezen, grenzen aangeven, doorzetten en ontdekken waar hun talent ligt.[95] Tegelijkertijd is dit initiatief afhankelijk van een buurtsportcoach met lef en een wethouder die meerjarige financiering durft vast te leggen in de gemeentebegroting.

Gemeente Eindhoven bundelt krachten

De gemeente Eindhoven financiert met het budget voor buurtsportcoaches een aantal jongerenwerkers. Daarmee werkt de gemeente buiten de regels om: ze gebruikt geld voor 'sport' voor 'sociaal domein'. De argumentatie is dat jongerenwerkers jongeren behalve door sport ook met andere onderwerpen aan zich weten te binden. Zij hebben oog voor bredere problemen en spreken de taal van de jongeren. Zo kunnen ze meer bereiken voor het welzijn van jongeren. De voetbalvereniging is daarbij een van de locaties waar de jongeren en de jongerenwerkers elkaar ontmoeten, naast andere plekken in de wijk of op straat.[96]

Kennisontwikkeling en manier van verantwoording te beperkend

Bij vragen uit de praktijk over de aanpak van een vraagstuk over kansenongelijkheid, lijkt de eerste reactie om handleidingen, interventies en richtlijnen op te stellen.[97] Veel uitvoeringsprofessionals weten die echter niet te vinden. Zo geeft 81% van de buurtsportcoaches aan behoefte te hebben aan (online) kennis en informatie over inclusief bewegen en sporten, maar weet slechts 4% deze informatie te vinden.[98]

Een effectieve feedbackloop tussen uitvoering en beleid ontbreekt op veel plekken. Door versnippering en verkokering en doordat gemeenten opdrachten regelmatig uitbesteden aan uitvoeringsorganisaties, blijft waardevolle praktijkkennis ook vaak hangen in de uitvoering. Daardoor bereiken inzichten over belemmeringen van inwoners het gemeentelijk beleid niet of onvoldoende. Structurele knelpunten blijven dus onderbelicht. Ze krijgen bovendien geen doorvertaling naar landelijk beleid en politieke beeld- en besluitvorming.

95 https://www.angelslo-academy.nl/sport
96 Sportuitval jongeren vermindert door inzet jongerenwerker op de sportclub – Allesoversport.nl
97 Zie bijvoorbeeld: Van den Berg, 2024; Blommestein et al., z.d.; KCSB, 2024; Hoogendoorn en Bukman, z.d.; Van den Enden en Van den Bosch, 2018.
98 Heijnen en Kools, 2024.

Verantwoording van de inzet van publieke middelen om kansenongelijkheid te verminderen, is noodzakelijk. Op veel plaatsen worden daarvoor key performance indicators (KPI's) geformuleerd. Maar die leveren bijna altijd een beperkt aantal meetbare aspecten op de korte termijn op. Bovendien haken kleinere initiatieven en vrijwilligersorganisaties geregeld af omdat zij onvoldoende capaciteit hebben om de vereiste verantwoording aan te leveren. De uitvoerders die wel capaciteit hebben passen zich nu vaak aan aan de kwantitatieve informatie die zij moeten leveren ('vinkjes zetten'). Het gevolg daarvan is dat ze zich noodgedwongen ook op smalle kortetermijneffecten richten. [99] Uitvoerders van interventies tellen nu bijvoorbeeld het aantal deelnemers per maand. Terwijl het zou moeten gaan over het bereiken van de juiste inwoners en of mensen minder eenzaam zijn, meer vertrouwen ervaren of zich ontwikkelen. Juist kwalitatieve bevindingen dragen bij aan het leren van wat werkt. Voor de verantwoording wordt deze informatie nog onvoldoende gewaardeerd.

2.4 Ter afronding

Om kansenongelijkheid in bewegen en sport te verminderen – en er dus voor te zorgen dat mensen zelf de autonome keuze kunnen maken of en hoe ze willen bewegen en/of sporten – is het noodzakelijk om belemmeringen zoals in dit hoofdstuk aan bod zijn gekomen weg te nemen. In het volgende hoofdstuk doen we drie kernaanbevelingen om kansenongelijkheid in bewegen en sport in de toekomst wel te verminderen. In hoofdstuk 4 doen we ten slotte concrete voorstellen om toe te werken naar een samenleving waarin de kansenongelijkheid in bewegen en sporten is verminderd.

99 Zie Baggen et al., 2025 voor de voortgangsindicatoren voor Sociaal Veilige sport, die de vinkjes vormen voor de voortgang van dit thema. Van Beek et al., 2026.

3. Kernadvies: bredere aanpak noodzakelijk

Als het kabinet kansenongelijkheid in bewegen en sport daadwerkelijk wil verminderen is het noodzakelijk om dit vraagstuk structureel anders te bekijken, anders aan te pakken en anders aan te sturen. Focussen op een aanpak enkel gericht op de sport- en beweegsector is als een druppel op een gloeiende plaat. Het zal sommige inwoners helpen, maar geen structurele verandering brengen. Een bredere, systemische aanpak is noodzakelijk. Daarin kan de beweeg- en sportsector een verbindende rol spelen.

We schetsen in dit hoofdstuk de contouren van de bredere systemische aanpak in de vorm van drie kernaanbevelingen. Elke aanbeveling leiden we in met een korte conclusie op basis van de analyse. De aanbevelingen zijn niet los van elkaar te zien: ze grijpen op elkaar in en hebben elkaar nodig. In hoofdstuk 4 geven we concrete opties om stapsgewijs uitwerking te geven aan de kernaanbevelingen.

3.1 Geef ruimte aan de uitvoeringspraktijk, luister naar en betrek inwoners

Overstijgende conclusie

Om meer mensen te vinden, faciliteren en blijvend te laten bewegen en sporten, is het nodig aan te sluiten bij hun dagelijks leven. Daarbij moeten continuïteit, vertrouwen, routines en een gevoel van veiligheid voorop staan. Initiatieven die hierin voorzien, stranden vaak. De oorzaak daarvan ligt vaak bij de overheid. Met strakke regelgeving en verantwoordingswijzen, wisselend beleid, tijdelijke bekostiging en verkokering van beleidsdomeinen maken zij het deze initiatieven (onbedoeld) moeilijk. De spanning die overheden ervaren tussen controle op uitgaven binnen sectoren enerzijds en ruimte bieden voor vernieuwing anderzijds draagt hier mede aan bij. Om tot duurzame oplossingen te komen is lokaal behoefte aan meer stabiel beleid en financiering, gebaseerd op vertrouwen, met meer ruimte voor lokale keuzes en uitvoering.

Daarnaast wisselen partijen te weinig kennis uit. Rijksoverheid, kennisinstituten, lokale overheden, uitvoering en inwoners hebben los van elkaar veel kennis in huis. Die is bruikbaar om passende oplossingen te vinden en keuzes te maken, maar men vindt elkaar onvoldoende. Inwoners en uitvoeringspraktijk worden nog te weinig bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid betrokken. Daardoor biedt beleid onvoldoende oplossingen voor de belemmeringen waar zij dagelijks tegenaan lopen. Aan de andere kant gebruikt de uitvoeringspraktijk kennis van kennisinstituten onvoldoende.

Kernaanbeveling
Om kansenongelijkheid te verminderen is het essentieel om meer ruimte te geven aan de uitvoeringspraktijk en inwoners. In de keten rijksoverheid – gemeentelijke overheden – initiatieven uit de samenleving is vertrouwen en ruimte nodig om maatschappelijke opgaven te kunnen aanpakken.[100] Creëer ruimte, stap af van kortdurende subsidies en plannen en geef vertrouwen om aan de slag te gaan, te experimenteren, te ontdekken en gaandeweg aan te passen, over domeinen heen. Maak daarbij verantwoording meer kwalitatief. Zo kun je als overheid beter sturen op en leren van wat werkt,[101] om kansenongelijkheid te verkleinen. Dit geldt zowel tussen rijksoverheid en gemeenten, als tussen gemeenten en de uitvoeringspraktijk.

Wel moet de rijksoverheid kaders en randvoorwaarden stellen aan gemeenten. En het is nodig dat die gepaard gaan met voldoende financiering om stevige fundamenten te bouwen voor het verkleinen van kansenongelijkheid. Gemeenten moeten dit op hun beurt doen voor de uitvoeringspraktijk en inwoners. Daarbinnen ontstaat vrijheid voor eigen initiatief en experimenten. Het gaat bij de kaders in ieder geval om minimale normen en randvoorwaarden voor kansengelijke en inclusieve toegang tot bewegen en sporten (zie hoofdstuk 4 voor verdere toelichting). Zowel de rijksoverheid als lokale overheden zullen keuzes moeten maken binnen de beschikbare middelen en fysieke ruimte: niet alles is mogelijk binnen het huidige budget. Ook is het de taak van de rijksoverheid te bewaken dat afspraken en beleid van verschillende beleidsterreinen elkaar niet tegenwerken (zie ook aanbeveling 3). Zij zal moeten stimuleren dat kennis tussen beleid, kennisinstituten, uitvoering en inwoners op een productieve manier wordt gedeeld en dat zij wordt toegepast.[102]

Bij dit alles is het van belang dat beleidsmakers zich bewust zijn van de praktijk waarvoor ze het beleid maken. Idealiter zijn ambtenaren, politici, professionals en vrijwilligers een afspiegeling van de samenleving. Zo kunnen inwoners zich gezien voelen en vertrouwen hebben in beleid en uitvoering. Hoewel een volledige afspiegeling waarschijnlijk onhaalbaar is, is verbetering in opleidingen, werving en selectie noodzakelijk. Daarnaast is het belangrijk dat beleidsmakers de ervaringskennis van inwoners die belemmeringen ervaren om te gaan bewegen of sporten meer structureel betrekken.

3.2 Werk met publieke en private partijen binnen én buiten de sportsector aan een gezamenlijke infrastructuur

Overstijgende conclusie
Als we willen dat iedereen de autonome keuze heeft om al dan niet te bewegen en sporten, moet iedereen – binnen de grenzen van redelijkheid – een plek in de buurt hebben om zich welkom te voelen. En iedereen moet op die plek kunnen bewegen op een manier die aansluit op hun behoeften. Daar horen voorwaarden bij als adequate begeleiding, bereikbaarheid en veiligheid. Dat is nog onvoldoende het geval. Enerzijds komt dat doordat beleidsmakers voor

100 RVS, 2025.
101 RVS, 2023a; RVS 2023b.
102 RVS, 2025.

de uitvoering van beweeg- en sportbeleid nog vooral kijken naar partijen met wie zij gewend zijn samen te werken, zoals sportverenigingen. Maar daarvan kan niet verwacht worden dat zij álle inwoners kunnen bedienen, zeker niet als de focus vooral blijft liggen op sportaanbod. Anderzijds komt dat door de wijze waarop vanuit landelijk en lokaal beleid gekeken wordt naar het begrip inclusie. Dit begrip wordt verschillend uitgelegd en zorgt uiteindelijk vaak niet voor het bieden van een passende plek voor iedereen.

Kernaanbeveling
De raden adviseren om met publieke en private partijen binnen én buiten de sportsector samen te werken aan een gezamenlijke, zo inclusief mogelijke infrastructuur waarin partijen elkaar versterken. Dat betekent dat de overheid breder kijkt dan de sportverenigingen, bewust inzet op een beweegvriendelijke omgeving en gebruikmaakt van sociaal-maatschappelijke, publieke en commerciële initiatieven binnen en buiten de sportsector waaronder zorg en onderwijs. Dit betekent dus dat de klassieke denkwijze (mensen in beweging brengen met sportaanbod) doorbroken moet worden. Voor een deel van de inwoners begint kansengelijkheid in bewegen en sporten namelijk bij ontmoeten en meedoen. Bewegen en/of sporten volgt dan mogelijk in tweede instantie. Ook de beweeg- en sportsector zelf zal de klassieke denkwijze moeten doorbreken. De sector kan het voortouw nemen om andere partijen te benaderen en de samenwerking aan te gaan. Voor een brede inclusie zou daarbij zowel de optie ‘bewegen en sporten met gelijkgestemden’ als ‘meedoen met gemengd gezelschap’ mogelijk moeten zijn. Dit vraagt om een lokale overheid die samenwerking stimuleert en coördineert hoe de verschillende organisaties gestimuleerd of ondersteund kunnen worden. Zij kan eventueel voorzien in ontbrekende faciliteiten voor specifieke inwoners. Daarbij zou aandacht moeten zijn voor zowel bewegen als sporten.

Werken aan gezamenlijke infrastructuur betekent ongelijk investeren voor gelijkere kansen. Je kunt niet iedereen helpen met het budget dat er is. Door gerichte keuzes te maken, kan voor de mensen die nu de minste kansen hebben op bewegen en sporten structureel resultaat worden bereikt. De raden adviseren daarbij te kiezen voor het prioriteren van jeugd boven andere groepen; daar wordt de basis gelegd voor (on)gelijke kansen gedurende het hele leven.

3.3 Denk en werk vanuit één visie op kansenongelijkheid die domeinen verbindt

Overstijgende conclusie
Ondanks vele beleidsinitiatieven in de sport- en beweegsector is kansenongelijkheid in sport en bewegen niet afgenomen. Dit komt mede doordat beleidsmakers zich nog te weinig richten op de belemmeringen die ten grondslag liggen aan de afweging om al dan niet te bewegen en sporten. Veel belemmeringen zijn maatschappijbreed en collectief van aard en kunnen alleen samen met andere beleidsdomeinen weggenomen worden. Meerdere VWS-directies en andere beleidsdepartementen streven hetzelfde doel na: kansenongelijkheid verminderen op hun beleidsonderdeel. Alleen werken ze daarbij niet of te weinig samen. Het ontbreekt aan een visie die de domeinen overstijgt, met een gezamenlijk doel, gekoppeld aan gerichte en consistente beleidskeuzes. Ditzelfde gaat op voor gemeenten.

De focus van beweeg- en sportbeleid is vooralsnog gericht op kansenongelijkheid binnen de sport- en beweegsector en op het in beweging krijgen van individuen. Zolang dat het geval is, blijven beleidsmakers hun eigen teleurstelling over de voortgang op dit vraagstuk organiseren.

Kernaanbeveling
De raden adviseren om als één overheid te denken en werken vanuit één domeinverbindende visie op kansenongelijkheid. Kansenongelijkheid aanpakken – met bewegen en sport als een van de aandachtspunten – is namelijk een verantwoordelijkheid van alle domeinen, van de hele (rijks)overheid, inclusief de Tweede Kamer.[103] Daarbij is brede aandacht nodig voor maatschappelijke, systemische oorzaken van kansenongelijkheid.[104] Voor de directie Sport en Bewegen van het ministerie van VWS is het noodzakelijk en onvermijdelijk om (programmatische) samenwerking met andere beleidsdirecties binnen VWS en met andere departementen op te zoeken. Dit vraagt om structuren en werkwijzen die de departementale verkokering doorbreken en multidisciplinaire samenwerking faciliteren aan kansenongelijkheid als maatschappelijke opgave. Denk bijvoorbeeld aan de systemische aanpak van *Health in and for all policies* (gezondheid in alle beleidsdomeinen). Door systemische samenwerking kunnen bewegen en sport ook kansen bieden om bijvoorbeeld zwaardere geestelijke gezondheidszorg voor mensen voor te zijn of overlast door criminaliteit te voorkomen.

Voorwaarde is dat bewegen en sport in het samenspel met andere domeinen een gelijkwaardige positie heeft.[105] Verankeren van bewegen en sport als publieke voorziening in een sportwet is daarbij noodzakelijk.

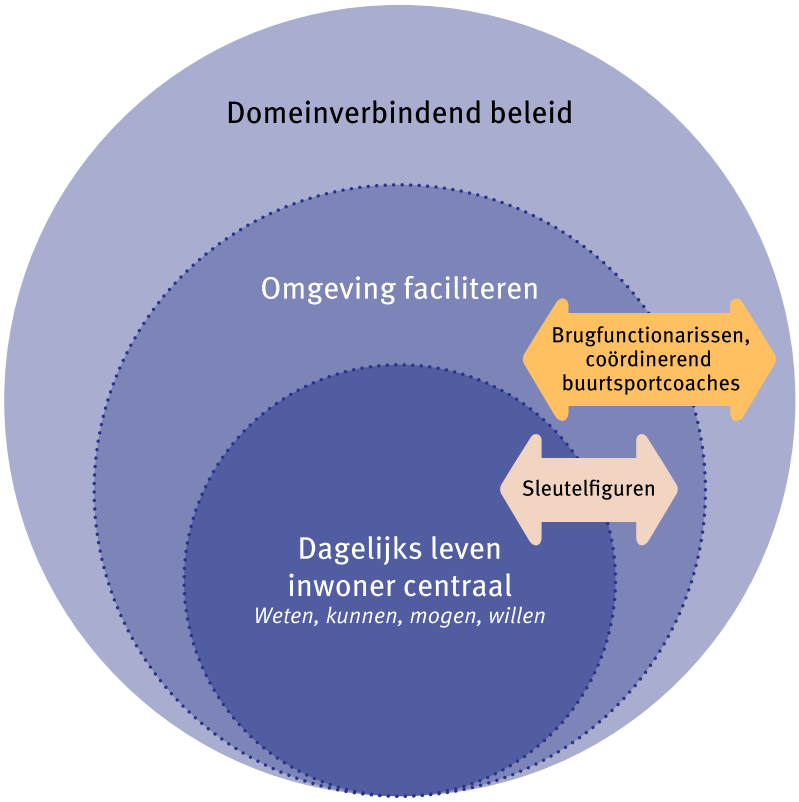
103 Dit betekent nadenken over beleid als één overheid en optreden als één overheid. Zie bijvoorbeeld toekomstimpressie 4 voor een interessante scenario-uitwerking van hoe dit eruit kan zien: Staat van de Uitvoering, 2025.
104 Zie bijvoorbeeld ook SER (2023) en RVS (2012a).
105 Zie o.a. NLsportraad, 2020.

4. Concrete opties: naar minder kansenongelijkheid in bewegen en sport

In hoofdstuk 3 gaven we aan dat een brede, systemische aanpak nodig is om kansenongelijkheid in bewegen en sport structureel te verkleinen. Er is een bijdrage nodig van vele mensen en organisaties in verschillende domeinen en op diverse niveaus. In dit hoofdstuk reiken we concrete mogelijkheden aan hoe al deze mensen en organisaties uitwerking kunnen geven aan de kernaanbevelingen in hoofdstuk 3. De voorstellen komen voort uit de praktijk, met het dagelijks leven van de inwoners als uitgangspunt. Om hen draait het immers, zij moeten in staat zijn de autonome keuze te maken om al dan niet te bewegen of sporten.

Figuur 3. Schematische weergave van brede aanpak van kansenongelijkheid in bewegen en sport

De kaders en kopjes in elke (sub)paragraaf geven de aanbevelingen weer die in ieder geval opgepakt zouden moeten worden. We geven vervolgens verschillende – soms alternatieve – suggesties voor manieren waarop uitwerking gegeven kan worden aan die aanbevelingen. Per (sub)paragraaf geven we aan wat verschillende partijen kunnen doen. Die zijn te herkennen aan de volgende iconen:

Inwoners en sleutelfiguren

Koepels en kennisinstellingen

Verenigingen

Gemeenten

Andere beweeg- en sportaanbieders

Rijksoverheid

4.1 Geef ruimte aan de uitvoeringspraktijk, luister naar en betrek inwoners

Hoofdaanbevelingen

- Luister naar en betrek inwoners en uitvoeringspraktijk om belemmeringen voor inwoners daadwerkelijk te kunnen verminderen.
- Creëer ruimte en continuïteit in regels en financiering.
- Zorg dat monitoring en verantwoording bijdragen aan het doel en kennisontwikkeling over wat werkt bij kansenongelijkheid (meer kwalitatief en vanuit vertrouwen).
- Ondersteun ruimte voor lokale initiatieven met heldere kaders en randvoorwaarden.

4.1.1 Luister naar en betrek inwoners en uitvoeringspraktijk om belemmeringen daadwerkelijk te kunnen verminderen

Wat hebben inwoners en uitvoeringspraktijk nodig?

Inwoners en uitvoeringspraktijk hebben behoefte aan beleid dat helpt om de (kluwen van) belemmeringen weg te nemen die een autonome keuze om te bewegen en sporten in de weg staan. Dat vraagt om contact en interactie en om het meenemen van ervarings- en praktijkkennis in de ontwikkeling van passend beleid. Dat kan op verschillende manieren en niveaus, die elkaar goed kunnen aanvullen.

a. Directe betrokkenheid van de mensen voor wie beleid wordt gemaakt

Betrek mensen om wie het gaat - inwoners en praktijkprofessionals – rechtstreeks bij de ontwikkeling van beleid. Zorg daarbij dat juist ook de mensen betrokken worden die eerder niet aan tafel zaten. Voorkom dat mensen stelselmatig worden vergeten of zelfs actief worden benadeeld. Maak hiertoe bijvoorbeeld gebruik van:

- een pool van ervaringsdeskundigen of een stichting die ervaringsdeskundigen ondersteunt en begeleidt;
- participatief actieonderzoek, zowel op kleinschalig gemeentelijk- en buurtniveau als tussen gemeenten, samen met kennisinstellingen en in groter wetenschappelijk verband.

Buurtinitiatief Moerwijk

In een artikel in Binnenlands Bestuur wordt geschreven dat in Moerwijk weinig inwoners gebruik maakten van leefstijlinterventies. Pas op het moment dat inwoners werden betrokken en samen met huisartsen en de gemeente bespraken wat zij zelf wilden, voelden bewoners zich zodanig betrokken dat zij in beweging kwamen. Hieruit ontstonden onder andere een beweegroute, buurtmoestuinen en buurtkeukens. Het werd succesvol omdat de ideeën van bewoners zelf kwamen en niet werden opgelegd door professionals en ambtenaren.[106]

b. Meer aansluiting bij inwoners via andersoortige werving en selectie

Zet (nog meer) in op een andersoortige werving en selectie zodat ambtenaren, politici, professionals en vrijwilligers een betere afspiegeling van de samenleving zijn of meer aansluiting hebben bij de context waarin zij hun werk doen. Opties hiervoor zijn bijvoorbeeld:

- Ga flexibel om met opleidingseisen als mensen veel lokale aansluiting hebben en als *sleutelfiguur* (kunnen) fungeren. Verruim profielen voor vacatures voor praktijk-professionals, zoals buurtsportcoaches of jeugdwerkers. Organiseer bijvoorbeeld opleidingen on the job en waardeer eerder verworven competenties naast of in plaats van specifieke diploma-eisen.[107]
- Zorg dat bij de rijksoverheid en in elke gemeente op de belangrijkste aandachtsgebieden minimaal één ervaringsdeskundige in dienst is.
- Zet in op quota voor diversiteit en inclusiviteit van de samenstelling van besturen, directies en medewerkersbestanden van beleidspartners in bewegen en sport (zoals kenniscentra en sportbonden).

106 Vermeulen, G et al., 2026.
107 RVS, 2019.

c. (Bij)scholing en onderdompeling in lokale praktijk
(Toekomstige) ambtenaren, professionals en vrijwilligers kunnen beter aansluiten bij de belemmeringen die inwoners en uitvoeringspraktijk ondervinden als zij die belemmeringen beter kennen en misschien zelfs ervaren. Mogelijke opties daarvoor:

- School (aankomende) (gemeente)bestuurders en -ambtenaren bij in kansenongelijkheid via de VSG en VNG.
- Laat elke ambtenaar twee uur in de week vrijwilligerswerk doen binnen werktijd, bij een sociaal-maatschappelijk initiatief op zijn of haar onderwerp. Of schaal het nog verder op naar detacheringen of duobanen. Dit verkleint de afstand tussen beleids-makers, leidt tot begrip van de impact van beleidsmaatregelen en zorgt tegelijkertijd voor extra inzet in de praktijk.
- Besteed in beroepsopleidingen (mbo, hbo) en bijscholingen binnen bewegen en sport (bijvoorbeeld sportcoaches en bestuurders) en daarbuiten (zoals sociaal domein, zorg en onderwijs of bestuurskunde) aandacht aan mechanismen achter kansenongelijkheid, het betrekken van inwoners (bijvoorbeeld met methoden als participatief actie-onderzoek) en het belang van bewegen en sport.

d. Via wetenschappelijk en praktijkgericht onderzoek
Ook in onderzoek kan de stem van ervaringsdeskundigen beter worden ingebed, zodat beter beleid kan worden gemaakt. Denk daarbij aan:

- (Co)-financiering van participatief actieonderzoek, zoals living labs.
- Zorgen voor een representatieve vertegenwoordiging van de gehele populatie in onderzoeksdata naar sport en bewegen.

4.1.2 Creëer ruimte en continuïteit in regels en financiering

Wat hebben inwoners en uitvoeringspraktijk nodig?
Inwoners die met een of meerdere drempels te maken hebben, hebben behoefte aan beleid en uitvoering die aansluiten bij het dagelijks leven. Zij hebben behoefte aan continuïteit van initiatieven en 'gezichten'. Hiermee kunnen zij routines opbouwen en ontstaat een gevoel van veiligheid en vertrouwen.
In het verlengde daarvan is er in de uitvoeringspraktijk bij bestaande initiatieven behoefte aan duidelijkheid en continuïteit in regels en financiering. Voor nieuwe initiatieven die de aansluiting bij het dagelijks leven beter weten te vinden of andere doelgroepen aanspreken, is er behoefte aan ruimere en duidelijkere voorwaarden. Dat kan gecreëerd worden op verschillende manieren en niveaus, die elkaar goed aan kunnen vullen.

a. Ruimte en vertrouwen voor experimenteren, leren en ontwikkelen
Luister op lokaal niveau naar wat initiatieven nodig hebben en faciliteer hen daarin. Dat kan bijvoorbeeld met:

- een administratieve helpdesk, die kan ondersteunen bij het invullen van formulieren en daarbij strakke (verantwoordings)regels los te laten;

- een probeer-faal-leersysteem voor kleine initiatieven of een challenge budget voor veelbelovende nieuwe initiatieven. Vergroot daarbij bekendheid van het uitdaagrecht.[108]
- het ontwikkelen van een adaptief en lerend systeem in directe samenwerking met de praktijk. Zorg dat dit beleid meer fluïde is: niet zozeer met een begin- en eindtijd of met pilots, maar werk vanuit een doel en evalueer of je dat gaat halen. Laat gemeenten met aanbieders zelf kijken wat er nodig is, vanuit vertrouwen. Zodat tijd en aandacht gaat naar toepassing, experimenteren en leren.[109]

b. Ruimte en stimulans om aan te sluiten bij het leven van mensen, dat niet uit afzonderlijke domeinen bestaat

Richt privacykaders zo in dat zorgvuldige, proportionele samenwerking mogelijk is voor mensen die dat nodig hebben. Verruim regelingen die nu groepen, organisaties of sectoren per definitie uitsluiten en bied meer ruimte om sport en bewegen te koppelen aan andere domeinen en vice versa. Dit kan bijvoorbeeld op de volgende manieren:

- Beloon initiatieven en samenwerkingsverbanden die verschillende domeinen bij elkaar brengen in plaats van met elkaar te concurreren. Ken ze bijvoorbeeld hogere subsidies/aanbestedingsbedragen toe.
- Stel 10% van het beschikbare budget vrij voor experimenteerruimte voor initiatieven, waarbij een voorwaarde is dat de samenwerking domeinen verbindt.
- Stem financiering van gemeenschappelijke maatschappelijke doelen uit verschillende beleidsdomeinen op elkaar af. Maak bijvoorbeeld wat geld uit tweede- en derdelijns jeugdzorg vrij om te werken aan preventie door middel van bewegen en sport zodat jeugdzorg uiteindelijk geld bespaart.

Verbinding via gemeenschapsfonds

Het in het coalitieakkoord genoemde gemeenschapsfonds is een interessant idee. Voorwaarde is dat het wordt ingericht als fonds dat bestaande voorzieningen versterkt en tegelijkertijd ruimte geeft aan nieuwe (inwoners)initiatieven. In het bijzonder initiatieven die mensen met ongelijke kansen weten te bereiken. Het gemeenschapsfonds moet een nieuw fonds worden dat bedoeld is om investeringen in lokale gemeenschappen te ondersteunen. Het richt zich niet alleen op fysieke gebouwen zoals buurthuizen, maar ook op de programmering en activiteiten die de sociale cohesie en gemeenschapsvorming versterken. Het doel is om buurten en wijken leefbaarder en sterker te maken door zowel infrastructuur als sociale initiatieven te financieren.[110]

108 https://uitdaagrecht.nl/
109 RVS, 2025, RVS, 2023b.
110 Kiel, 2026.

c. Bied stabiliteit en voorspelbaarheid in beleid en subsidie
Doorbreek de negatieve dynamiek van aanbestedingen waardoor partijen onnodig concurreren en er elke paar jaar weer opnieuw relaties en vertrouwen moeten worden opgebouwd, bijvoorbeeld door:

- langetermijndoelen te creëren in de aanbesteding en te werken met onderaannemerschap;
- minder te bouwen op tijdelijke subsidies met steeds gewijzigde insteek en voorwaarden waardoor initiatieven geen continuïteit kunnen bieden of zij hun werkwijzen steeds moeten plooien en aanpassen. Dit kan bijvoorbeeld door de wettelijke verankering van beleidsdoelen voor bewegen en sport met bijbehorende financiering (zie verder H4.1.4 en 4.3.2). Als toch wordt gewerkt met tijdelijke subsidies, zorg dan altijd voor een mogelijkheid tot opschaling en borging van projectpilots. Zo hoeven projecten bij succes niet van projectsubsidie naar projectsubsidie te werken of noodgedwongen te stoppen omdat het geld op is;
- gemeentelijke subsidies of aanbestedingen voor vier jaar vast te stellen, met als voorwaarde dat jaarlijks een gesprek gevoerd wordt tussen gemeente en uitvoerder over voortgang. Op basis daarvan kan de gemeente 'makelen en schakelen' tussen en met uitvoerders;
- zowel bij het rijk als bij gemeenten een beleidscyclus van vier jaar vast te stellen, waarbij zowel tussen rijk–gemeenten als gemeenten–uitvoering duidelijk is wat doelen en voorwaarden zijn (denk hierbij als voorbeeld aan de gezondheidsnota's).

4.1.3 Monitor en verantwoord op beter passende manier: meer kwalitatief en vanuit vertrouwen

Wat hebben inwoners en uitvoeringspraktijk nodig?
De uitvoeringspraktijk heeft er behoefte aan verantwoording te kunnen afleggen die past bij het doel dat vooraf is gesteld en die past bij zijn organisatorische capaciteiten en mogelijkheden. Daarnaast is behoefte aan een manier van monitoring waarbij daadwerkelijk geleerd wordt van wat werkt en niet werkt voor kwetsbare inwoners. Dat kan op verschillende manieren en niveaus, die elkaar goed kunnen aanvullen:

a. Vermindering van kansenongelijkheid monitoren met passende criteria
In het doen van onderzoek naar kansenongelijkheid is het van belang dat onderzoeksinstituten en kennisinstellingen niet alleen kwantitatieve gegevens rapporteren. Vaak gaat dat om beweegcijfers. Maar er is ook behoefte aan kwalitatieve inzichten over drempelverlaging en interventies. Zo kan er een kenniscyclus ontstaan. Dit kan bijvoorbeeld door:

- opnemen van kwalitatieve inzichten over o.a. drempelverlaging en interventies als randvoorwaarde in de opdrachtformulering voor kennisverzameling;
- onderzoeksinstituten en kennisinstellingen die samen met de praktijk heldere kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksdoelstellingen formuleren over het verminderen van kansenongelijkheid in bewegen en sporten. De kernindicatoren bewegen en sport

vervullen daarin een rol. Koppeling met de bredere sociale vraagstukken is van meerwaarde om kansenongelijkheid in een breder perspectief inzichtelijk te krijgen.[111]

Anders verantwoorden bij Living Labs-aanpak
Onderzoek naar Living Labs sport en bewegen laat zien hoe een aantal Labs door middel van storytelling beter kan laten zien welke impact ze genereren dan door middel van impactcijfers. Door storytelling wordt duidelijk dat de living labs niet alleen impact hebben op het beweeggedrag van inwoners, maar ook hoe lokaal beter wordt samengewerkt over de grenzen van domeinen heen. Deze neveneffecten en contextfactoren blijven bij onderzoek naar impactcijfers vaak onderbelicht.[112]

b. Verantwoording op opgave en bijdrage daaraan in plaats van indirecte parameters
In de verantwoording van subsidieontvangers wordt vaak de nadruk gelegd op kwantitatieve prestaties, zoals verhoging van beweegcijfers. Maar op die cijfers zijn meer factoren van invloed dan alleen het initiatief en ze geven maar beperkt informatie over de mate waarin mensen een autonome keuze kunnen maken. Mogelijke opties om dit te verbeteren:

- Voer vooraf een gelijkwaardig gesprek met subsidie-aanvragers over de ambitie en brede doelstellingen. Geef vervolgens opties waarop ze gemonitord kunnen worden, zodat ze kunnen kiezen wat aansluit bij hun werk. Geef initiatieven daarbij de ruimte zich te verantwoorden op basis van de maatschappelijke opgave en de bijdrage die zij daaraan leveren,[113] in plaats van ze af te rekenen op efficiëntie en indirecte parameters zoals sportdeelnamecijfers.
- Monitor afhankelijk van het doel van projecten meer op kwaliteit, en minder op kwantiteit. Heb daarbij vooral oog voor impact, maatschappelijke opbrengsten en leren. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een kwaliteitskompas, een visitatiestelsel of interviews (door sleutelfiguren) met inwoners. Aan inwoners kan worden gevraagd of zij het gevoel hebben dat ze minder belemmeringen ervaren en meer kansen hebben om een autonome keuze te maken.[114] In de praktijk wordt nu nog vaak alleen geteld hoeveel kinderen er op een sportveldje staan bij een buurtsportcoach. Maar dat zegt niets over effectiviteit of drempelverlaging.

111 https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren, https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/monitor-brede-welvaart-en-de-sustainable-development-goals, KCBR, 2024.
112 La Grouw en Waardenburg, 2025
113 Zie bijvoorbeeld ook RVS (2023a) waarin dit is uitgewerkt voor de zorg.
114 RVS, 2023a.

4.1.4 Ondersteun ruimte voor lokale initiatieven met heldere kaders en randvoorwaarden

Wat hebben inwoners en uitvoeringspraktijk nodig?
Inwoners hebben behoefte aan beleid en uitvoering die aansluiten bij hun dagelijks leven en behoeften. De uitvoeringspraktijk heeft behoefte aan een gelijkwaardige relatie die is gebaseerd op vertrouwen. Niet het rijk bepaalt en de provincie en gemeente voeren uit. De praktijk heeft ruimte nodig om goed te kunnen inspelen op behoeften van inwoners en lokale belemmeringen weg te nemen. Dit zal leiden tot verschillen tussen gemeenten en dat is precies de bedoeling. Daarbij is van belang om wel minimumnormen aan te houden voor inclusie en kansenongelijkheid. Tenslotte is er behoefte vanuit de uitvoeringspraktijk aan hands-on kennis over wat lokaal wel werkt en wat niet. Dit kan op verschillende manieren en niveaus, die elkaar goed kunnen aanvullen.

a. Kaders en normen vanuit rijksoverheid
Veranker bewegen en sport als een publieke voorziening in een kaderwet met minimale normen en randvoorwaarden voor toegankelijkheid (zie ook 4.3.2).[115] Daarbinnen moeten gemeenten en uitvoeringspraktijk de ruimte krijgen om de eigen plannen uit te werken. Neem dit op in de wet waarvan de minister van Langdurige Zorg, Jeugd en Sport in 2026 de contouren presenteert.

Bij die minimale normen en randvoorwaarden hoort een onderdeel over inclusief bewegen en sporten, met daaraan gekoppeld een passend stimuleringsbudget.
Neem als uitgangspunt dat er *voor iedereen voldoende mogelijkheid is om binnen redelijkheid de keuze te kunnen maken om al dan niet te bewegen of sporten wanneer, waar en hoe iemand dit zelf wil*.
Mogelijke normen daarbij zijn:[116]

- gelijkwaardigheid: voor iedereen is er een plek in de woonomgeving waar iemand zich veilig en welkom voelt om te bewegen of sporten;
- toegankelijkheid: fysieke, sociale of financiële belemmeringen wegnemen, zodat iedereen toegang heeft;
- respect: de wijze waarop iemand wil bewegen en sporten wordt serieus genomen en vraagt om wederzijdse aanpassing en autonomie.

Daarbij kunnen de rijksoverheid en lokale overheden al bestaande afspraken of regelgeving benutten om de randvoorwaarden te implementeren en waarborgen:

- Discriminatie en andere vormen van niet ter zake doende uitsluiting zijn niet acceptabel, zoals vastgelegd in de Grondwet.
- Toegankelijkheid zoals omschreven in het VN-verdrag Handicap kan worden vastgelegd in wetgeving en geïmplementeerd.
- Binnen het op te richten centrum Integere Sport Nederland moet ook aandacht zijn voor sporters die belemmeringen ervaren.

115 Zie ook eerder advies van de NLsportraad (2020).
116 Zie ook Kastelein (2021).

b. Betere benutting van bestaande kennis

Er moet ruimte zijn voor gemeenten en uitvoeringspraktijk om in te spelen op behoeften en om lokale belemmeringen weg te nemen. Niet alles werkt namelijk overal hetzelfde, context en behoeften verschillen. Maar dat betekent niet dat overal het wiel opnieuw moet worden uitgevonden. Een mogelijkheid is om te denken en kennis uit te wisselen zoals franchiseformules in elkaar zitten: wat moet en kan op veel plekken hetzelfde zijn (minimale, uniforme basis, minimumnormen en randvoorwaarden) en wat moet lokaal worden aangepast en ingevuld.[117]

c. Gemeenten krijgen en nemen ruimte die zij nodig hebben

Het is aan de rijksoverheid om zoveel mogelijk vormvrije opdrachten aan provincies en gemeenten te geven. Die hebben dan de ruimte om lokale invulling te geven aan de opdracht. Dit vormvrij verstrekken van opdrachten wordt versterkt als bewegen en sport een wettelijke taak is van de overheid. Dit kan bijvoorbeeld als:

- gemeenten en provincies de verantwoordelijkheid nemen om binnen de ruimte die ze al hebben, keuzes te maken. Zo zouden ze bijvoorbeeld een percentage van het jeugdzorgbudget kunnen inzetten voor beweeg- en ontmoetinitiatieven die de mentale gezondheid van jongeren helpen verbeteren. Zo kunnen ze helpen voorkomen dat jongeren in zwaardere jeugdzorg terecht komen. Een brede agenda sociaal domein en/of een wethouder met een brede portefeuille (denk onderwijs, jeugdzorg), waarvan bewegen en sporten een onderdeel uitmaakt, helpt daarbij;
- onderaannemerschap beter wordt georganiseerd. Vaak werken overheden met koepelorganisaties of grotere partijen die weten waar subsidies te vinden zijn en hoe ze de aanvragen daarvoor moeten invullen. Kleinere initiatieven uit de wijk hebben deze kennis vaak niet. Daardoor zitten ze in een oneerlijke concurrentiestrijd, terwijl ze vaak wel mensen in kansenongelijke situaties goed weten te bereiken. Samenwerken met onderaannemers kan krachten bundelen en de effectiviteit vergroten.

4.2 Werk met publieke en private partijen binnen én buiten de beweeg- en sportsector aan een gezamenlijke infrastructuur

Hoofdaanbevelingen

- Start bij ontmoeten en meedoen en zie bewegen en sporten als onderdeel van een brede maatschappelijke aanpak.
- Zorg voor inzichtelijk, laagdrempelig en toegankelijk lokaal aanbod en coördineer een lokaal passende keuze voor iedereen.

117 Zie bijvoorbeeld Nijmeijer (2014).

4.2.1 Start bij ontmoeten en meedoen en zie bewegen en sporten als onderdeel van brede maatschappelijke aanpak

Wat hebben inwoners en uitvoeringspraktijk nodig?
Inwoners hebben behoefte aan beleid dat het dagelijks leven als vertrekpunt neemt. Dat aansluit op wat er in wijken en buurten gebeurt. Voor een deel van de inwoners is sporten en bewegen (eerst) een brug te ver. Zij hebben behoefte aan een omgeving en activiteiten waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en kunnen meedoen, zonder druk op moeten bewegen. Dat kan op verschillende manieren en niveaus, die elkaar goed aan kunnen vullen.

a. Beschouw bewegen als een bredere maatschappelijke opgave, waarin sport, onderwijs, zorg, welzijn, wonen en ruimtelijke inrichting samenkomen[118]

Richt de blik niet alleen op de huidige sport- en beweeginfrastructuur. Betrek in de maatschappelijke opgave nadrukkelijk óók initiatieven en een beweegvriendelijke omgeving die uitnodigen tot meedoen. Denk aan plekken zoals buurthuizen, scholen, bibliotheken, speeltuinen en parken als belangrijke startpunten voor ontmoeten en mogelijk later bewegen. Maak bewegen en sporten onderdeel van het ruimtelijk vraagstuk. Zet in op zowel vergroening en ontwikkeling van beweegvriendelijke, veilige steden en wijken (ruimtelijke ordening) als op ruimte voor anders georganiseerd sportaanbod (bijvoorbeeld skateparken).
Aandachtspunten hierbij:

- De omgeving moet zo ingericht worden dat zij uitnodigend is en dat mensen elkaar er ontmoeten. Zie het bouwen van nieuwe wijken niet alleen als een opgave om huizen te bouwen, maar ook als opgave voor onderling contact en ontmoeting.[119] Gebieden moeten worden gefaciliteerd waar bewegen en sporten in principe geen geld kost. Ook een gevoel van veiligheid is essentieel voor inwoners bij het gebruiken van deze ruimten.
- Het ruimtelijke vraagstuk is een samenspel tussen rijk, provincie en gemeente omdat hiervoor op alle drie de bestuurslagen verantwoordelijkheid ligt.
- In strategische planvorming moet worden meegenomen wat nodig is om mensen in kansenongelijke situaties betere mogelijkheden te geven. Trek het idee van het Integraal Huisvestingsplan Sport en Bewegen uit de Kamerbrief beleidsplan toekomstbestendige sportinfrastructuur en ruimte voor sport en bewegen breder. Kijk niet alleen naar bewegen en sport zelf, maar zie bewegen en sport als onderdeel van de inrichting van de hele wijk, stad en regio. En gebruik de lessen uit het project ‘Ruimte voor rechtvaardigheid’ om de openbare ruimte in te richten. Het project kijkt hoe Nederland opnieuw ingericht kan worden vanuit een bewust gedefinieerd rechtvaardigheidsperspectief. [120]
- Werk de motie-Zalinyan over aandacht voor beweeg- en sportruimte uit in de nieuwe Nota Ruimte.[121]

118 NLsportraad, 2024b.
119 RVS en CrA, 2022.
120 Weghorst en Singelenberg, z.d.
121 Tweede Kamer, 2026.

Heerlen-Noord start als eerste wijk van Nederland met een sociaal beweegplan
Heerlen-Noord is een van de deelnemers aan het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Als onderdeel van het Nationaal Plan Heerlen-Noord heeft Heerlen recent een beweegplan opgezet dat is gericht op jeugd. Het plan beschrijft onder andere aandacht hoe de wijken zo kunnen worden ingericht dat bewegen en sporten wordt gestimuleerd. Kinderen krijgen daarin meer ruimte als ze fietsen, wandelen of hardlopen.
Dat betekent dat auto's geen voorrang meer krijgen en dat drukke wegen een andere inrichting krijgen. Er worden open dagen bij clubs georganiseerd. En rolmodellen uit Heerlen-Noord worden aangesteld als voortrekkers om jeugd actief te krijgen – 2 voetballers, een voetbalster, een hockeyster, een handbiker en een MMA-vechter.[122]

b. Benut sleutelfiguren als schakelpunt tussen het leven van inwoners en een brede beweeg- en sportinfrastructuur

Zet sleutelfiguren in. Een sleutelfiguur kan mensen ondersteunen om te beginnen met bewegen. De sleutelfiguur is een bekend en bereikbaar figuur in een wijk die mensen helpt met aanpakken van de verschillende belemmeringen die zij in het leven ervaren. Daarnaast weet hij of zij ook een en ander over bewegen. Deze sleutelfiguur kan inwoners bereiken die niet weten waar ze moeten beginnen of die drempels ervaren door beperkingen, financiën of onzekerheid. Of die simpelweg nog nooit hebben ervaren wat bewegen voor hen kan betekenen.

Deze sleutelfiguren kunnen ook werkzaam zijn in andere domeinen, zoals zorg of het sociaal domein. Hierin kunnen:

- gemeenten en de rijksoverheid faciliteren. Goede voorbeelden hiervan in het onderwijs zijn de brugfunctionaris en de BioS-teams (Bewegen in en om School)[123];
- netwerken zorgen dat de vertrouwde gezichten in de wijk elkaar kunnen helpen bij het vinden en verbinden van inwoners aan beweeg- en sportinitiatieven en knelpunten in de uitvoering kunnen doorgeven aan beleidsmedewerkers.

4.2.2 Zorg voor inzichtelijk, laagdrempelig en toegankelijk lokaal aanbod en coördineer een lokaal passende keuze voor iedereen

Wat hebben inwoners en uitvoeringspraktijk nodig?
Inwoners die willen sporten maar belemmeringen ervaren, hebben behoefte aan toegankelijke beweeg- en sportvoorzieningen waar ze zich thuis voelen. Daarnaast hebben inwoners en uitvoeringspraktijk behoefte aan een overzichtelijk aanbod van welke mogelijkheden er zijn en welke mogelijkheden ontbreken. Vraag en aanbod moeten beter gecoördineerd worden. Dat kan op verschillende manieren en niveaus, die elkaar goed aan kunnen vullen.

122 Schapendonk et al., 2025
123 https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/subsidieregeling-brugfunctionaris

Met het instellen van een beweeg- en sportwet zoals we aanbevelen in hoofdstuk 3, worden bewegen en sport aanbieden geen verplichting van de overheid, maar toegankelijkheid van het aanbod wel. De gemeente fungeert dan als vangnet als het aanbod niet uit zichzelf in de markt ontstaat, zoals bij verenigingen, ondernemers of sociaal-maatschappelijke initiatieven. De gemeente vangt alleen op wat echt niet mogelijk is. Daarnaast ondersteunt en faciliteert de gemeente zo veel mogelijk organisaties – waaronder initiatieven uit de markt of van sociaal-maatschappelijke ondernemers – om het zelf voor elkaar te krijgen. Hierbij is een aantal punten belangrijk:

- Veranker als rijksoverheid in wet- en regelgeving dat de openbare ruimte toegankelijk ingericht moet worden voor álle gebruikers, dus ook voor mensen met een handicap. Daarmee kan de rijksoverheid aan de eisen uit het VN-verdrag Handicap voldoen.
- Laat hogescholen een model ontwikkelen waarmee gemeenten of sportorganisaties de cliëntreis van de inwoner die wil bewegen of sporten kunnen onderzoeken. Zorg dat op basis daarvan gewerkt wordt aan een verwelkomend, begrijpelijk en toegankelijk aanbod voor iedereen. Neem hierbij een voorbeeld aan of bouw voort op de volgende beschikbare kennis:
  - de Sportproeftuinen-methode (zie onderstaand kader);
  - de scan voor een beweegvriendelijke omgeving (BVO-scan);
  - de inspiratiegids Inclusieve Beweegvriendelijke Omgeving;
  - de vuistregels Beweegvriendelijke omgeving[124];
  - de lessen uit ‘Ruimte voor rechtvaardigheid’.[125]
- Neem als rijksoverheid drempelverlagende maatregelen om de autonome keuze van mensen in armoede en mensen met een handicap dichterbij te brengen. Voorbeelden daarvan zijn een sportpas en sporthulpmiddelen. Dit moet wel altijd gebeuren in combinatie met het wegnemen van andere belemmeringen. Alleen een fysieke of financiële drempel wegnemen is niet genoeg.[126]
- Ontsluit via een landelijke website alle belangrijke informatie: over regelingen, speciaal aanbod, maar ook regulier aanbod. Zorg dat mensen alleen maar hun wensen hoeven in te vullen (hoeveel ze willen betalen, of rekening gehouden moet worden met beperkte mobiliteit of een beperking, of ze zelf kleding en materiaal hebben en met wie ze willen sporten) om een passend aanbod te krijgen.
- Geef gemeenten ruimte en budget om sleutelfiguren of brugfunctionarissen ook aandacht te laten geven aan mensen voor wie een website alleen niet genoeg is. Zij moeten specifiek opdracht hebben om vragen en behoeften van mensen op verschillende levensgebieden, verschillende domeinen en het lokale beweeg- en sportaanbod bij elkaar te kunnen brengen.

124 Lakenvelt et al., 2025.
125 Weghorst en Singelenberg, z.d.
126 Zie bijv. Blauw Research, 2025.

Uniek sporten en burgerinitiatief Sportproeftuinen
Uniek sporten is een website waarop mensen met een beperking snel en gemakkelijk een sport kunnen vinden die bij ze past via de Sportzoeker. Daarnaast geeft de website ook inzicht in hulpmiddelen voor sport.

Het Sportproeftuinen-initiatief is een burgerinitiatief voor mensen met een visuele beperking, dat sportverenigingen, zorg, gemeenten en belangenorganisaties samenbrengt in een praktijkgerichte leeromgeving. Ze onderzoeken hoe de weg naar een sportclub of fitnesscentrum er uitziet voor mensen met een visuele beperking. Daarbij volgen ze de hele cliëntreis: van het eerste idee om te gaan sporten tot de daadwerkelijke inschrijving. Hierbij zien ze bijvoorbeeld dat online inschrijfformulieren niet te lezen zijn met een screenreader, of dat er weinig of geen openbaar vervoer rijdt naar sportparken. Het doel is om stap voor stap al die drempels weg te halen, zodat iedereen kan meedoen.

- Gemeenten kunnen het lokale aanbod in kaart brengen en bewaken. Het is daarbij van belang dat gemeenten inventariseren wat de behoefte is en of er daarmee voor iedereen daadwerkelijk een passende keuze is. Vervolgens kunnen zij de totstandkoming en borging van een divers aanbod faciliteren, stimuleren, verbeteren en hierop sturen. Gemeenten kunnen hiervoor een coördinator benoemen bij een uitvoerende partij zoals een sportbedrijf, die ook in contact staat met sleutelfiguren. Aandachtspunten daarbij:
  - Organiseer als gemeenten voor kleine doelgroepen – zoals bijvoorbeeld mensen met een lichamelijke beperking die een bepaalde sport willen beoefenen – regionale verbanden over de gemeentegrenzen heen. Het kan namelijk moeilijk zijn om lokaal passend aanbod te organiseren, zeker in landelijke gebieden.[127]
  - Overvraag aanbieders uit de private markt niet. Geef ruimte en laat elke aanbieder bijvoorbeeld specialiseren in één inclusiethema dat dicht bij hem staat. De wens is namelijk te komen tot een situatie waarin aanbieders worden versterkt en niet overvraagd.[128]
  - Laat verschillende partijen op lokaal niveau in de strijd om ruimte samen denken en werken aan een gezamenlijke infrastructuur (bijvoorbeeld gezamenlijk flexibel gebruik van accommodaties, ontwikkelen aanbod voor verschillende groepen). Neem vanuit de gemeente hierover regie.
  - Verbreed de blik en heb ook oog voor de waarde die initiatieven en organisaties buiten sport en bewegen kunnen hebben in een lokaal passende keuze voor iedereen. Denk bijvoorbeeld aan beweegaanbod voor inwoners die in de WLZ zitten en nu geen beweegbudget hebben (zie voorbeeld in H2).
- Om echt een autonome keuze te bieden waardoor mensen zich veilig en welkom voelen of kunnen excelleren, is soms apart aanbod nodig. Daardoor ontstaat er een keuze

127 VWS, 2025.
128 Let wel: dit ontslaat aanbieders er natuurlijk niet van de algemene plicht om bijvoorbeeld rolstoeltoegankelijk te zijn zoals blijkt uit VN-verdrag Handicap.

tussen exclusief aanbod waar mensen zich veilig en welkom voelen of meedoen in gemengder gezelschap. Het is van belang dat de overheid duidelijk maakt welke mate van exclusie geaccepteerd wordt. Dat kan door een overwogen afweging te maken tussen de vraag wanneer dit segregatie is en wanneer het juist past bij inclusiebeleid om kansengelijkheid te verbeteren.

4.3 Denk en werk vanuit één visie op kansenongelijkheid

Hoofdaanbevelingen

- Denk en handel als één overheid.
- Geef bewegen en sport een stevigere rol in een brede aanpak van gezondheidsverschillen en kansenongelijkheid en veranker bewegen en sport als publieke voorziening.

4.3.1 Denk en handel als één overheid

Wat hebben inwoner en uitvoeringspraktijk nodig?

Inwoners en uitvoeringspraktijk hebben behoefte aan beleid dat aansluit bij het dagelijkse leven en dat de collectieve en maatschappij brede belemmeringen die ten grondslag liggen aan kansenongelijkheid in bewegen en sport adresseert. Dat kan op verschillende manieren en niveaus, die elkaar goed aan kunnen vullen.

a. Maak samenhangend beleid voor de opgave kansenongelijkheid op landelijk en gemeentelijk niveau

Kansenongelijkheid verkleinen op het gebied van bewegen en sport kan alleen als kansenongelijkheid als een bredere maatschappelijke opgave wordt beschouwd. Daarvan zijn bewegen en sport een onderdeel en zij kunnen daar een bijdrage aan leveren. Dat kan bijvoorbeeld door:

- kansenongelijkheid als maatschappelijke opgave een ministeriële portefeuille te maken van de minister van SZW, OCW of VWS en op gemeentelijk niveau een wethoudersportefeuille. Dit realiseert een ‘domeinverbindend’ aanspreekpunt en ook eindverantwoordelijkheid. Ook in debat met de Tweede Kamer kunnen verschillende bewindspersonen tegelijk ondervraagd worden over hun bijdrage aan het verbeteren van kansenongelijkheid.
- het onderwerp kansengelijkheid goed op de agenda te zetten als de secretarissen-generaal hun overleg om weten te vormen tot een *Bestuursraad Rijk* waarin zij inhoudelijke verantwoordelijkheid nemen.[129] Een alternatief kan zijn een permanente commissie kansenongelijkheid op te richten met daarin ambtenaren van in ieder geval VWS, SZW, OCW, BZK en I&W (wellicht ook J&V). Daarin zijn bewegen en sport – naast allerlei andere – een onderwerp.

129 Schram et al., 2026.

- in (grote) gemeenten een raadsbrede commissie kansenongelijkheid in te stellen.
- bewegen en sport onderdeel te maken van brede aanpakken. Voorbeelden zijn *Health in and for all policies (VWS)*, aanpak van de pedagogische en sociale basis (VNG) en verschillende programma's die domeinen verbinden, zoals NPLV en de Gelijke Kansen Alliantie (OCW).[130] Dit past bij voornemens in het coalitieakkoord 2026–2030 om aan grote opgaven te werken met teams die domeinen verbinden.

Samenwerking binnen het rijk
In 2025 en 2026 vonden drie rondetafelbijeenkomsten plaats op paleis Noordeinde. Daarin lag de vraag op tafel 'hoe kan Nederland er uitzien als we de slagkracht en de verbindende waarde van sociaal-maatschappelijke organisaties en hun vrijwilligers nog meer versterken?'[131] Dat leverde een verdiepende trendanalyse en oplossingsrichtingen op. Voor de rijksoverheid spitsen die zich toe op: passende en structurele financiering vanuit vertrouwen, het verkrijgen van een plek aan tafel voor sociale organisaties en verminderde regeldruk en verantwoording. Dit traject is breed opgezet met betrokkenheid van zes ministeries (BZK, Financiën, J&V, OCW, SZW en VWS).

Samenwerking binnen VWS
VWS heeft een nieuwe directie mentale gezondheid & ggz. Die werkt opgavegericht, over de departementale structuur heen, aan de hand van een met zeven directies opgestelde versterkingsagenda mentale gezondheid.

b. Kijk vanuit politiek domeinverbindend naar kansenongelijkheid
Ook de Tweede Kamer kan het denken en handelen als één overheid ondersteunen om kansenongelijkheid als maatschappelijke opgave goed te kunnen aanpakken. Te denken valt bijvoorbeeld aan:

- een vaste Kamercommissie of themacommissie kansenongelijkheid. Zo'n commissie kan de impact van beleidsvoorstellen op kansenongelijkheid toetsen aan de hand van criteria voor brede welvaart. Deze zijn ook vastgelegd in de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. Het Beleidskompas biedt zowel voor de politiek als voor de regering handvatten ter uitwerking en toetsing.[132]
- zet als woordvoerders sport en bewegen beleidswensen om kansenongelijkheid te verkleinen (bijvoorbeeld voor specifieke doelgroepen zoals gehandicapten of mensen met een lage sociaal-economische positie) in die bredere context. Dring dus niet alleen aan op maatregelen binnen sport- en beweegbeleid.

130 De Winter, 2026; VNG, 2025, Britt et al., 2024; www.leefbaarenveilig.nl; www.gelijke-kansen.nl
131 Oranje Fonds, 2026.
132 KCBR, 2024.

4.3.2 Geef bewegen en sport een stevigere rol in een brede aanpak van gezondheidsverschillen en kansenongelijkheid en veranker bewegen en sport als publieke voorziening.

Wat heeft inwoner en uitvoeringspraktijk nodig?
Inwoners en uitvoeringspraktijk hebben behoefte aan samenhangend beleid dat inspeelt op belemmeringen die zij ervaren in het dagelijks leven en die tot kansenongelijkheid en gezondheidsverschillen hebben geleid. Beleid gericht op bewegen en sporten is daar onlosmakelijk onderdeel van. Dat kan op verschillende manieren en niveaus, die elkaar goed kunnen aanvullen.

Geef bewegen en sport een stevige plek in programma's voor en akkoorden over kansenongelijkheid en gezondheidsverschillen, in aanloop naar rijksbreed structureel kansenongelijkheidsbeleid (zie 4.3.1). Mogelijke opties daarvoor zijn bijvoorbeeld:

- Geef bewegen en sport aandacht in het langdurige Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Dit betekent voortzetting van de in 2025 ingezette lijn om de Beweegalliantie samen met lokale partners in twintig wijken een aanpak te laten organiseren die aansluit bij de beweeg- en sportbehoeften van groepen in de wijk.[133] Zo ontstaat ook een proeftuin voor nieuw rijksbreed kansenongelijkheidsbeleid. Wel is dan structurele financiering nodig voor het NPLV-programma. Gebruik de lessen hieruit voor een bredere, structurele uitrol in andere dan alleen de NPLV-wijken.
- Maak kansenongelijkheid in bewegen en sport structureel onderdeel van bredere akkoorden in plaats van binnen het Sportakkoord alleen. Denk aan zorgakkoorden, onderwijsakkoorden of akkoorden met werkgevers- en werknemersorganisaties.
- Creëer heldere verwachtingen over de rol en mogelijkheden van de beweeg- en sportinfrastructuur om kansenongelijkheid te verminderen in hun eigen domein en in de samenleving als geheel.[134] Bewegen en sport zijn, net als alle andere domeinen, geen duizenddingendoekje.[135]

Voorwaarde is dat bewegen en sport in het samenspel met andere domeinen een gelijkwaardige positie heeft.[136] Verankeren van bewegen en sport als publieke voorziening in een sportwet is daarbij onontbeerlijk.

Structurele verandering begint bij gelijke kansen voor kinderen en jongeren
De jeugd heeft de toekomst. Om kansenongelijkheid in bewegen en sport op de (middel) lange termijn te verminderen, bevelen we aan te focussen op de jeugd. Dat is een goede start voor werken aan beleid dat verbindt.[137] Juist bij deze groep zijn er veel mogelijkheden om drempels in 'willen', 'weten', 'kunnen' en 'mogen' nu en in de toekomst te verminderen. Het effect duurt een leven lang: jong geleerd is oud gedaan. Veel partijen

133 VWS, 2025.
134 Een handreiking daarvoor is het gespreksmodel Sociale basis (Kwakernaak en Deuten, 2025).
135 Britt et al., 2024.
136 Zie o.a. NLsportraad, 2020.
137 De Boer, 2022.

werken al aan kansenongelijkheid bij jeugd, en bewegen en sport kan daar meer bij aanhaken.[138] Hierbij kan gebruik worden gemaakt van preventie infrastructuren die er al zijn zoals Beweegalliantie/JOGG. Beweegwijsheid[139] vergroten bij de jeugd is ook in lijn met de ambitie om te gaan voor 'de gezondste generatie ooit' in het coalitieakkoord 2026-2030: Aan de slag.[140]

Om kansenongelijkheid verder te verminderen, kan het onderwijs beginnen met deze brede aanpak, gericht op alle kinderen. In het advies Plezier in bewegen hebben de NLsportraad, RVS en Onderwijsraad hierover eerder uitgebreid geadviseerd.[141] De raden benadrukten onder andere dat bewegen tijdens de schooldag heel belangrijk is. Daarnaast kunnen stevigere bruggen geslagen worden tussen het onderwijs en de lokale beweeg- en sportinfrastructuur. Op verschillende plekken in het land zijn hier al goede voorbeelden van. Een daarvan is dat scholen kinderen een sport- of beweegactiviteit naar keuze aanbieden, direct als de kinderen uit school komen. Ze doen dat in samenwerking met lokale beweeg- en sportaanbieders. Nog sterker zou kunnen zijn om bij inschrijving op school en daarna in elke groep te vragen van welke beweeg- of sportaanbieder het kind gebruik wil maken.

Het is essentieel dat er in alle bovenstaande opties gerichte aandacht is voor kinderen die in groepen vallen die nu structureel minder bewegen en sporten. Het gaat bijvoorbeeld kinderen met een lage sociaal-economische positie, chronische ziekte en/of een handicap. Het moet duidelijk worden wat zij nodig hebben om mee te doen. Ook aandacht voor de ouders is belangrijk, omdat zij een rol spelen bij het aanzetten van hun kind tot beweging. Bij kinderen met een chronische ziekte en handicap is het belangrijk in te zetten op een combinatie van zorg en onderwijs.

138 VNG, 2025; NCJ, 2026.
139 Singh et al., 2025.
140 D'66 et al., 2026
141 NLsportraad et al., 2018

Bijlage 1

Cijfers over bewegen en sporten

Al jaren zijn grote verschillen te zien in de deelname aan bewegen en sport van verschillende groepen mensen in de samenleving. Mensen met een lagere sociaal-economische positie (SEP, als combinatie van opleidingsniveau en inkomen), een gezondheidsbeperking of een niet-westerse herkomst bewegen en sporten gemiddeld genomen minder dan gezonde mensen met een theoretische opleiding, meer geld of met in Nederland geboren ouders. Ook leeftijd is een factor. Een stapeling van factoren leidt vaak tot nog minder bewegen en sporten (zie tabel 1 ter illustratie).[142]

Tabel 1. Verschillen in deelname aan bewegen en sport naar sociaal-demografische kenmerken en enkele voorbeelden van stapeling van kenmerken, Nederlanders van 18 jaar en ouder, 2015–2021.

	Voldoet aan de beweeg-richtlijnen (%)	Sport (%)	Wandelt (%)	Fietst (%)	Aandeel in de bevolking (18 jaar en ouder, %)	Omvang groep in samenleving
Referentie: Volwassenen zonder een of meerdere van onderstaande kenmerken	54	61	73	58	58	7,7 miljoen
Volwassenen met een lichamelijke beperking	21	23	58	33	12,1	1,6 miljoen
Volwassenen met een niet-westerse herkomst	39	42	67	35	11,5	1,5 miljoen
Volwassenen met een lage sociaal-economische positie (SEP)	31	24	65	44	12,4	1,7 miljoen
Volwassenen van 65 jaar en ouder	38	36	73	56	23,0	3,1 miljoen

142 Movisie, 2026.

	Voldoet aan de beweeg-richtlijnen (%)	Sport (%)	Wandelt (%)	Fietst (%)	Aandeel in de bevolking (18 jaar en ouder, %)	Omvang groep in samenleving
Stapeling van kenmerken						
Volwassenen van 65 jaar en ouder met een lage SEP	36	31	75	63	3,6	480 duizend
Volwassenen van niet-westerse herkomst met een lage SEP	33	24	65	33	1,3	175 duizend
Volwassenen met een beperking en lage SEP	18	14	55	33	1,1	147 duizend
Volwassenen van 65 jaar en ouder met een beperking en lage SEP	10	14	47	24	2,3	300 duizend
Volwassenen van 65 jaar en ouder met niet-westerse herkomst en een beperking en lage SEP	17	14	65	16	0,2	27 duizend

Bron: Van den Dool, 2023

Trendgrafieken van het afgelopen decennium over bewegen en sporten door de bevolking laten geen noemenswaardige verschillen zien, slechts lichte schommelingen (figuur 4 en 5). Leeftijd en opleiding, in combinatie met inkomen, blijven belangrijke factoren voor verschil in deelname vormen, ook in de toekomst. Theoretisch opgeleiden bewegen en sporten meer dan mensen met een praktische opleiding. In de samenleving als geheel neemt het aantal theoretisch opgeleide mensen toe – en daarmee het aantal mensen met een praktische opleiding af – en de verwachting is dat dit een positieve doorwerking heeft op de beweeg- en sportdeelname van de bevolking als geheel. Tegelijkertijd blijft het verschil tussen mensen met een theoretische en praktische opleiding groot en neemt het mogelijk verder toe. Voor leeftijd is een vergelijkbare trend zichtbaar: de beweeg- en sportdeelname van (fitte en gezonde) ouderen neemt toe. De verwachting is dat deze stijging de komende decennia doorzet, mede doordat de ouderen van de toekomst vaker een opleiding hebben gevolgd.[143] Het gaat hier echter voornamelijk om de gezonde 65-plussers. Wanneer 65-plussers kwetsbaar zijn, blijft de deelname aan bewegen en sporten ver achter.[144] Deelname aan bewegen en sport door mensen

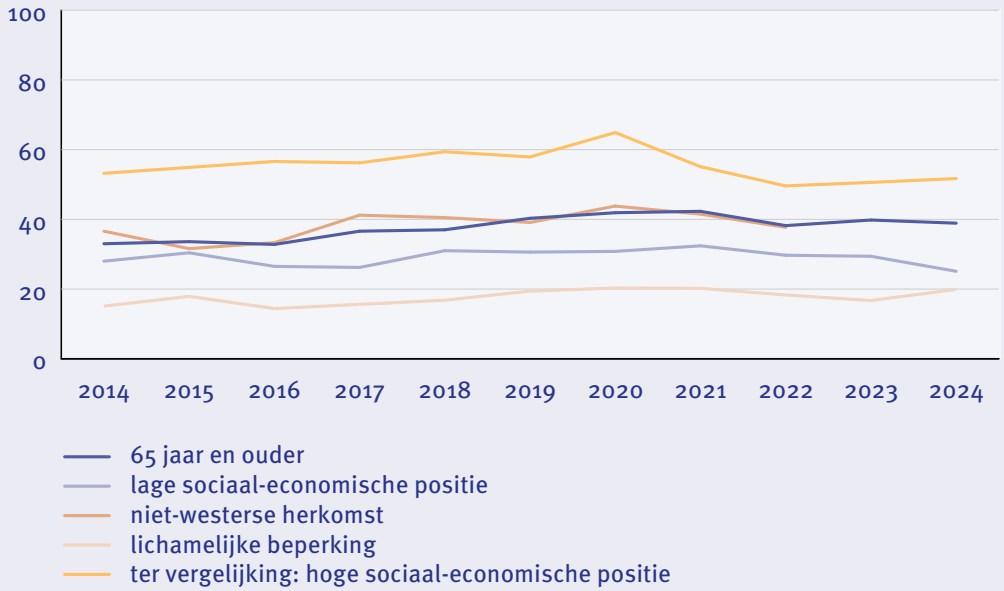
143 Van der Heijden et al., 2025.
144 Zie ook NLsportraad (2024a).

met een niet-westerse herkomst is vaak gekoppeld aan generatie: zijn ze in een ander land geboren, dan is de deelname aan bewegen en sport vaak lager. Hun kinderen, die in Nederland geboren zijn, nemen echter in vergelijkbare mate deel als kinderen van wie de ouders in Nederland zijn geboren. Sociaal-economische positie blijft dan echter wel een factor die leidt tot verschillen in deelname.[145]

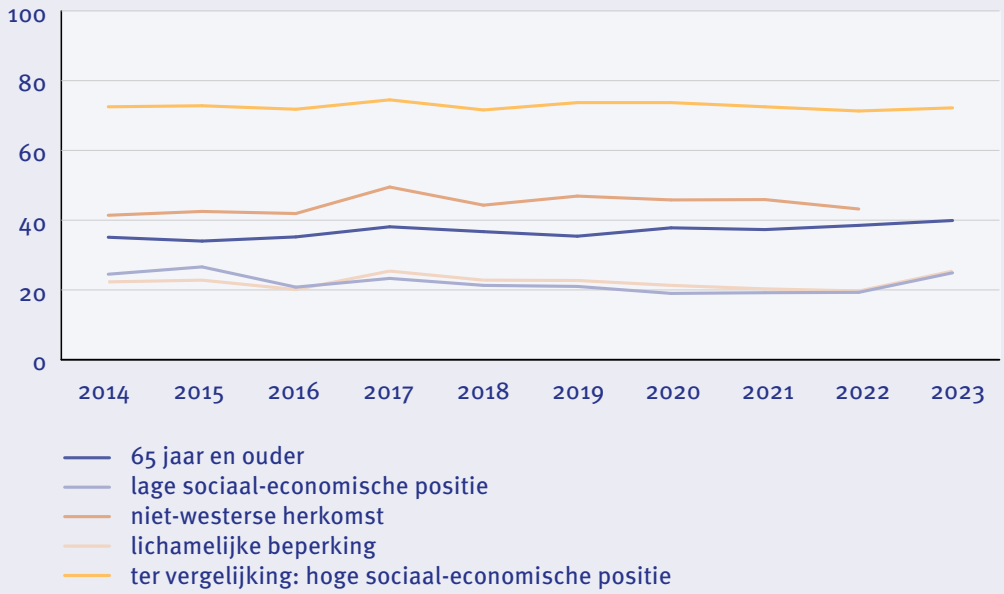
Figuur 4 en 5. Voldoen aan de beweegrichtlijn en wekelijkse sportdeelname naar achtergrondkenmerken van bevolking 18 jaar en ouder, in procenten, 2014–2024.

Bron: RIVM 2025, sportenbewegenincijfers.nl

Figuur 4. Voldoen aan de beweegrichtlijn

Figuur 5. Wekelijkse sportdeelname

145 Van den Dool, 2023.

Bij kinderen en jongeren verklaren deze achtergrondkenmerken ook een deel van de verschillen in bewegen en sport. Ouders geven hun gedrag mee aan hun kinderen – de zogenoemde beweegsocialisatie. Wanneer ouders een praktische opleiding of laag gezinsinkomen hebben, sporten hun kinderen minder. Bij bewegen is echter een ander verschil te zien voor kinderen van 4–11 jaar: juist kinderen met theoretisch opgeleide ouders voldoen minder vaak aan de beweegrichtlijnen. Verklaring hiervoor ligt in het beweegpatroon: kinderen van ouders met een lage SEP sporten dan wel minder vaak, maar spelen juist weer vaker buiten en lopen en fietsen vaker.[146]

Achterliggende motieven om wel of niet te bewegen en sporten

Sociaal-economische kenmerken geven informatie over de verschillen in sportdeelname en beweeggedrag, maar zeggen nog weinig over de motieven waarom mensen wel of niet bewegen. Die kunnen zeer divers zijn. Ze beperken zich ook niet tot bijvoorbeeld ouderdom, een beperking hebben of niet in Nederland geboren zijn (zie tabel 2).[147]
Voldoende competenties om mee te doen, sociale steun uit de omgeving en 'jong geleerd' blijken belangrijke stimulansen. Die heffen praktische belemmeringen als onbekendheid met aanbod, niemand kennen en ook financiële belemmeringen deels op. Mensen met een motorische beperking die wel actief zijn, onderscheiden zich door hun motivatie en het belang dat zij aan bewegen hechten. Ook vinden ze hun fysieke omgeving aantrekkelijker om te bewegen en ervaren ze minder drempels om te gaan bewegen.

Inactieve mensen met een motorische beperking hebben vaker pijn, zijn moe of kunnen niet meekomen bij de activiteiten. Dat maakt de drempel hoger om het nog een keer te proberen. Ook geld om bewegen en sport te betalen vormt voor deze groep een belemmering.

Mensen met een praktische opleiding of lager inkomen, die niet bewegen of sporten, vinden bewegen en sport minder belangrijk en niet leuk. Ook ervaren ze minder sociale steun, nu en in hun jeugd. Geld is vaker een belemmering. Wel hebben ze vaker beweging uit huishouden, werk of vervoer. Mensen met een lage SEP die wel actief zijn, onderscheiden zich van hen in hun motivatie en het belang dat ze hechten aan bewegen en sport. Het generatie-effect lijkt echter voor deze hele groep zichtbaar: sport is in hun jeugd minder gestimuleerd of voorgeleefd. Ook bij 65-plussers is deze sportsocialisatie een belangrijke afwezige factor.

146 Stam et al., 2021.
147 Van den Dool, 2025.

Tabel 2. Motieven en belemmeringen voor sport en sportief bewegen, Nederlanders van 25 tot 79 jaar, 2023

	Bevolking 25-79 jaar	Motorisch beperking, weinig actief	Lage SEP, weinig actief	Ouderen, weinig actief	Overig, weinig actief
Bewegen en sport zijn belangrijk voor mijn gezondheid	52%	21%	18%	14%	31%
Tijdens mijn jeugd ben ik gestimuleerd te bewegen en sporten	27%	21%	18%	14%	19%
Ik ben gemotiveerd om te bewegen en sporten	34%	11%	10%	8%	6%
Ik ervaar geen drempels om te starten (zoals leertijd, spullen kopen, kan ik het, pas ik erbij, is er begeleiding)	11%	22%	23%	19%	17%
Fysieke belemmeringen (pijn, moe, niet mee kunnen komen) hinderen mij om te bewegen en sporten	17%	72%	37%	34%	24%
Ik ervaar drempelvrees (niet goed zijn, niet weten wat te doen of waarmee te beginnen)	13%	29%	25%	23%	19%
Ik vind het niet leuk, houd niet van zweten, ben bang voor reacties van anderen, geen ruimte voor in mijn hoofd	7%	8%	12%	8%	12%
Ik beweeg al voldoende in huis, op het werk of als vervoer*	65%	31%	52%	45%	65%
Ik ervaar geringe sociale steun in mijn omgeving	9%	12%	15%	13%	13%
Geld is voor mij een belemmering	12%	22%	26%	11%	14%
Mijn fysieke omgeving is fijn om te bewegen en sporten	8%	8%	9%	6%	8%

Bron: Van den Dool, 2025

Bijlage 2

Geraadpleegde personen

Gesproken tijdens interview of werkbezoek (2025 en 2026)

Naam		Organisatie
Agnes	Elling	Mulier Instituut
Aleid	Brouwer	RUG
Alice	Hammink	Ministerie van VWS, directie Maatschappelijke ondersteuning
Amal	Khayati	Gemeente Utrecht
Andre	de Jeu	Vereniging Sport en Gemeenten
Angela	Depondt	HIJUB
Anne Marie	Schepers	NPLV Leeuwarden Oost
Anouk	Voorheijen	Femmes for Freedom
Arend	Odé	Sociaal-Economische Raad
Catelijne	Mittendorf	Pharos
Daan	Stremmelaar	Cliëntenbelang Amsterdam
Dewy	Keen	Gemeente Emmen
Eric	Groot Kormelink	Cliëntenbelang Amsterdam
Erik	Lenselink	Beweegalliantie
Etienne	Spee	Friendship Sports Centre
Feike	Kints	Team Sportservice
Fleur	Heuvelman	Amsterdam UMC
Frank	Thewessem	Topsport Amsterdam
Gabrielle	van Doorn	Hockey Foundation
Guido	Davio	NOC*NSF
Hans	Slender	SportDrenthe
Iris	Nijland	Sportinnovator
Jamal	el Ghannouti	NOC*NSF
Jamilla	Vervoort	Gemeente Utrecht
Jordi	van Herk	CourseSpots
Karima	Bazi	Pharos
Kristel	Kooij	NOC*NSF
Laura	Butselaar	Kenniscentrum Sport en Bewegen
Lindy	van Vliet	Cliëntenbelang Amsterdam
Lisette	Bakker	Sport Utrecht/ Kampong
Lonneke	Schijvens	Kenniscentrum Sport en bewegen
Luuk	Jans	Angelslo Academy
Mala	Iyer	Femmes for Freedom
Mark	Schuurman	3x3 Unites
Maryam	Reddoub	Zwemmen-MAR Invest in People

Naam		Organisatie
Mennart	Pel	Buurtsportcoaches Emmen
Minke	van der Kooi	Maatschappelijke Organisaties Sport
Mirjam	van Rijn	Team Toekomst
Mirjam	Stuij	Mulier Instituut
Nicole	den Braver	Amsterdam UMC
Nike	Boor	Fonds Gehandicaptensport
Nirmala	Ligtenberg-Ramdhan	Zwemmen-MAR Invest in People
Noa	Kristel	Cliëntenbelang Amsterdam
Okrah	Donkor	Triple Threat
Oussama	Morched	Studio Sport Ede
Patrick	Rijnbeek	JOGG
Peter	van Bleijswijk	Burgerinitiatief Sportproeftuinen
Peter	van den Bosch	DVSU
Peter	Verbeek	Fitcoins
Petra	Bosman	Jeugdfonds Sport en Cultuur
Piet	van den Reijen	Sociaal Economische Raad
Ruben	Buijserd	Maatschappelijke Organisaties in de Sport
Rudy	Van der Bovenkamp	Stichting Brede Buurtschool Den Haag
Sabra	Rahiembaks	Sabra's Bootcamp
Sam	de Vor	Ministerie van VWS
Souad	el Kholte	The Future Together
Stefan	Sanders	Buurtsportcoaches Emmen
Taoufik	Ben Haddou	Angelslo Academy
Tim	'S Jongers	De Correspondent
Wanda	Vos	RIVM

Aanwezig bij VeRS-bijeenkomst (12 juni 2025)

Naam	
Carlijn	Lensink
Celine	de Jongh
Emile	de Roy van Zuydewijn
Juliette	Mattijsen
Lisa	Isbouts
Lotte	Westra
Marleen	van Bergeijk
Martin	Chaigneau
Niek	Kok
Robert	Dasovic

Aanwezig bij open sessies (september 2025)

Naam		Organisatie
Aafke	van Leeuwen	SPORT•GOUDA BV
Agnes	Elling	Mulier Instituut
Amika	Singh	Mulier Instituut
Angela	Depondt	HIJUB
Anja	Rietema	UMCG
Annemart	Tielens	Move D
Annemiek	van der Grint	Gelderse Sport Federatie
Bart	Bartels	UMC Utrecht
Caroline	van Lindert	Mulier Instituut
Charlotte	Kuijper	BONVUE
Charlotte	van Esch	Spierziekten Nederland
Claudia	Scholten	Ministerie van VWS
Dico	de Jager	Stichting Life Goals
Dilene	van Campen	Hogeschool van Amsterdam
Erol	Kandemir	Bestuurslid amateurvoetbal
Evert Jan	Siderius	Sportbedrijf Drachten
Fleur	Heuvelman	Amsterdam UMC
Frank	Berteling	SPORT•GOUDA BV
Frank	Schalkwijk	Leyden Academy on Vitality and Ageing
Hanneke	Smits	Kenniscentrum Sport en Bewegen
Hans	Boekhorst	Nederlandse Tafelvoetbalbond
Hans	Slender	SportDrenthe
Heleen	Gorter	Deelkracht/ TOS-Centraal
Iris	Nijland	Sportinnovator
Jan	Janssens	Chionis
Jan	Raateland	De sportverenigingen
Jarno	Hilhorst	ZonMW
Joep	Goessens	Kenniscentrum Sport en Bewegen
Johan	Annema	Beweegalliantie
Josta	Visser	Gemeente Almere
Karen	Huizer	Adviesraad voor Sport
Koos	Leeuw	JOGG
Leijn	Louwerse	3x3 Unites
Liesbeth	Verdonk	Gemeente Rotterdam
Liz	Brewster	Lancaster University
Lobke	Berkhout	Nederlandse Loterij
Lodewijk	Klootwijk	Platform Ondernemende Sportaanbieders
Lonneke	van Leeuwen	Public Health Practice UMC Utrecht
Maarten	Stiggelbout	Vitaal Aktief
Mariëlle	van Maurik	Spieren voor spieren
Mariette	Verbruggen	Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond

Naam		Organisatie
Marije	Holman	Women Win
Martijn	Blok	Vlaardingen in Beweging
Martine	Wilmering	Provincie Gelderland
Maryam	Reddoub	Zwemmen-MAR Invest in People
Mieke	Zijl	Sport Drenthe
Mirjam	Stuij	Mulier Instituut
Monica	van Harn	Fonds Gehandicaptensport
Monique	Berger	Haagse Hogeschool
Monique	Maks	Spieren voor spieren
Nicole	Kuijf	Youth-R-Well.com
Noud	van Herpen	Sportservice Noord-Brabant
Pascal	Revenich	Op Wieringen- Herstel & Beweeg
Pascale	de Hoogh	Griekspoor/PARC
Paul	Raaijmakers	Reinier van Arkel
Paul	van den Berg	Ministerie van VWS, directie Communicatie
Pheona	Verburg - Kuypers	Gemeente Den Haag
Ramon	Barends	Stichting Scoren Doe Je Samen
Renate	Bijker	Sport Drenthe
Rens	Veerman	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Richard	Weijers	G-voetbal team SBC Son en Breugel
Robbert	Schmidt	Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond
Roel	Boekel	NOC*NSF
Rogier	van der Sluis	Gemeente Rotterdam
Ron	van der Jagt	Nederlandse Culturele Sportbond
Rosa	Holtslag-Roelvink	Gezond door Sport en Bewegen
Sabra	Rahiembaks	Sabra's Bootcamp
Saïd	Achouitar	FC Social Work
Sander	Mallie	SportsGen
Sandra	van Wijhe-Faase	Kenniscentrum Sport en Bewegen
Sanneke	van Mierlo	Sportservice Noord-Brabant
Saskia	Bollen	Gemeente Amsterdam
Saskia	Frenken	Ministerie van VWS
Sofie	Fontijn	Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond
Sonja	Ammerlaan	Sonenco
Timo	Riphagen	Stichting Sportkompas
Tom	van Ketel	Stichting Life Goals/ MOS
Willem	de Boer	Hogeschool Arnhem Nijmegen

Aanwezig bij jaarconferentie RVS (10-10-2025)

Naam	
Ans	van den Oever
Charisma	Hehakaya
Chams	Oufkir
Jan Kees	Cappon
Elly	van Wijk
Arnold	Devreese
Egge	van der Poel
Mark	van der Roer
Mariët	de Zwaan
Rachel	van Hellemondt
Theo	van Uum

Aanwezig bij toetsingsbijeenkomsten februari/maart 2026

Naam		Organisatie
Anne Marie	Schepers	NPLV Leeuwarden Oost
Annette	de Wolff	Jantje Beton
Bart	de Wolf	Ministerie van VWS, directie Voeding, Gezondheidsbescherming en Preventie
Birgit	Vulkers	JOGG
Brian	Eernisse	Sterk uit Armoede
Catelijne	Mittendorff	Pharos
David	ter Avest	Hogeschool Rotterdam
Dos	Engelaar	Gehandicaptensport Nederland
Eli	van der Heide	Ministerie van VWS, directie Sport en Bewegen
Elvira	Stinissen	Ministerie van VWS, directie Sport en Bewegen
Erna	Truijens	Sportspullenbank
Fedor	Heida	Vereniging Nederlandse Gemeenten
Fenna	Heyning	Healthcarestrategy
Fili	Talman	Rotterdam Sportsupport
Frederique	Holtrop	Minsterie van VWS, directie Publieke Gezondheid
Gerben	van Duin	Gemeente Kaag en Braassem
Gwen	Spies	Welzijnskwartier
Ilona	Votel	Ministerie SZW, directie Samenleving en Integratie
Inge	Vos	Stichting het Gehandicapte Kind
Jamal	el Ghannouti	NOC*NSF
Jeroen	Boelhouwer	Sociaal en Cultureel Planbureau
Jolanda	Sonneveld	Sociaal Werk Nederland
Joscha	de Vries	SportUtrecht
Karin	Blankenstein	John Blankenstein Foundation
Kirsten	van Vuuren	Gemeente Dordrecht
Laura	van Walsem	Gemeente Amsterdam

Naam		Organisatie
Lieke	Salomé	Nederlands Jeugd Instituut
Lilith	Smidts-Lefever	Sterk uit Armoede
Lonneke	Schijvens	Kenniscentrum Sport & Bewegen
Maaike	Rouw	Platform Ondernemende Sportaanbieders
Marianne	Dekker	Hockey Foundation
Marvin	Visser	Beweegalliantie
Menno	Garrett	Team Sportservice
Meta	van Essen	Vereniging Sport en Gemeenten
Michiel	Lems	Gemeente Haarlem
Nicole	den Braver	Amsterdam UMC
Nike	Boor	Fonds Gehandicaptensport
Peter	Verbeek	Fitcoins
Rob	Janssen	Vughtse Sportclub Prins Hendrik
Rudy	van der Bovenkamp	SBB Den Haag
Sabra	Rahiembaks	Sabra's bootcamp
Sytske	de Jong	Ministerie van VWS, directie Sport en Bewegen
Thom	van Berkel	Gemeente Utrecht

Tegenlezen conceptadvies april/mei 2026

Naam		Organisatie
Marike	Kerbert	Tekst van Kerbert
Alex	Schepel	Sterk uit Armoede

Bijlage 3

Geraadpleegde literatuur

Baggen, W., Rappange, D., Kools, M., Bronkhorst, P., Wessels, W., Van Eijck, J., & Pulles, I. (2025). *Fundament in beweging: Monitor Sportakkoord II: voortgang bij 18 partnergemeenten*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12285&m=1750333924&action=file.download

Blauw Research (2025). *Sportpas: Rapportage van onderzoek onder jongeren naar behoeftes rondom sporten en de reacties op een sportpas*. https://open.overheid.nl/documenten/84527d20-894c-4684-8437-a3c7a7ea2fed/file

Blommestein, B., Hiemstra, A., & De Klein, K. (z.d.). *Stappenplan regionale samenwerking aangepast sporten: In 4 stappen naar een regionale samenwerking om sport en bewegen voor iedereen met een beperking mogelijk te maken*. Kenniscentrum Sport & Bewegen. https://tools.kenniscentrumsportenbewegen.nl/stappenplan-regionale-samenwerking/tool/stappenplan-regionale-samenwerking-aangepast-sporten/

Boogers, M., Riemens, R., Stortenbeker, I., & Hehakaya, C. (2025). De effectiviteit van preventiebeleid: een bestuurskundige analyse. *Bestuurswetenschappen, 25*(4). https://www.boomportaal.nl/tijdschrift/Bw/Bw_0165-7194_2025_079_004_003

Britt, A., Van den Bosch, A., Verwaijen, G., Glijn, R., & Van den Berg, K. (2024). *De sociale basis versterken, investeren in de toekomst: Verandertheorie en bouwstenen voor overheden en maatschappelijke partners*. Verwey-Jonker/Movisie. https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2024/12/323470_Sociale_basis_versterken_investeren_toekomst.pdf

Bronkhorst, A., Steenbergen, J., Van Stam, W., & Vrieswijk, S. (2024). *Arbeidsmarktmonitor sport en bewegen 2024: Kwalitatief onderzoek onder werknemers en werkgevers*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=11629&m=1709205011&action=file.download

CBS (2025). Kansenongelijkheid in Nederland 2024: *Opvattingen en ervaringen*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://longreads.cbs.nl/kansenongelijkheid-in-nederland-2024/

D66, VVD, & CDA (2026). *Aan de slag: Coalitieakkoord 2026-2030*. https://www.kabinetsformatie2025.nl/documenten/2026/01/30/aan-de-slag---coalitieakkoord-2026-2030

De Boer, W. (2022). Sport is medicijn voor verkleinen gezondheidsverschillen. *Sociale Vraagstukken*. https://www.socialevraagstukken.nl/sport-is-medicijn-voor-verkleinen-van-gezondheidsverschillen/

De Boer, W., Viluma, L., & Mirau, J. (2025). *De relatie tussen sport en bewegen en sociaaleconomische verschillen in zorgkosten: Voor de gemeenten Amsterdam en Rotterdam*. University of Groningen. https://research.rug.nl/nl/publications/de-relatie-tussen-sport-en-bewegen-en-sociaaleconomische-verschil/

De Jonge, M., Gomez Berns, A., & Van Lindert, C. (2022). *Behoeftenonderzoek mensen met een beperking, chronische aandoening en psychische klachten 2022*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=11193&m=1699446444&action=file.download

De Ridder, D., Van Dillen, L., Gillebaart, M., Merkelbach, I., Tummers, L., & De Wit, J. (2026). *Naar een nieuwe generatie gedragsinzichten voor beleid: Denk na over hoe mensen kunnen en willen meedoen in de samenleving*. Universiteit Utrecht.

De Winter, P. (2026). VWS zet komende jaren in op 'health in all policies'. *Skipr*. https://www.skipr.nl/nieuws/nota-vws-kondigt-gezondheid-in-alle-beleidsterreinen-aan/

Duijf, M., & Van den Berg, L. (2020, 30 januari). *Sporten is gezond, ook voor kinderen en jongeren met een chronische aandoening of lichamelijke beperking!* Kenniscentrum Sport&Bewegen. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.allesoversport.nl/thema/meedoen-door-sport-en-bewegen/sporten-is-gezond-ook-voor-kinderen-en-jongeren-met-een-chronische-aandoening-of-lichamelijke-beperking/

Enneking, K. (2025, 3 december). Rijk remt gemeenten bij ontwikkeling van preventiebeleid: 'De focus ontbreekt en gemeenten missen landelijke sturing'. *www.binnenlandsbestuur.nl*. https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/rijk-remt-gemeenten-bij-ontwikkeling-van-preventiebeleid

Erdogan, G., Stuij, M., Van Strijen, C., & Dellas, V. (2024). *Inclusie in het publieke zwembad?: Ervaringen van islamitische vrouwen uit Amsterdam-West*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=11628&m=1709195210&action=file.download

Felten, H., & Daru, S. (2026, 20 april). *Wat is institutionele discriminatie?* Movisie. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.movisie.nl/artikel/wat-is-institutionele-discriminatie

Gebhardt, W., & Feijten, P. (2022). *Mensbeelden bij beleid: Bewust worden, bespreken en bijstellen*. Sociaal en Cultureel Planbureau. https://www.scp.nl/documenten/2022/10/20/mensbeelden-bij-beleid

Goorts, I., & Kolste, R. (2023). *Cultuursensitief werken: Wat vraagt cultuursensitief werken van jou?* Pharos. https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2023/03/20230321-Cultuursensitief-werken.pdf

Heijnen, E., & Elling, A. (2020). *Diversiteit en inclusie in sportopleidingen: Een verkennende studie onder mbo- en hbo-sportopleidingen in Nederland*. Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/25789/diversiteit-en-inclusie-in-sportopleidingen/

Heijnen, E., & Kools, M. (2024). *Behoeftepeiling LAB: een behoeftepeiling voor de Landelijk Academie Buurtsportcoaches*. Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/28059/behoeftepeiling-lab/

Heuvelman, F., Birkholz, L., Tcymbal, A. et al. (2026). The impact of public policy on socioeconomic equity in physical activity: a systematic review. *Int J Behav Nutr Phys Act 23*, 20. https://doi.org/10.1186/s12966-026-01880-6

Hoekman, R., Wezenberg-Hoenderkamp, K., & Thijssen, K. (2024). *Benodigde ruimte voor sport in 2040: inzicht in de ruimtelijke implicaties van de ambities uit de sportagenda*. Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/28104/benodigde-ruimte-voor-sport-in-2040/

Hoogendoorn, M., & Bukman, S. (z.d.). *Monitoring- en Evaluatiewijzer sport- en beweegbeleid*. Kenniscentrum Sport & Bewegen. https://tools.kenniscentrumsportenbewegen.nl/monitoring-en-evaluatie/tool/monitoring-en-evaluatiewijzer-sport-en-beweegbeleid/

Hoogendoorn, M. P., & Hollander, E. L. (2016). *Belemmeringen en drijfveren voor sport en bewegen bij ondervertegenwoordigde groepen*. RIVM. https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2016-0201.pdf

Inter, Vlaams Expertisecentrum Toegankelijkheid (z.d.). *Wat is toegankelijkheid?* Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.vlaanderen.be/inter/toegankelijkheid-en-universal-design/wat-is-toegankelijkheid

Kastelein, C. (2021). *Essay Inclusie en diversiteit. Wat, waarom en hoe?* Movisie. https://www.movisie.nl/publicatie/essay-inclusie-diversiteit-wat-waarom-hoe

KCBR (2024). *Beleidskompas*. Geraadpleegd op 1 mei 2026, van https://www.kcbr.nl/ontwikkelen-beleid-en-regelgeving/beleidskompas

KCSB (2023, 19 december). *Portretten armoede: waar lopen volwassenen met weinig leefgeld tegenaan?* Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/nieuws/portretten-armoede-waar-lopen-volwassenen-met-weinig-leefgeld-tegenaan/

KCSB (2024). *Ontwerpchecklist inclusieve beweegvriendelijke omgeving*. Kenniscentrum Sport & Bewegen. https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/wp-content/uploads/2024/10/Interactief-PDF-Ontwerpchecklist-inclusieve-en-beweegvriendelijke-omgeving-oktober.pdf

Kiel, J. (2026, 13 februari). *"Gemeenschapsfonds moet verder kijken dan buurthuizen alleen"*. Geraadpleegd op 1 mei 2026, van https://stadszaken.nl/artikel/8784/gemeenschapsfonds-moet-verder-kijken-dan-buurthuizen-alleen

Kwakernaak, M., & Deuten, J. (2025). *Gespreksmodel Sociale Basis: Wat verstaan we nou precies onder 'sociale basis' en waarom moeten we er eigenlijk in investeren?* Movisie/Verwey-Jonker. https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/2024-04/Gespreksmodel-Sociale-basis.pdf

La Grouw, Y & Waardenburg, M. (2025). *Van bedoeling naar beweging, van beweging naar borging : Eindrapportage van onderzoek naar systeemdynamieken van de Living Labs Sport en Bewegen lage SEP in opdracht van Sportinnovator.* USBO Advies, Utrecht. https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/462416

Lakenvelt-Verbree, H., Prins, R., Pulles, K., Van Muijden, M., Prinsen, A., Kruize, H., De Vries, M., Strak, M., & Van Herwaarden-Slob, L. (2025). *Een gezonde inrichting van de openbare ruimte: vuistregels voor Bewegen, Groen en Ontmoeten*. RIVM. https://www.rivm.nl/publicaties/een-gezonde-inrichting-van-de-openbare-ruimte

Mani, A., Mullainathan, S., Shafir, E., & Zhao, J. (2013). Poverty impedes cognitive function. *Science, 341*(6149), 976–980. https://doi.org/10.1126/science.1238041

Movisie (2026, 14 april). *Diversiteitsvlechtwerk: intersectionaliteit toepassen in beleid en praktijk*. www.movisie.nl. Geraadpleegd op 1 mei 2026, van https://www.movisie.nl/publicatie/diversiteitsvlechtwerk

Mulier Instituut (2025, 17 oktober). *Oratie Remco Hoekman: om sociale ongelijkheid in sport te dempen, moet overheid meer maatwerk leveren*. www.mulierinstituut.nl. Geraadpleegd op 30 april 2026, van https://www.mulierinstituut.nl/nieuws/oratie-remco-hoekman-om-sociale-ongelijkheid-in-sport-en-bewegen-te-dempen-moet-overheid-meer-maatwerk-leveren/

Nationaal Programma Arnhem Oost (2026, 13 maart). *Meer ontwikkeltijd voor leerlingen uit Arnhem-Oost om talenten te ontwikkelen en kansen te vergroten*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://arnhem-oost.nl/nieuws/meer-ontwikkeltijd-voor-leerlingen-uit-arnhem-oost-om-talenten-te-ontwikkelen-en-kansen-te-vergroten/

NCJ (2026, 26 februari). *Lancering aan de slag met Kansrijk Partnerschap voor Jeugd en Gezin!* Geraadpleegd op 1 mei 2026, van https://www.ncj.nl/inspiratie/lancering-aan-de-slag-met-kansrijk-partnerschap-voor-jeugd-en-gezin/

Nijmeijer (2014). *Making Franchising in Healthcare Work*. [Doctoral Thesis, Erasmus University Rotterdam]. Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR).

NJI (z.d.). *Gevolgen van kansenongelijkheid*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.nji.nl/kennis/gelijke-kansen-voor-kinderen-en-jongeren/gevolgen-van-kansenongelijkheid

NLsportraad (2020). *De opstelling op het speelveld: advies over de organisatie en financiering van de sport*. Nederlandse Sportraad. https://www.nederlandse-sportraad.nl/adviezenoverzicht/breedtesport/de-opstelling-op-het-speelveld

NLsportraad (2024a). *Laat ze niet zitten!: Advies bewegen en sport door 65-plussers*. Nederlandse Sportraad. https://www.nederlandse-sportraad.nl/documenten/2024/11/28/advies-laat-ze-niet-zitten-advies-bewegen-en-sport-door-65-plussers

NLsportraad (2024b). *Nederland, sta op!: Maak dagelijks voldoende bewegen vanzelfsprekend*. https://www.nederlandse-sportraad.nl/adviezenoverzicht/bewegen/nederland-sta-op

NLsportraad, RVS, & Onderwijsraad (2018). *Plezier in bewegen*. Nederlandse Sportraad. https://www.nederlandse-sportraad.nl/adviezenoverzicht/bewegen/plezier-in-bewegen

OCW (z.d.). *School en Omgeving: Gelijke kansen*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.gelijke-kansen.nl/schoolenomgeving

Olsthoorn, M., Pommer, E., Ras, M., Van der Torre, A., & Wildeboer-Schut, J. (2017). *Voorzieningen verdeeld: Profijt van de overheid*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Oranje Fonds (2026). *Onmisbare schakels: samen sociale initiatieven versterken*. Geraadpleegd op 7 mei 2026, van https://www.oranjefonds.nl/onmisbareschakels

Pharos (2024). *Checklist 4x toegang: Hoe toegankelijk is de zorg en ondersteuning binnen jouw organisatie?* https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2024/08/Checklist-4x-toegang_toegankelijkheid-zorg-en-ondersteuning_082024.pdf

Plaisier, I., Schyns, P., Kadrouch-Outmany, K., Schotel, A. L., & De Klerk, M. (2023). *Gezien, gehoord en geholpen willen worden: Ervaringsverhalen uit het sociaal domein over gemiste ondersteuning*. Sociaal en Cultureel Planbureau. https://www.scp.nl/documenten/2023/08/25/gezien-gehoord-en-geholpen-willen-worden

Rauws, R., Groen, R., & Noordzij, J. (2024). *Onbeperkt wandelen: een verkennend onderzoek naar de motivatie en belemmeringen van wandelaars met een beperking en de rol van gemeenten*. Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/28612/onbeperkt-wandelen/

Rauws, R., Noordzij, J., & Van Lindert, C. (2024). *Onbeperkt fietsen: een verkennend onderzoek naar de ervaringen van en verbeteringen voor fietsers met een beperking*. Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/28139/onbeperkt-fietsen/

Rijksoverheid (2026, 27 januari). *Belangrijke stap naar sterkere rechtspositie voor mensen met een beperking*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2026/01/27/belangrijke-stap-naar-sterkere-rechtspositie-voor-mensen-met-een-beperking

RIVM (z.d.). *Diversiteit bij medewerkers sportaanbieders*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.sportenbewegenincijfers.nl/beleid/sportakkoord/inclusie-en-diversiteit/diversiteit-bij-medewerkers-sportaanbieders?utm_source=chatgpt.com

RIVM (2020). *Impactvolle Determinanten: Bewegen*. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. https://www.rivm.nl/sites/default/files/2021-07/LR_012065_131709_Factsheet%20_bewegen_V5.pdf

ROB (2021). *Rol nemen, ruimte geven: De rol van het rijk bij interbestuurlijke samenwerking*. Raad voor het Openbaar Bestuur. https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/2021/05/11/advies-rol-nemen-ruimte-geven

RVS (2019). *De B van bekwaam: Naar een toekomstbestendige Wet BIG*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/documenten/2019/10/10/de-b-van-bekwaam---naar-een-toekomstbestendige-wet-big

RVS (2020). *Gezondheidsverschillen voorbij: Complexe ongelijkheid in een zaak van ons allemaal*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://adviezen.raadrvs.nl/gezondheidsverschillen-voorbij/

RVS (2021a). *Een eerlijke kans op gezond leven*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/documenten/2021/04/07/een-eerlijke-kans-op-gezond-leven

RVS (2021b). *Machtige Mensbeelden*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/documenten/2021/12/13/mensbeelden

RVS (2022). *Grenzeloos samenwerken?: Adviezen voor het beter mogelijk maken van domeinoverstijgende samenwerking*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/documenten/2022/03/04/grenzeloos-samenwerken

RVS (2023a). *Is dit wel verantwoord?: Hoe de zorg betekenisvol rekenschap kan afleggen in tijden van transitie*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/documenten/2023/10/10/is-dit-wel-verantwoord

RVS (2023b). *Met de stroom mee: Naar een duurzaam en adaptief stelsel van zorg en ondersteuning*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/documenten/2023/06/20/met-de-stroom-mee

RVS (2024). *Van overleven naar bloeien: bestaansonzekerheid voorkomen en verminderen*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/documenten/2024/02/15/van-overleven-naar-bloeien

RVS (2025). *Doen en laten: over omgaan met onmacht en bouwen aan daadkracht*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/adviezen/d/doen-en-laten

RVS (2026). *Gezond verbonden*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. https://www.raadrvs.nl/documenten/2026/01/19/advies-gezond-verbonden

RVS & CrA (2022). *Ruimte voor ontmoeting*. Raad voor Volksgezondheid en Samenleving en College van Rijksadviseurs. https://www.raadrvs.nl/documenten/2022/09/06/ruimte-maken-voor-ontmoeting

Schapendonk, R., Munsters, E., & Kuijpers, P. (2024). *Het eerste sociale beweegplan van Nederland: Beweging brengt ons verder.* Nationaal Programma Heerlen-Noord. https://www.beweegalliantie.nl/actueel/eerste-sociale-beweegplan-van-nederland-gelanceerd-tijdens-nationaal-beweegcongres

Schram, J., Schroer, L., Van Twist, M., & Van der Steen, M. (2026). *Strategisch ongemak organiseren: Over de ontwikkeling van strategische functies bij de Rijksoverheid*. Nederlandse School voor Openbaar Bestuur. https://www.nsob.nl/overzicht-van-publicaties/strategisch-ongemak-organiseren

SER (2021). *Gelijke kansen in het onderwijs: Structureel investeren in kansengelijkheid voor iedereen*. https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2021/gelijke-kansen-in-onderwijs.pdf

SER (2023). *Gezond opgroeien, wonen en werken: Naar een structurele gezondheidsaanpak en bestrijding van sociaal-economische gezondheidsverschillen*. Sociaal Economische Raad. https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2023/gezond-opgroeien-wonen-werken.pdf

Singh, A., Plomp, E., Veldman, S., & Heerschop, M. (2025). *Beweegwijsheid: de basis voor een leven lang bewegen: Visiedocument*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12289&m=1750857116&action=file.download

Sportgeneeskunde (2018, 2 oktober). *Sport in 2019 voor kinderen met een chronische ziekte*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.sportgeneeskunde.com/nieuwsbericht/sport-in-2019-voor-kinderen-met-een-chronische-ziekte/

Staat van de uitvoering (2024). *Staat van de Uitvoering 2024*. https://staatvandeuitvoering.nl/app/uploads/2024/09/ICTU-SvdU-2024-digitaal.pdf

Staat van de uitvoering (2025). *Special 2025: Inspiratie uit de toekomst*. https://staatvandeuitvoering.nl/app/uploads/2025/09/Toekomstspecial-Staat-2025.pdf

Stichting het Gehandicapte Kind (z.d.). *Samen spelen met de Speeltuinbende*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://gehandicaptekind.nl/wat-we-doen/samen-spelen-met-de-speeltuinbende

Stoop, R. (2021, 29 juni). *10 tips om een sportvereniging nog inclusiever te maken*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://radar.nl/10-tips-om-een-sportvereniging-nog-inclusiever-te-maken/

Stuij, M., Hoogendijk, R., Dalhuisen, C., & Prent, J. (2024). *Sport- en zwemlesregelingen voor mensen met een laag inkomen: Onderzoek naar lokale aanwezigheid en aanvragen*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=11949&m=1732101481&action=file.download

Stuij, M., & Pulles, I. (2023). *Bewoners in aandachtswijken sporten minder: Kennis- en innovatiescan WP1*. Mulier Instituut. https://mooibeweging.nl/wp-content/uploads/2024/11/KI_scan_wp1.pdf

Stuij, M., Visser, T., Hoogendijk, R., Pulles, I., Sheombar, K., & Elling, A. (2025). *Inclusie in het lokale sportbeleid: Een meerjarig onderzoek naar ontwikkelingen in zes gemeenten*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12393&m=1758715574&action=file.download

Tweede Kamer (2026). *Motie van het lid Zalinyan over ruimte voor sport, bewegen en spelen onderdeel maken van de Nota Ruimte*. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2026Z06525&did=2026D14726

Uniek Sporten (z.d.). *Uniek Sporten Hulpmiddelen*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.unieksporten.nl/hulpmiddelen?_gl=1*j2lzhi*_up*mq..*_gs*mq..&gclid=eaiaiqobchmil-ymvrubkwmvbq-dbx1fab6ueaayasaaegiylvd_bwe

Van Beek, K., Meertens, M., & Hermens, N. (2026, 22 maart). *Essay: Sociaal werk is meer dan cijfers: 'Sociale investeringen kunnen enorm positief uitpakken, als je maar goed kijkt'*. Geraadpleegd op 1 mei 2026, van https://www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/essay-sociaal-werk-is-meer-dan-cijfers

Van Campen, C., & Van Olsthoorn, M. (2022). *Meedoen aan de samenleving: Participatie: kunnen, moeten, willen en mogen*. SCP. https://www.scp.nl/publicaties-scp/2022/05/meedoen-aan-de-samenleving

Van den Berg, L. (2024). *Whitepaper Sociale sportinitiatieven: Zo benut je hun waarde binnen het sociaal domein*. Kenniscentrum Sport & Bewegen. https://www.kenniscentrumsportenbewegen.nl/wp-content/uploads/2024/01/Whitepaper-Sociale-sportinitiatieven.pdf

Van den Berg, S., & Van Mourik-Boelma, S. (2025, 26 mei). *'Nederland Beweegt': op naar een systeem dat bewegen de hele dag stimuleert*. Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.allesoversport.nl/thema/beleid/nederland-beweegt-op-naar-een-systeem-dat-bewegen-de-hele-dag-stimuleert/

Van den Brink, G., Van Hulst, M., De Graaf, L., & Van der Pennen, T. (2012). *Best persons en hun betekenis voor de Nederlandse achterstandswijk*. Boom Lemma.

Van den Dool, R. (2022). *Deelname sport en bewegen van mensen met een lage sociaal economische status: De achtergronden van deelname*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=11112&m=1673608395&action=file.download

Van den Dool, R. (2023). *Welke groepen mensen bewegen minder?: vier groepen die achterblijven in beweegdeelname en de samenhang tussen deze groepen*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=11367&m=1723807885&action=file.download

Van den Dool, R. (2025). *Waarom sporten sommige groepen minder dan andere?: een onderzoek naar de samenhang van motieven en belemmeringen voor sportieve activiteiten*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12121&m=1741179039&action=file.download

Van den Dool, R., Van den Breul, W., & Pulles, I. (2023). *Verklaring verschil sportdeelname naar opleiding: Inventarisatie van mogelijke verklaringen*. Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/27265/verklaring-verschil-sportdeelname-naar-opleiding/

Van den Enden, T., & Van den Bosch, A. (2018). *Monitoring in het sociaal domein - Zo kan het ook!* Movisie. https://www.movisie.nl/publicatie/monitoring-sociaal-domein-zo-kan-ook

Van den Muijsenbergh, M., Teunissen, E., Van Weel-Baumgarten, E., & Van Weel, C. (2019). *Sociaal kwetsbare groepen in onderzoek en de praktijk*. Huisarts en Wetenschap. https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2020/03/VandenMuijsenbergh.2019.HenW_.kwetsbare-groepen-in-onderzoek-en-praktijk.pdf

Van der Heijden, J., & Van den Dool, R. (2025). *Toekomstige ontwikkeling sportdeelname: Wat is het effect van vergrijzingen het groeiende opleidingsniveau?* Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12487&m=1762944535&action=file.download

Van der Pennen, T. (2012, 3 december). *Best persons maken het verschil in probleemwijken*. Sociale Vraagstukken. https://www.socialevraagstukken.nl/best-persons-maken-het-verschil-in-probleemwijken/

Van Eldert, P., Hollander, E., & Hertogs, N. (2025). *Huurtarievenmonitor binnensport 2024: Huurtarieven van gemeentelijke sporthallen, sportzalen en gymzalen*. Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/28472/huurtarievenmonitor-binnensport-2024/

Van Houten, J. (2022). *Game changers. The impact of major life events on sport participation*. https://www.researchgate.net/publication/360836169_Game_changers_The_impact_of_major_life_events_on_sport_participation

Van Kalmthout, J., & Hoeijmakers, R. (2023). *Ontwikkeling vitaliteit sportverenigingen: Tussen 2018 en 2023*. Mulier Instituut. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=11361&m=1687180867&action=file.download

Van Marle, F., & Sporrel, K. (2026). *The social impact of community sports in disadvantaged neighbourhoods: a qualitative examination of the value of public familiarity*. Community Development Journal. https://doi.org/10.1093/cdj/bsag003

Van Slobbe, M., Vermeulen, J., & Koster, M. (2013). *The making of an ethnically diverse management: contested cultural meanings in a Dutch amateur football club*. Sport in Society, 16(10), 1360–1374. https://doi.org/10.1080/17430437.2013.821257

Van Stam, W., Van den Dool, R., & Elling, A. (2021). *Sport- en beweeggedrag van kinderen en jongeren naar sociaaleconomisch milieu*. Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/25984/sport-en-beweeggedrag-van-kinderen-en-jongeren-naar-sociaaleconomisch-milieu/

Van Tarel, P. (2026, 26 maart). *Wat gebeurt er met sport als het niet langer doel is maar middel?* Geraadpleegd op 28 april 2026, van https://www.sportknowhowxl.nl/opinie/wat-gebeurt-er-met-sport-als-het-niet-langer-doel-is-maar-middel

Vandermeerschen, H. (2018). *Hoe sport mensen in armoede uitsluit (en wat we daartegen kunnen doen)*. Demos. https://demos.be/sites/default/files/20180521_hanne_vandermeerschen_-_demos_inleiding_analyse_sport_en_armoede.pdf

Verian. (2024). *Onderzoek buitenspelen 2024: Een onderzoek onder ouders en kinderen*. Jantje Beton. https://jantjebeton.nl/media/pages/medialibrary/8fff6f2d1a-1744010228/rapport-buitenspelen-kinderen-jantje-beton-2024.pdf

Verian. (2025). *Discriminatie in de zorg, welzijn en sport: Samenvatting en conclusie*. https://open.overheid.nl/documenten/67a63876-163f-4f56-b8b1-4e4687ef4f30/file

Vermeulen, G., Meurs, J., Uneken, H., Swinkels, F., Seip, M., Hagedoorn, N., Kuipers, H., Damen, M., Kettani, M., Boelaars, E., & Smid-Marsman, G. (2026, 4 februari). *Gezondheid vraagt meer dan AZWA. Binnenlands Bestuur.* www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/gezondheid-vraagt-meer-dan-azwa

Visser, K., Herrie, J., Van der Ent, L., & Van Benschop, M. (2022). *Buiten spelen inde veranderende stad*. Geografie. https://geografie.nl/artikel/buiten-spelen-in-de-veranderende-stad

VNG (2025). *Samen voor meer gelijke kansen voor onze jeugd*. Vereniging Nederlandse Gemeenten. https://vng.nl/sites/default/files/2025-09/statement-kansengelijkheid.pdf

Vrooman, C., Boelhouwer, J., Iedema, J., & Van der Torre, A. (2023). *Eigentijdse ongelijkheid: De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal*. Sociaal en Cultureel Planbureau. https://www.scp.nl/publicaties-scp/2023/03/eigentijdse-ongelijkheid

VWS (2024a). *Werken aan een samenleving voor iedereen: Het VN-verdrag Handicap in Nederland*. Korte versie van de nationale strategie in eenvoudige taal. https://open.overheid.nl/documenten/6887876c-7427-4352-9a07-f798c9225358/file

VWS (2024b, oktober). *Adviesaanvraag Kansengelijkheid*. https://www.nederlandse-sportraad.nl/documenten/2024/10/24/adviesaanvraag-kansengelijkheid-ministerie-van-vws

VWS (2025). *Beleidsplan toekomstbestendige sportinfrastructuur en ruimte voor sport en bewegen*. https://open.overheid.nl/documenten/40eaefd8-51d1-4ba0-a508-32f554db70c6/file

VWS, VSG, VNG, NOC*NSF, & POS (2023). *Hoofdlijnen Sportakkoord II: Sport versterkt*. https://www.sportakkoord.nl/wp-content/uploads/sites/3/2023/01/hoofdlijnen-sportakkoord-ii.pdf

Weghorst, M., & Singelenberg, M. (z.d.). *Hoe ontwerpen we een rechtvaardige ruimte?: Reflectie op de eerste fase van de Open Oproep Ruimte voor rechtvaardigheid*. Stimuleringsfonds Creatieve Industrie. https://denieuweruimte.org/files/upd/00041/publicatieruimtevoorrechtvaardigheid.pdf

Wezenberg-Hoenderkamp, K., & Schadenberg, B. (2025). *Jaarrapport ruimte voor sport en bewegen 2025: overzicht van beleidsrelevante kennis over de sport- en beweeginfrastructuur*. Mulier Instituut. https://Https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/28737/jaarrapport-ruimte-voor-sport-en-bewegen-2025/

WRR (2023). *Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle*. https://www.wrr.nl/documenten/2023/11/30/grip

Bijlage 4

Voorbereiding

Dit advies is voorbereid door een samengestelde commissie van de Nederlandse Sportraad en de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. De commissie bestond uit de volgende leden:

- Raadsleden NLsportraad: Marjolein Bolhuis-Eijsvogel (commissievoorzitter), Hugo van der Poel, Fonda Sahla (vanaf augustus 2025)
- Raadsleden RVS: Godfried Bogaerts, Joris van Eijck
- Adviseurs NLsportraad: Tessa van der Velden (secretaris), Raymond van Mourik (tot juni 2025), Annet Tiessen-Raaphorst (vanaf juni 2025)
- Adviseurs RVS: Karlijn Nijmeijer (vanaf september 2025), Richard Heijink (tot augustus 2025), Dorle Kok (tot februari 2026).